

Regional analyse for Akershus 2014

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og
scenarier

KNUT VAREIDE & MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 56/2014

Tittel: Regional analyse for Akershus 2014
Undertittel: Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 56/2014
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit O. Nygaard
Dato: 16. januar 2015
ISBN: 978-82-7401-752-8
ISSN: 1891-053X
Pris: 180,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Nygaard/Vareide
Prosjekt: Regionale analyser 2014
Prosjektnr.: 20140170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Akershus fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Akershus, med hensyn til befolknings- og næringsutvikling. Sammenhengene og drivkreftene blir analysert ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Notatet beskriver også utdanningsnivået i befolkning og næringsliv, innovasjonsgraden i næringslivet og resultatene fra NHOs NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge, som er utført av Telemarksforskning i 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Modellen er videreutviklet vesentlig i løpet av 2014, blant annet gjennom at det er utviklet en scenariomodell som viser hvordan utviklingen kan bli i framtiden i ulike scenarier.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, siden vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg.

For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Med den nye scenariomodellen blir den strategiske relevansen enda sterkere, fordi vi har et redskap som kan kalibrere målene i den regionale utviklingen for hver enkel kommune, region eller fylke. Vi kan da også vise hvordan de strukturelle forholdene sannsynligvis vil påvirke framtidig utvikling, og hva som skal til for at et sted kan realisere sine målsettinger.

Bø, 16. januar 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	8
2. Arbeidsplasser	13
3. Bostedsattraktivitet	37
4. Scenarier for framtidig vekst	44
5. Utdanning	51
6. Innovasjon	57
7. NæringsNM.....	66

Sammendrag

Akershus har hatt en sterk og jevn vekst i befolkningen. Av fylkene er det bare Oslo som har hatt høyere befolkningsvekst siden 2000. Det som gjør at befolkningen i Akershus øker mer enn i de fleste andre fylker er at Akershus har stor netto innflytting fra andre norske fylker. Ingen andre fylker har så stort flytteoverskudd som Akershus.

Antall arbeidsplasser i Akershus øker også svært raskt, både i offentlig og privat sektor. Akershus har også sterk vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet etter finanskrisen.

Når vi skal analysere utviklingen i næringslivet, deler vi opp næringslivet i tre strategiske næringstyper, basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer. Vi har forsøkt å skille mellom strukturelle årsaksforhold og attraktivitet. De strukturelle betingelsene er forhold som har med lokalisering og bransjestruktur å gjøre, som vanskelig kan påvirkes. Attraktivitet er et mål for om veksten har vært over eller under forventet vekst, der vi har tatt hensyn til de strukturelle betingelsene.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene omfatter primærnæringer, industri og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, telekommunikasjon, IKT, engineering og liknende. Akershus har hatt en sterk vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Landbruk og industri har hatt nedgang, men det er bransjer som det er forholdvis lite av i Akershus. Akershus har imidlertid svært mange arbeidsplasser i teknologiske tjenester, hvor det har vært en kraftig vekst både i Norge og i Akershus. Akershus har dermed hatt en svært gunstig bransjestruktur i sine basisnæringer. Den gunstige bransjestrukturen er årsaken til veksten i basisnæringene i Akershus. Når vi ser på utviklingen bransje for bransje, er utviklingen i Akershus faktisk litt svakere enn i resten av landet. Akershus har dermed hatt svært gunstige strukturelle betingelser for vekst, men ikke vært spesielt attraktive for basisnæringene.

Besøksnæringene omfatter de bedriftene som er avhengig av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringene omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringene, og besøksnæringene blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten på stedet. Akershus har forholdvis lite besøksnæringer. Det skyldes antakelig at befolkningen i Akershus i stor grad bruker besøksnæringene i Oslo. Besøksnæringene i Akershus vokser imidlertid raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Akershus har dermed blitt gradvis mer attraktive for besøk.

De regionale næringene består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, og består av bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringene har vokst raskere i Norge enn det besøksnæringene og basisnæringene har. Akershus har en stor andel av næringslivet sitt i de regionale næringene, særlig i bransjer som agenturvirksomhet og transport. De regionale næringene vokser også raskere i Akershus enn i noe annet fylke. Akershus har dermed vært spesielt attraktive for de regionale næringene.

Næringsattraktivitet er summen av veksten i basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer, etter at de strukturelle virkningene er trukket fra. Akershus har samlet sett en høy næringsattraktivitet, som følge av at besøksnæringene og de regionale næringene har vokst raskere enn forventet. Næringslivet i Akershus er i tillegg sammensatt på en gunstig måte, slik at de strukturelle betingelsene er gode.

Rapporten har et eget kapittel om innovasjon i næringslivet. Næringslivet i Akershus kjennetegnes av at det er en høy andel bedrifter som har innovasjon i form av produkt-, prosess- eller markedsinnovasjon. Næringslivet i Akershus har en høy andel av foretak i bransjer som har høy innovasjon, men andelen innovative foretak er også høy etter at vi har korrigert for dette. Dermed synes det å være et godt innovasjonsklima i fylket.

Næringslivet er også analysert i et kapittel basert på NHOs NæringsNM. NæringsNM måler og rangerer næringsutviklingen med hensyn til lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Akershus skårer over middels på alle disse tre indikatorene.

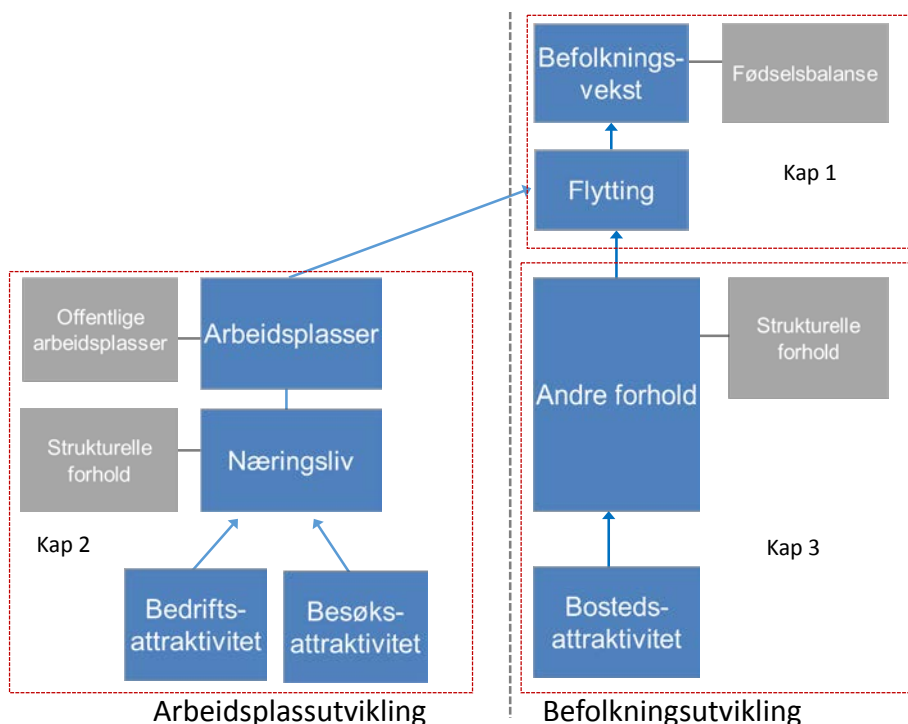
Utdanningsnivået i både befolkning og næringsliv er også beskrevet og analysert i et eget kapittel. Akershus har en høyt utdannet befolkning, bare Oslo har en høyere andel av befolkningen med minst tre års høyskole- eller universitetsutdanning. Akershus har også en høyere andel med høy utdanning av de som pendler ut av fylket enn inn. Dermed framstår fylket som et attraktivt bosted for de med høyere utdanning, og da spesielt mer attraktivt enn nabofylkene Østfold og Hedmark, men kanskje noe mindre attraktivt enn Oslo. Utdanningsnivået i næringslivet i Akershus er også nest høyest i landet, etter Oslo. Næringslivet har også et høyt utdanningsnivå i forhold til bransjestrukturen, det gjelder spesielt Asker og Bærum.

I kapitlet om bostedsattraktivitet har vi analysert flyttingen i Akershus for å avdekke hvorfor det er så stor netto innflytting til fylket. En del av årsaken er naturligvis den sterke arbeidsplassveksten. Akershus har også veldig gode strukturelle betingelser for å få innflytting. Med bosted i Akershus kan en nå ut til landets største integrerte arbeidsmarked. Nettoinnflyttingen til Akershus er egentlig litt lav i forhold til hva arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene tilsier. Dermed har ikke Akershus vært spesielt attraktivt som bosted, ettersom nettoflyttingen faktisk er lavere enn forventet. Årsaken er antakelig at boligbyggingen ikke har vært stor nok til å realisere det fulle potensialet for innflytting.

I årets rapport har vi også vist noen scenarier for befolknings- og arbeidsplassutvikling i Akershus. Et scenario som er basert på at Akershus utvikler seg som forventet, det vil si at fylket er normalt attraktivt både for næringsliv og bosetting, viser at befolkningsveksten kan bli vesentlig sterkere enn SSBs middelframskrivning. Et normalscenario for Akershus ender opp i over 810 000 innbyggere i 2040, mens SSBs framskrivning ender opp i litt over 750 000 innbyggere samme år. Dersom Akershus blir blant de mest attraktive fylkene for både befolkning og næringsliv, er potensialet for befolkningsvekst stort. Et slik høyvekstscenario viser at folketallet i Akershus kan nærme seg en million innbyggere i 2040.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene i utviklingen vil vi bruke Attraktivitetsmodellen. Denne modellen har Telemarksforskning utviklet for å forstå drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter, det vil si drivkrefter som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, fra det vi definerer som attraktivitet. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

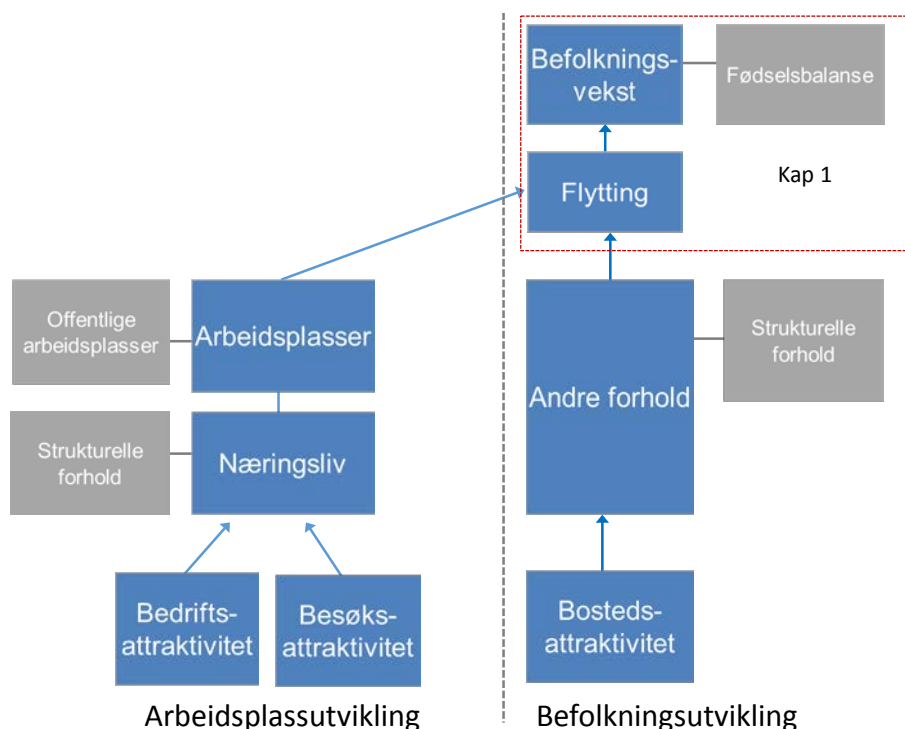
Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over, og vi vil utdype hvordan modellen virker etter hvert i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 3 binder vi samme arbeids- og befolkningsutviklingen, og analyserer nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten. Deretter, i kapittel 4, vil vi bruke attraktivitetsmodellen til å vise scenarier for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning.

Tre kapitler som ikke har direkte forbindelse med attraktivitetsanalysen følger etter. Kapittel 5 er viet utdanning. Vi ser på formelt kompetansenivå i befolkning og næringsliv. I kapittel 6 viser vi resultater fra innovasjonsundersøkelsen og ser på hvordan næringslivet i fylket presterer på en rekke innovasjonsindikatorer. Til slutt kommer et kapittel om NæringsNM, som viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapitlet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativ flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet i kapittel 4.

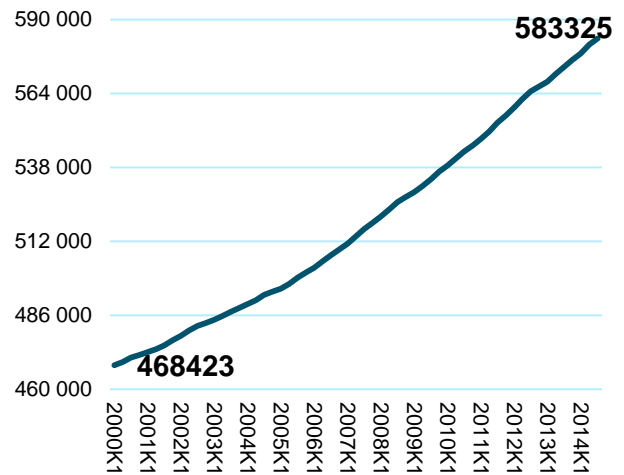
Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting inkludert netto innvandring. I analysene vil vi nøye oss med å beskrive fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke så stor betydning å forstå bakenforliggende årsaker. Vi vet at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling og fruktbarhet blant stedets kvinner, men vi vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene.

I stedet vil vi fokusere på nettoflyttingen. Steder, kommuner og regioner som ønsker å stimulere sin befolkningsvekst fokuserer på å tiltrekke seg innflyttere eller begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Derfor er det flyttingen som det er behov for å forstå. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapitlet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

1.1.1 Folkemengden

Ved utgangen av oktober 2014 var det 583 325 innbyggere i Akershus fylkeskommune. Befolkningsveksten har vært sterk og jevn siden 2000.

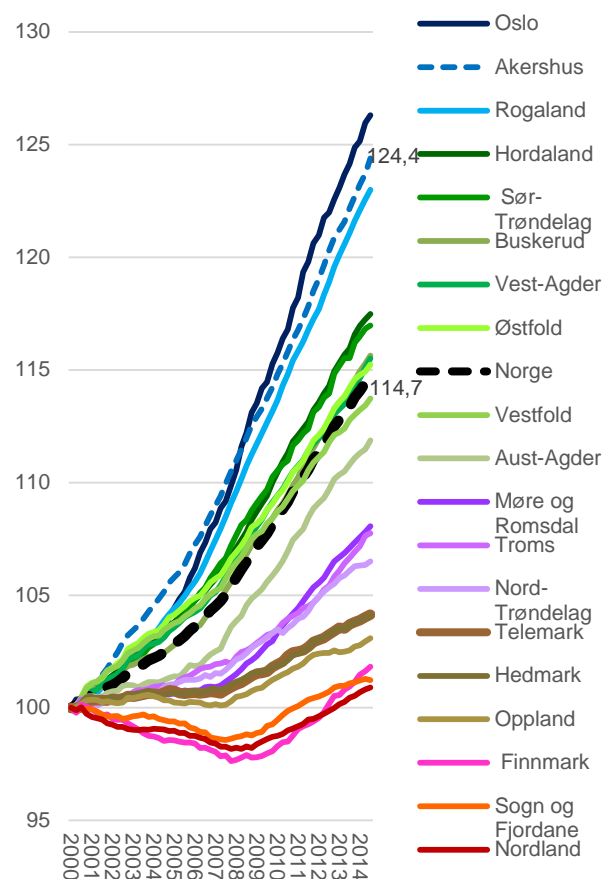

Figur 2: Befolkningen i Akershus fra 31. mars 2000 til 31. oktober 2014

1.1.2 Indeksert vekst

For å sette befolkningsveksten i perspektiv, har vi indeksert befolkningsveksten slik at innbyggertallet i 2000 = 100 for alle fylkene.

Oslo har hatt sterkest befolkningsvekst, etterfulgt av Akershus. Innbyggertallet i Akershus har økt med 24,4 prosent. På landsbasis har innbyggertallet økt med 114,7 prosent. Den relative befolkningsveksten i Akershus har vært høy.

Figur 3: Indeksert befolkningsvekst i fylkene og Norge fra 1 jan. 2000 til 1 juli 2014.

1.1.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

Vi kan dekomponere befolkningsveksten i Akershus i innenlands flytting, fødselsbalanse og netto innvandring.

I Akershus har den innenlandske nettoflyttingen vært jevn og positiv i hele perioden vi har målt for. Det har også fødselsbalansen. Nettoinnvandringen har vært positiv, og den har bidratt mer og mer til befolkningsveksten i Akershus.

1.1.4 Befolkningsutviklingen i Norge

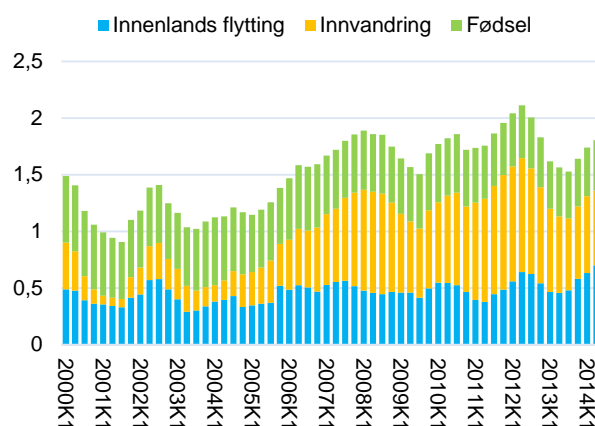
Figur 5 viser hvordan befolkningsveksten har vært på landsbasis. Fødselsbalansen er positiv på landsbasis. I de siste årene er det nettoinnvandringen til Norge som har bidratt mest til befolkningsveksten.

1.1.5 Relativ utvikling

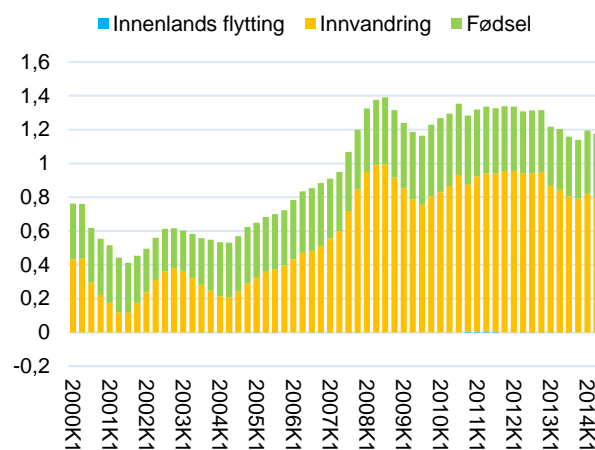
Vi sammenlikner befolkningsutviklingen i Akershus med befolkningsutviklingen på landsbasis i figur 6. Fødselsbalansen i Akershus er litt høyere enn på landsbasis. Den relative forskjellen var større før.

Innvandringen til Akershus har stort sett vært litt lavere enn den har vært til landet som helhet.

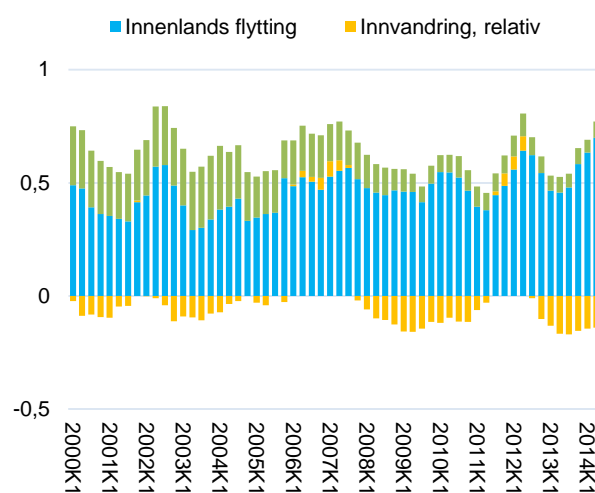
Det er først og fremst den innenlandske flyttingen som bidrar til befolkningsvekst i Akershus, når vi korrigerer for befolkningsutviklingen på landsbasis.

Figur 4: Årlige, prosentviser befolkningsendringer målt hvert kvartal i Akershus, dekomponert i fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring.

Figur 5: Årlige, prosentviser befolkningsendringer Norge, dekomponert i fødselsbalanse og innvandring.

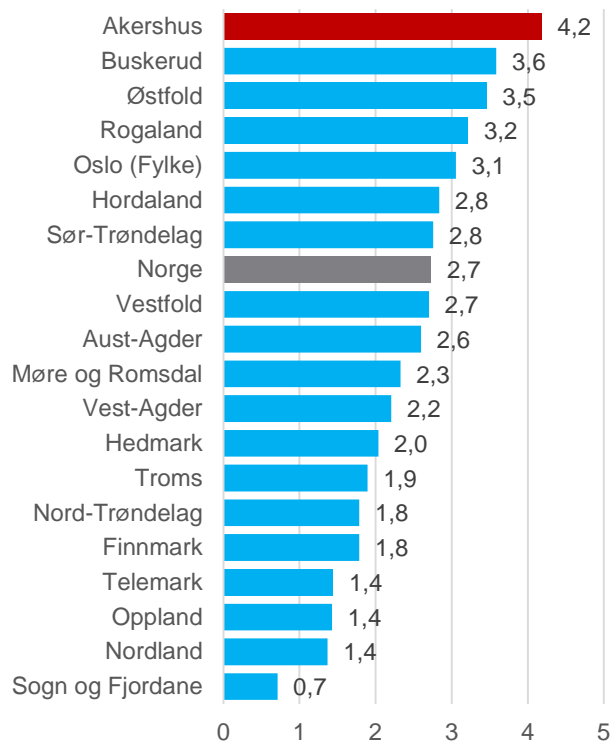
Figur 6: Befolkningsutviklingen i Akershus relativt til utviklingen på landsbasis.

1.1.6 Relativ flytting i fylkene

Det er flyttebalansen vi er mest opptatt av å forstå i regional utvikling, og da inkluderer vi også nettoinnvandringen. Fødselsbalansen og nettoinnvandringen på landsbasis ligger utenfor handlingsrommet til en kommune, region eller fylkeskommune. Stedet kan derimot selv gjøre tiltak for å påvirke flyttebalansen.

Alle fylker i Norge har hatt positiv nettoflytting den siste treårsperioden. Det skyldes generell innvandring på landsbasis. Når vi trekker nettoflyttingen på landsbasis fra nettoflyttingen til fylkene, får vi det vi kaller *relativ flytting*.

Akershus har hatt den beste flyttebalansen blant alle fylkene i den siste treårsperioden. Den relative flyttingen har vært positiv.

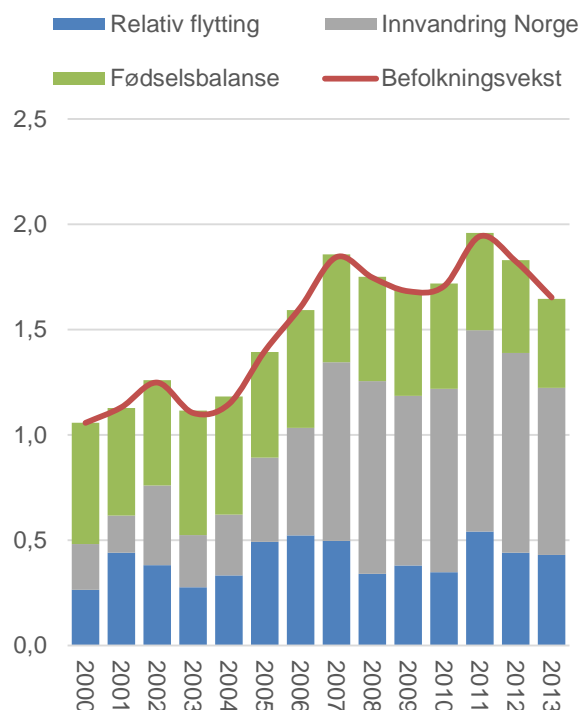

Figur 7: Nettoflytting i fylkene fra 2010 til 2013.

1.1.7 Relativ flytting i Akershus over tid

Den relative flyttingen i Akershus har vært positiv i alle årene vi har målt for. Siden innvandringen til Akershus ikke er høyere enn innvandringen på landsbasis, skyldes den positive relative flyttingen til Akershus innenlands flytting.

Den årlige relative flyttingen har vært ganske stabil i periodene vi har målt for.

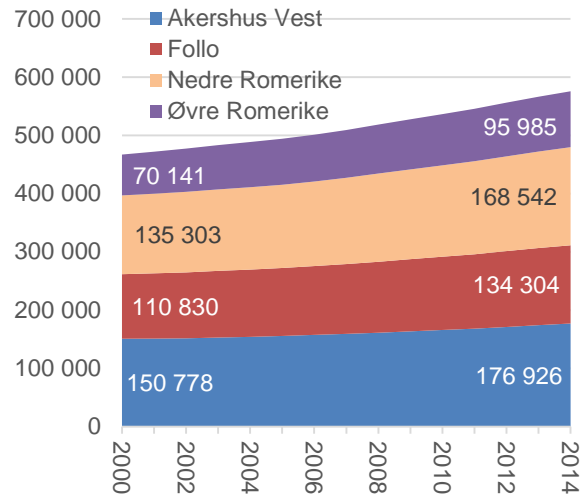

Figur 8: Den årlige prosentvise befolkningsveksten i Akershus dekomponert i fødselsbalanse, innvandring til Norge og relativ flytting.

1.1.8 Folkemengde i regionene

Akershus er delt inn i fire regioner. Regioninndelingen er vist på siste side.

Akershus Vest har flest innbyggere, etterfulgt av Nedre Romerike. Øvre Romerike er minst med 95 985 innbyggere ved inngangen til 2014.

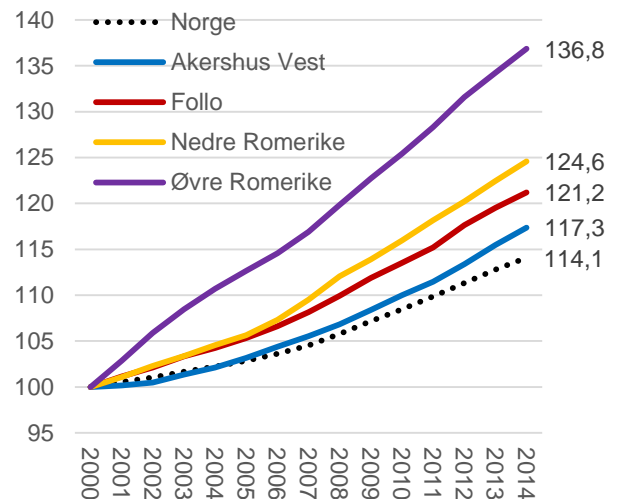
Figur 9: Folkemengden i regionene i Akershus fra 2000 til 2014.

1.1.9 Befolkningsvekst i regionene

Øvre Romerike er regionen som har hatt sterkst vekst. Fra 2000 til 2014 har antall innbyggere økt med 36,8 prosent.

Nedre Romerikes befolkning har økt med 24,6 prosent.

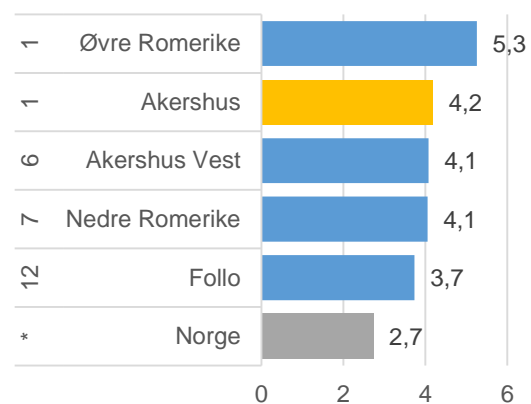
Alle regionene i Akershus har hatt sterkere befolkningsvekst enn på landsbasis.

Figur 10: Indeksert befolkningsvekst i regionene i Akershus fra 2000 til 2013.

1.1.10 Nettoflytting i regionene

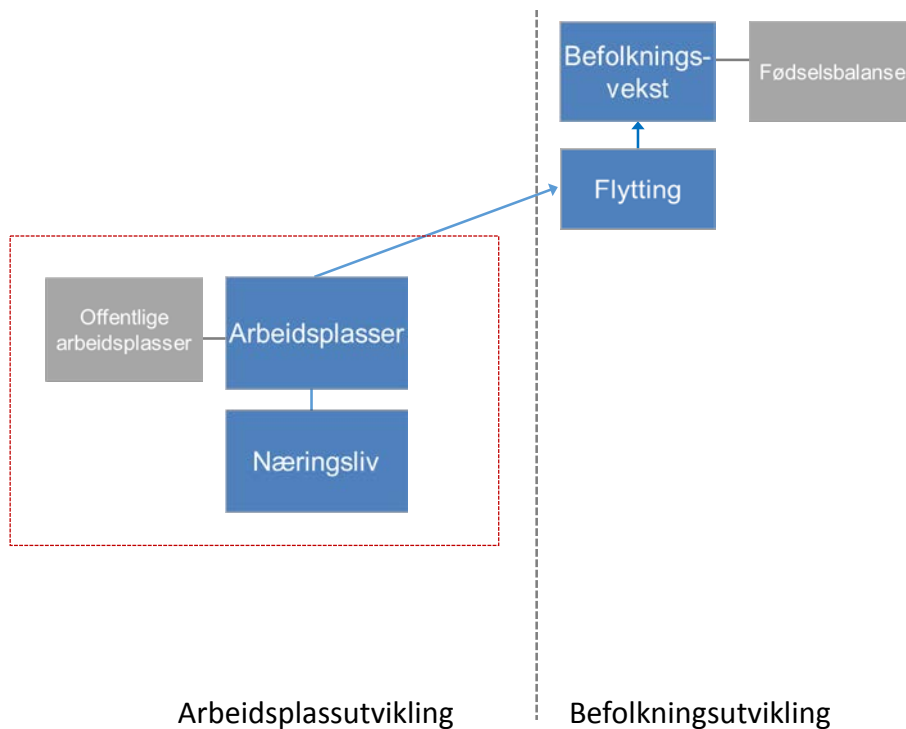
I den siste treårsperioden har Øvre Romerike hatt den høyeste nettoflyttingen i hele landet. Akershus Vest og Nedre Romerike har hatt en nettoflytting som er rangert som nummer 6 og 7 blant landets 84 regioner. Follo rangerer også høyt, med en nettoflytting på ett prosentpoeng over nettoflyttingen nasjonalt.

Figur 11: Nettoflytting i prosent av folketallet til regionene i Akershus fra 2010 – 2013, rangering blant landets 84 regioner. Fylket er rangert blant landets 19 fylker.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive og analysere utviklingen av antall arbeidsplasser. Arbeidsplassutviklingen er sammen med befolkningsutviklingen de to sentrale størrelsene som vi må beskrive, analysere og forstå i den regionale utviklingen. Vi vil starte med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet, og sektorvis. Deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg. Til slutt analyserer vi utviklingen i de enkelte delene av næringslivet for å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold i regionen.

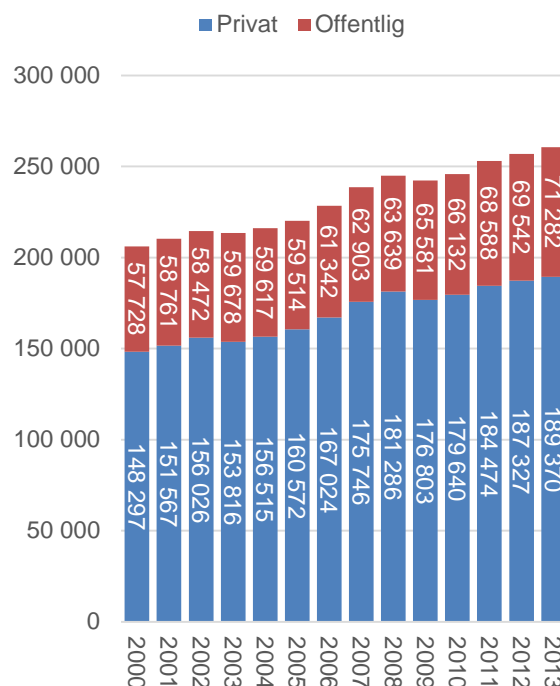
Figur 12: Attraktivitetsmodellen – de delene av attraktivitetsmodellen som beskriver befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen.

Vi skal starte med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen, for deretter å se på hvordan utviklingen er i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

Det var 189 370 arbeidsplasser i privat sektor i Akershus i 2013. Det er det høyeste antallet i Akershus hittil. Antall arbeidsplasser i næringslivet gikk ned i 2009, men har økt år for år etter det, og er nå på mer enn 8 000 over nivået i 2008.

Det var 71 282 arbeidsplasser i offentlig sektor på slutten av 2013. Antall arbeidsplasser i offentlig sektor har økt jevnt og trutt i alle de siste årene.

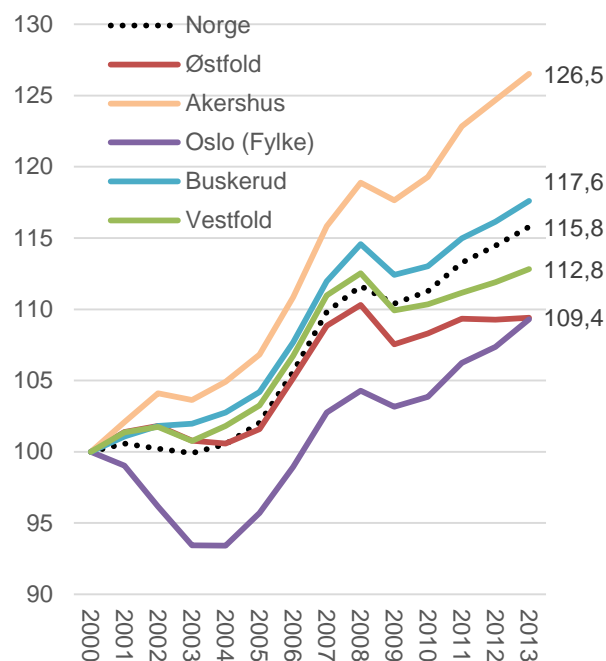

Figur 13: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Akershus fra 2000 til 2013.

2.1.2 Indeksert arbeidsplassvekst i fylkene

Fra 2000 til 2013 har antall arbeidsplasser i Akershus, alle sektorer, økt med 26,5 prosent. På landsbasis har veksten vært på 15,8 prosent. Den relative veksten i Akershus har vært veldig god.

Veksten i Akershus har vært høyere enn i Oslo, Buskerud, Østfold og Vestfold. Blant fylkene rundt Oslofjorden er det Akershus som har hatt sterkest vekst.

Figur 14: Indeksert arbeidsplassvekst, alle sektorer.

2.2 Vekst i privat sektor

Både offentlig og privat sektor har vokst mer i Akershus enn i landet som helhet. Den relative forskjellen er størst i privat sektor.

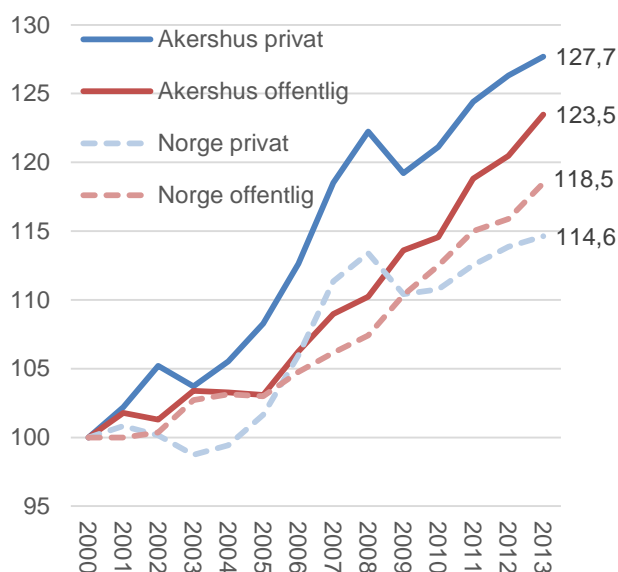
Mens antall arbeidsplasser i privat sektor i Akershus har økt med 27,7 prosent fra 2000 til 2013, har veksten på landsbasis vært 14,6 prosent. Akershus hadde en liten knekk etter finanskrisen, men veksten har vært sterk siden 2009.

Antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Akershus har økt med 23,5 prosent fra 2000 til 2013. På landsbasis har veksten i offentlig sektor vært høyere enn veksten i privat sektor. Dette er ikke tilfellet i Akershus.

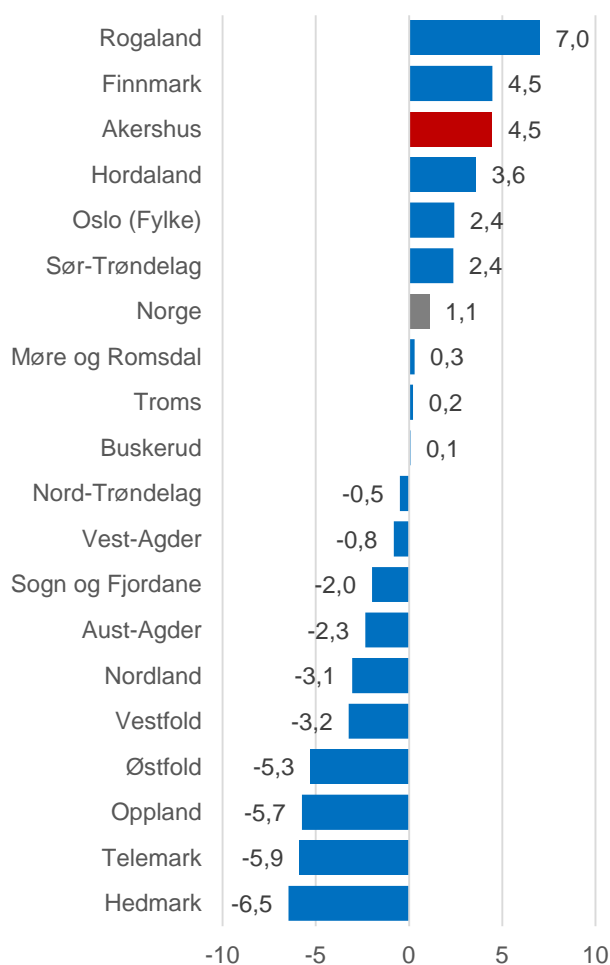
2.2.1 Vekst i privat sektor i fylkene etter finanskrisen

Etter finanskrisen har veksten i privat sektor vært svært ujevnt fordelt mellom fylkene. På landsbasis har veksten vært på 1,1 prosent. Mange fylker har hatt arbeidsplassnedgang.

Akershus og Finnmark har hatt god relativ vekst. Rogaland har hatt sterke vekst.

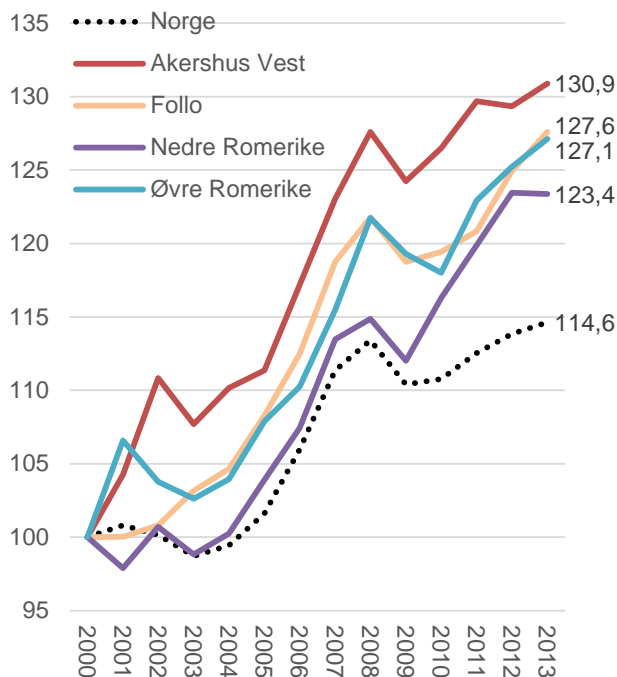
Figur 15: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Akershus og Norge, fra 2000 til 2013.

Figur 16: Arbeidsplassvekst i privat sektor i fylkene og Norge, 2008-2013.

2.2.2 Næringslivsvekst i regionene

Samtlige regioner i Akershus har hatt sterkere vekst i privat sektor enn landet som helhet. Veksten har vært sterkest i Akershus Vest. Fra 2000 til 2013 har antall arbeidsplasser i privat sektor økt med 30,9 prosent. Veksten er mer enn dobbel så høy som veksten nasjonalt.

Figur 17: Indeksert vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene i Akershus. 2000=100.

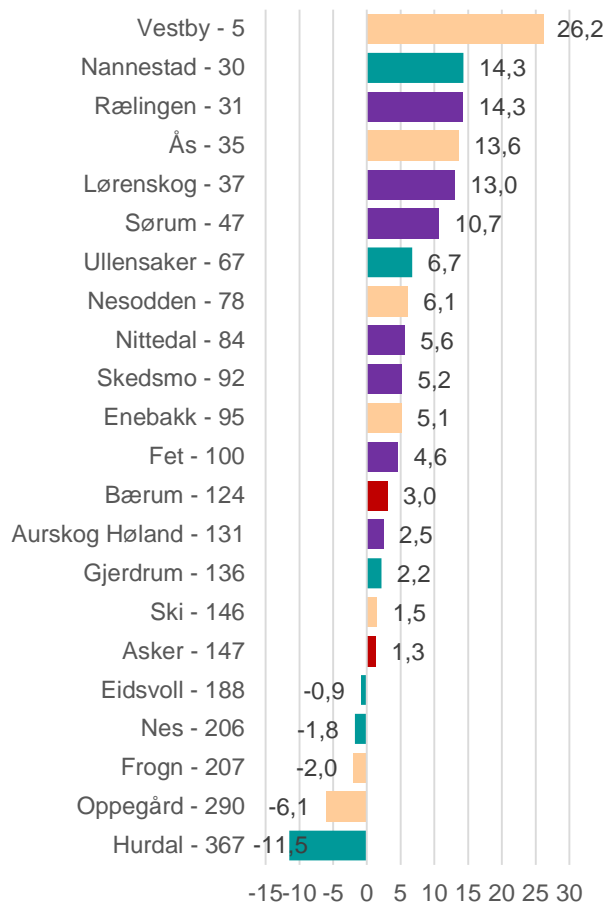
2.2.3 Næringslivsvekst i kommunene etter finanskrisen

Vestby har hatt sterk vekst i privat sektor etter finanskrisen. Antall arbeidsplasser har økt med 26,2 prosent. Bare fire kommuner i Norge har hatt sterkere vekst.

Mange kommuner i Nedre Romerike har hatt høy vekst etter 2008. Blant annet har det vært sterk vekst i Rælingen, Lørenskog og Sørumsund.

Veksten i kommunene i Akershus Vest har vært høyere enn veksten nasjonalt, men ikke spesielt høy blant kommunene i Akershus.

Oppegård og Hurdal har hatt en ganske sterk nedgang. Hurdal er rangert som nummer 367 blant landets 428 kommuner med hensyn til vekst i privat sektor.

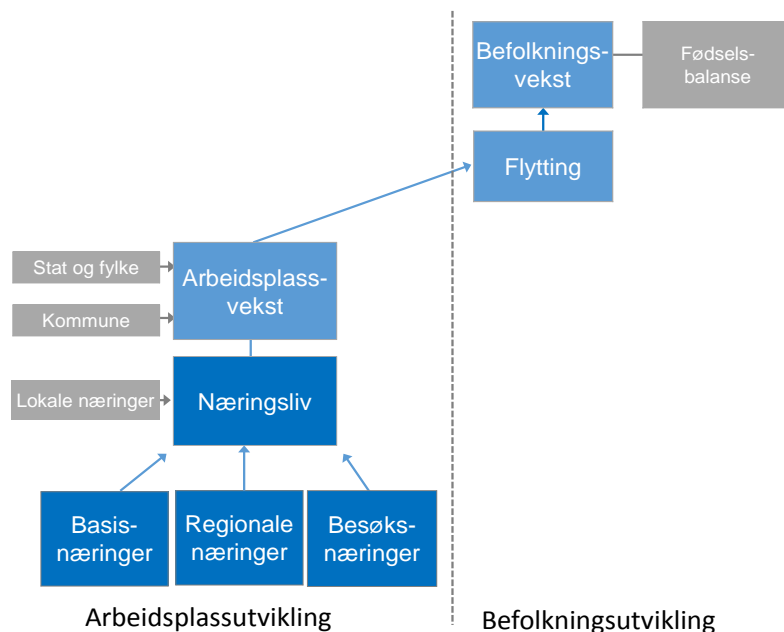

Figur 18: Vekst i antall ansatte i næringslivet fra 2008 til 2013. Regionene er gruppert i farger som i grafen over.

2.3 Næringstyper

Vi har nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er fordi det først og fremst er næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til vekst.

Figur 19: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt formål har vi delt næringslivet inn i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer, som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringene regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringene mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester. Stedets egne innbyggere og besøkende er kunder hos besøksnæringene.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringene.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale næringene er som regel substitutter for offentlige tjenester. I analysene framover vil vi derfor slå kommunal sektor og lokale næringer sammen. Siden de lokale næringene regnes som eksogene, har de fått en grå farge i figuren.

2.3.1 Bransjer

I tabellen under ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er denne utviklingen i antall ansatte i disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør hele næringslivet, og som vi ønsker å analysere og forstå.

Cellene markert med blått betyr at det er et høyt antall, mens cellene med rødt betyr at det er et lavt antall. På den måten kan vi raskt se hvilke bransjer som har mange arbeidsplasser, og hvilke som har få.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de ulike bransjene i privat sektor i Akershus.

Næring	Sub-næring	Bransje	2000	2005	2008	2011	2012	2013
Basis	Industri	Anna industri	4 069	3 490	3 691	3 040	2 938	2 839
		Næringsmidler	3 336	3 071	3 172	3 214	3 313	3 043
		Olje og gass utvinning	641	517	1 381	1 602	1 839	1 896
		Prosessindustri	2 749	2 226	2 065	1 766	1 599	1 453
		Verkstedindustri	6 391	7 332	7 785	6 486	6 368	6 658
	Natur	Fisk	46	24	23	113	49	70
		Gruve	296	331	328	247	241	229
		Landbruk	2 517	2 261	2 240	1 993	1 984	1 922
	Tekn tjenester	Olje og gass	109	354	773	1 147	1 258	1 570
		Teknisk/vitenskap	8 075	10 022	10 736	10 632	11 145	11 370
Tele og IKT		5 911	9 915	10 977	11 802	11 993	12 537	
Besøk		Aktivitet	4 273	4 687	5 604	6 049	5 840	5 704
		Handel	21 421	24 222	26 857	26 953	27 279	27 503
		Overnatting	1 953	1 913	2 111	2 022	2 246	2 256
		Servering	2 823	3 311	3 570	3 928	4 006	4 003
Lokal		Lokal	7 485	9 179	10 365	11 348	11 241	11 444
Regional		Agentur og Engros	21 280	21 650	23 212	23 090	23 679	23 863
		Bygg og anlegg	9 656	11 858	15 143	16 086	16 896	17 624
		Diverse	11 381	10 701	11 982	11 688	12 131	12 129
		Finans, eiendom, utleie	5 674	6 702	6 493	8 319	7 391	7 153
		Forr. tjenesteyting	9 210	7 876	11 056	10 965	11 354	12 117
		Transport	16 716	16 720	17 764	18 523	18 633	18 251
		Utleie av arbeidskraft	2 285	2 210	3 958	3 461	3 904	3 736
Totalsum			148 297	160 572	181 286	184 474	187 327	189 370

Basisnæringene deles inn i tre underkategorier, industri, naturbaserte næringer og teknologiske tjenester. Det er få arbeidsplasser i industrien i Akershus. Innen industrien er det verkstedindustrien som er størst. Det er også få arbeidsplasser innen de naturbaserte næringene. Bransjer innen de teknologiske tjenestene, som tekniske og vitenskapelige tjenester og Tele og IKT, har mange arbeidsplasser, og de har vokst mye siden 2000.

Besøksnæringene deles inn i fire underkategorier: Aktivitet, handel, overnatting og servering. Handelsbransjen sysselsetter flest.

De regionale næringene er godt representert i Akershus. Det er mange arbeidsplasser innen agentur og engros, transport og bygg og anlegg. De regionale næringene er en sammensatt næringstype, som inkluderer både fysisk tunge jobber innen bygg- og anlegg og transport, så vel som kontoryrker, som finans, bankvesen og forretningsmessig tjenesteyting. De regionale næringene inkluderer en diverse-kategori som inkluderer blant annet arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, trafikkskoler, frivillige organisasjoner m.m.

2.3.2 Næringstyper – antall arbeidsplasser

De regionale næringene er størst i Akershus. I 2013 var det 94 873 arbeidsplasser i denne næringstypen. Dette tilsvarer 36 prosent av arbeidsplassene. På landsbasis utgjør de regionale næringene 32 prosent av arbeidsplassene.

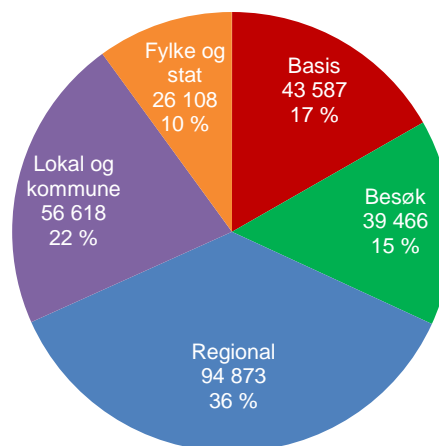
Basisnæringene er litt mindre i Akershus enn i landet som helhet. 17 prosent av arbeidsplassene er i basisnæringene. På landsbasis er 19 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene.

Besøksnæringene er litt større i Akershus enn i landet som helhet.

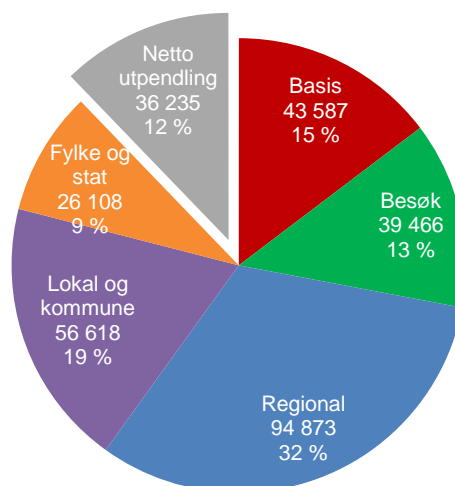
Andelen arbeidsplasser innen fylkeskommunal og statlig sektor er litt mindre i Akershus enn andelen på landsbasis.

2.3.3 Næringsliv som andel av sysselsetting

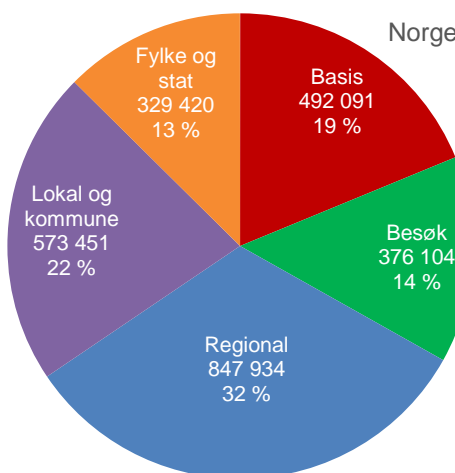
En stor andel av den sysselsatte befolkningen i Akershus jobber i Oslo. Nettoutpendlingen tilsvarte 12 prosent av sysselsettingen i 2013. Over 100 000 pendlet fra Akershus til Oslo i 2013, mens drøye 45 000 pendlet den andre veien. Siden antall arbeidsplasser er lavere enn antall sysselsatte, utgjør næringslivet en mindre andel av samlet sysselsetting enn den gjør for steder uten pendling. I det midterste kakediagrammet viser hele kaken samlet sysselsetting i Akershus.

Figur 20: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Akershus i 2013.

Figur 21: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene og offentlig sektor i Akershus i 2013. Nettoutpendlingen er inkludert. Hele kaken viser samlet sysselsetting.

Figur 22: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013. På landsbasis er antall arbeidsplasser og samlet sysselsetting likt.

2.3.4 Indeksert arbeidsplassvekst

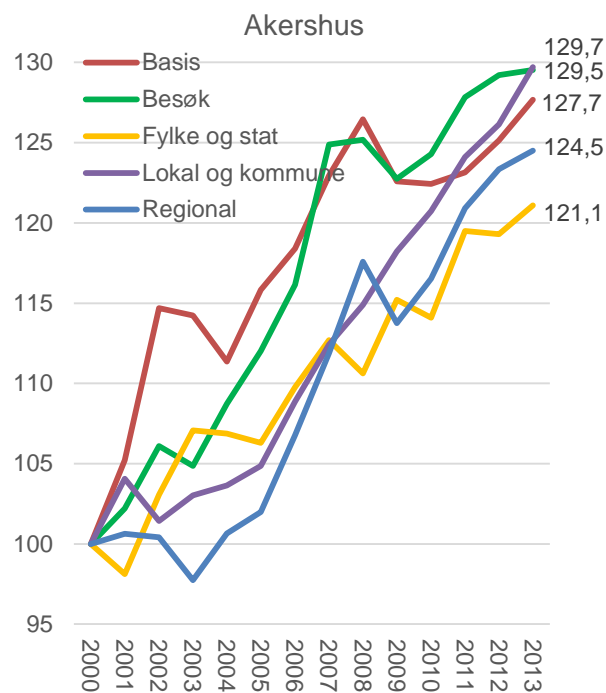
Det har vært høy vekst i samtlige næringstyper i Akershus i perioden fra 2000 til 2014.

Besøksnæringene har hatt en kraftig vekst. Det er 29,7 prosent flere arbeidsplasser i besøksnæringene i Akershus i dag enn i 2000. Veksten i besøksnæringene har fortsatt også etter finanskrisen. På landsbasis har det vært nedgang i besøksnæringene etter finanskrisen. Veksten i besøksnæringene i Akershus har vært mer enn dobbelt så høy som veksten i landet som helhet.

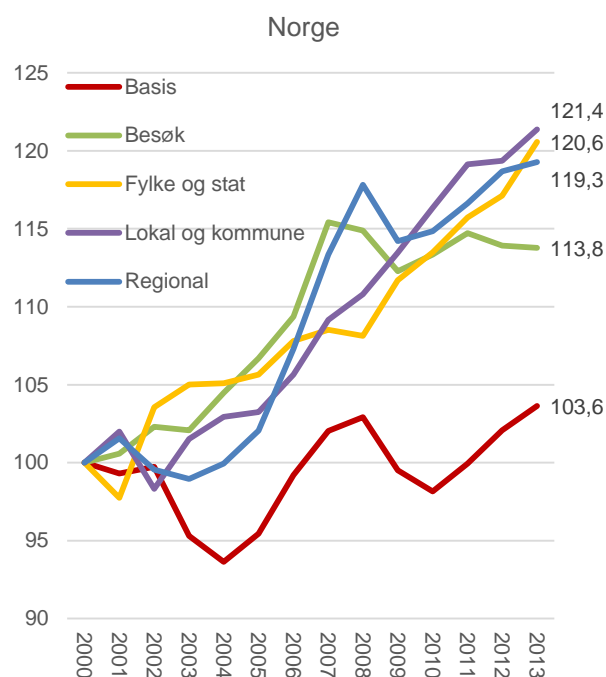
Basisnæringene har også vokst betraktelig mer i Akershus enn i landet som helhet. Mens antall arbeidsplasser i basisnæringene i Norge har økt med 3,6 prosent fra 2000 til 2013, har veksten i Akershus vært på 27,7 prosent.

De regionale næringene er den næringstypen som vokser mest på landsbasis. Veksten har også vært sterk i Akershus, og litt høyere enn veksten i landet som helhet.

Veksten i statlig og fylkeskommunal sektor har vært litt høyere i Akershus enn i landet som helhet. Veksten i kommunal sektor og i de lokale næringene har vært relativt sterk. Dette skyldes nok den høye befolkningsveksten i Akershus. Når det flytter flere folk til fylket, er det større behov for lærere, førskolelærere osv.

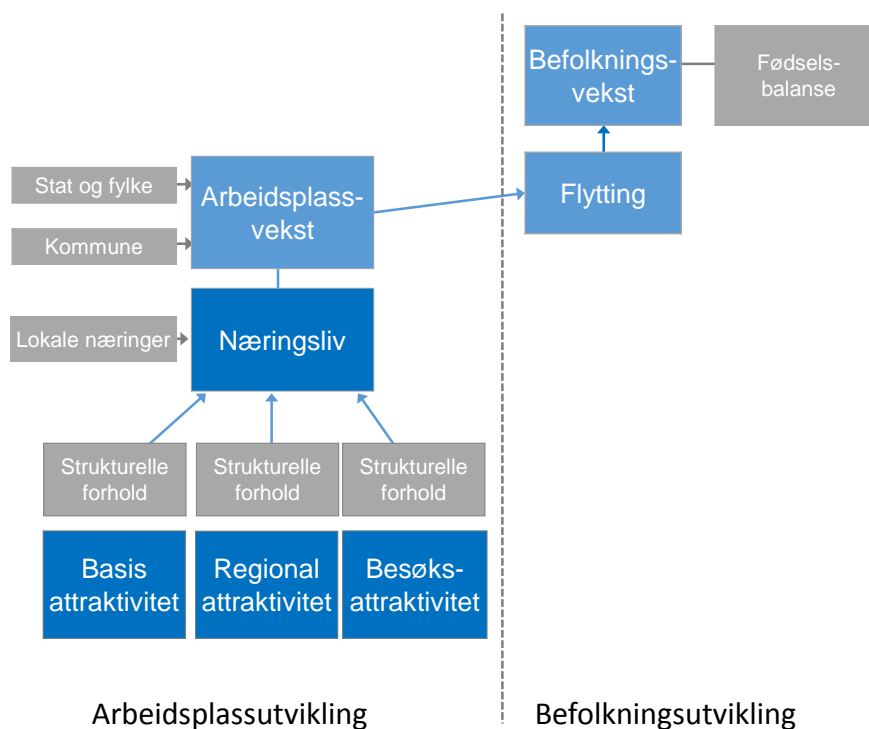
Figur 23: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Akershus fra 2000 til 2013.

Figur 24: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013.

2.4 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen?

Figur 25: Attraktivitetsmodellen. Den delen av modellen som omhandler arbeidsplassutvikling. Næringslivet inndeles i næringstyper. Veksten i næringstypene skyldes strukturelle forhold eller attraktivitet.

Vi vil i resten av dette kapittelet analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold, og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold. Strukturelle forhold er forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Hvis utviklingen kan forklares fullt ut av de strukturelle forholdene, betyr det at utviklingen er «som normalt» i regionen. Det vil si at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe spesielt i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Dersom en har et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, vil det kunne føre til at utviklingen blir bedre enn de strukturelle forutsetningene tilsier. Da vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Høy attraktivitet kan også skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Og så kan det være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning, men som ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokal kjennskap til utviklingen på stedet.

2.5 Bransjestruktur

Bransjestrukturen er et forhold som har stor betydning for utviklingen, og da spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt.

Hvilke bransjer har Akershus relativt mye av, sammenliknet med landet som helhet? For å få fram dette bruker vi lokaliseringkvotienter (LQ). LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1, betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1, betyr det at det er lite av denne bransjen. Dersom LQ er lik 1, betyr det at andelen arbeidsplasser på stedet er like høy som i landet som helhet.

Figur 26 viser lokaliseringkvotientene i Akershus. Figuren under viser veksten de ulike bransjene har hatt på landsbasis de siste årene. På den måten kan vi se om bransjene Akershus har relativt mye eller lite av er i vekst- eller nedgangsbransjer.

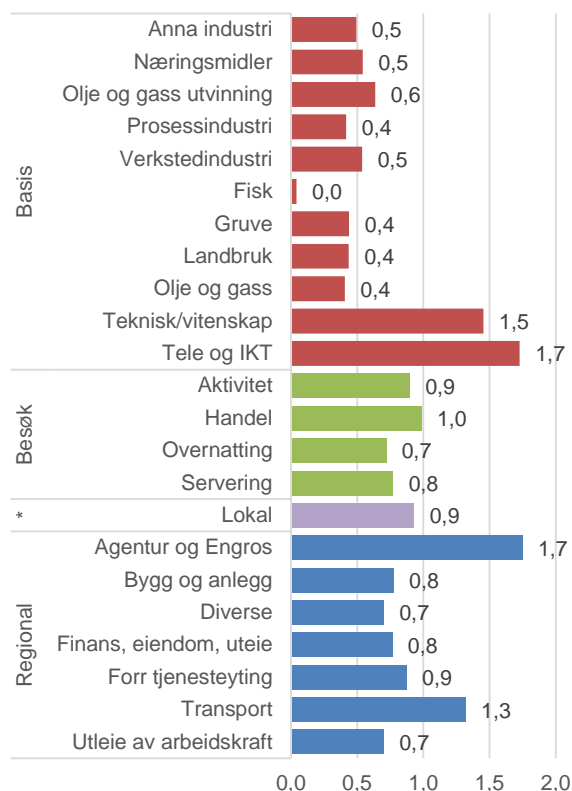
Det er forholdsvis få arbeidsplasser innen industrien og de naturbaserte næringene i Akershus. Hvis vi ser bort fra olje- og gassutvinning og gruvedrift, er dette bransjer med generell nedgang nasjonalt. Det er en fordel for et sted å ha lave andeler arbeidsplasser i nedgangsbransjer.

Andelen arbeidsplasser i teknologiske og vitenskapelige tjenester er forholdsvis høy. Dette er bransjer i vekst nasjonalt.

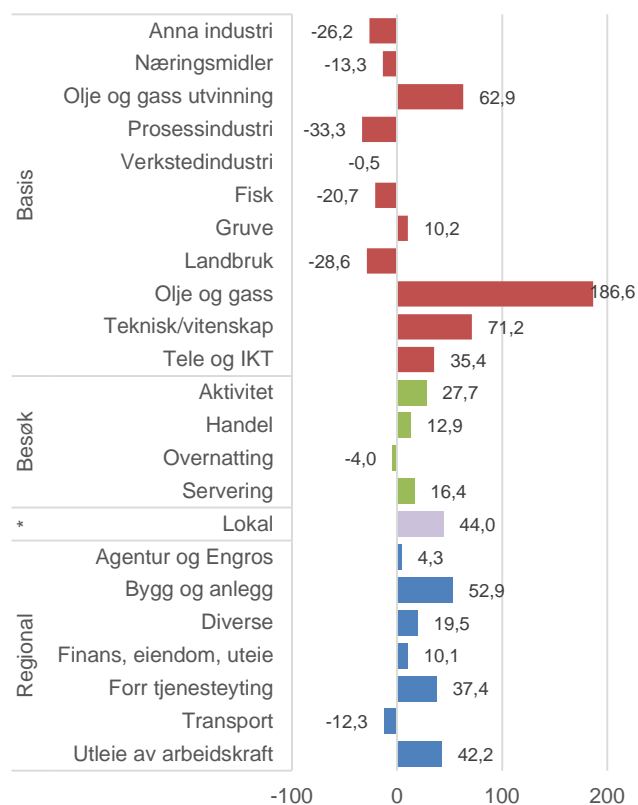
Andelen arbeidsplasser innen handel er like stor som andelen nasjonalt. Andelen er litt lavere i de øvrige besøksnæringene.

Andelen arbeidsplasser innen agentur og engros og transport er høyere i Akershus enn i landet som helhet. Transportbransjen har hatt arbeidsplassnedgang på landsbasis de siste årene.

Noe av årsaken til at Akershus har lave lokaliseringkvotienter i enkelte bransjer kan også skyldes at antall sysselsatte er høyere enn antall arbeidsplasser.

Figur 26: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i privat sektor i Akershus, 2013.

Figur 27: Arbeidsplassvekst i de ulike bransjene i Norge i perioden 2000 - 2013.

2.6 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene et stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og er ikke begrenset av etterspørsel i egen region.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Akershus i 2000 og 2013. Tabellen viser endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan veksten har bidratt til vekst i samlet sysselsetting enn det arbeidsplassveksten alene gjør. Gitt at et sted har én arbeidsplass innen en bransje, og at antall arbeidsplasser øker til to. Da har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men den ekstra arbeidsplassen har neppe bidratt til mye sysselsettingsvekst. Når vi ser på vekstimpulser, ser vi hvordan arbeidsplassveksten bidrar i forhold til vekst på stedet.

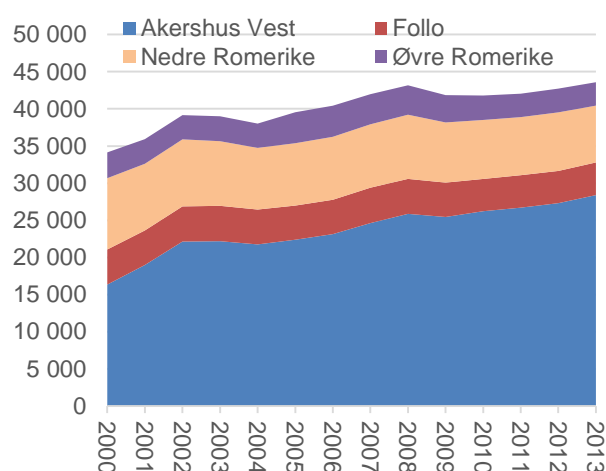
Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Akershus i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i Akershus og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis.

Sub-næring		Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Basis	Industri	Anna industri	4 069	2 839	-1 230	-30,2	-0,2	-0,8
		Næringsmidler	3 336	3 043	-293	-8,8	-0,1	-0,3
		Olje og gass utvinning	641	1 896	1 255	195,8	0,2	0,4
		Prosessindustri	2 749	1 453	-1 296	-47,1	-0,3	-0,7
		Verkstedindustri	6 391	6 658	267	4,2	0,1	0,0
	Natur	Fisk	46	70	24	52,2	0,0	-0,2
		Gruve	296	229	-67	-22,6	0,0	0,0
		Landbruk	2 517	1 922	-595	-23,6	-0,1	-0,7
	Tekn tjenester	Olje og gass	109	1 570	1 461	1340,4	0,3	1,0
		Teknisk/vitenskap	8 075	11 370	3 295	40,8	0,6	1,3
Tele og IKT		5 911	12 537	6 626	112,1	1,3	0,7	
Totalsum			34 140	43 587	9 447	27,7	1,9	0,8
Sysselesatte			510 224	593 774	83 550	16,4		

De fleste arbeidsplassene i basisnæringene er i Akershus Vest, slik det framkommer av figuren til høyre.

I fylket som helhet har veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene tilsvart 1,9 prosent av sysselsettingen. Andelen er høyere enn andelen på landsbasis. Det er veksten innen olje- og gassutvinning og innenfor de teknologiske tjenestene som har bidratt mest til dette.

På landsbasis har anna industri, prosessindustrien og landbruket hatt sterk nedgang. Det har vært nedgang innenfor disse bransjene i Akershus også, men den har ikke vært så sterk som på landsbasis.

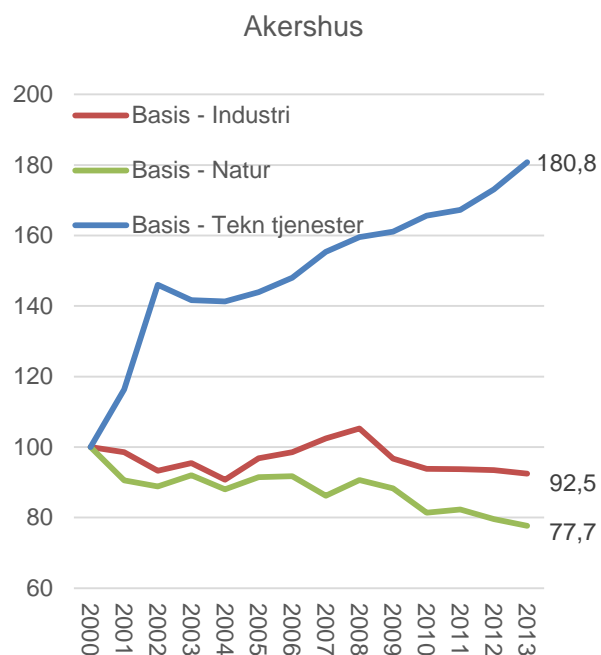

Figur 28: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene i Akershus fra 2000 til 2013.

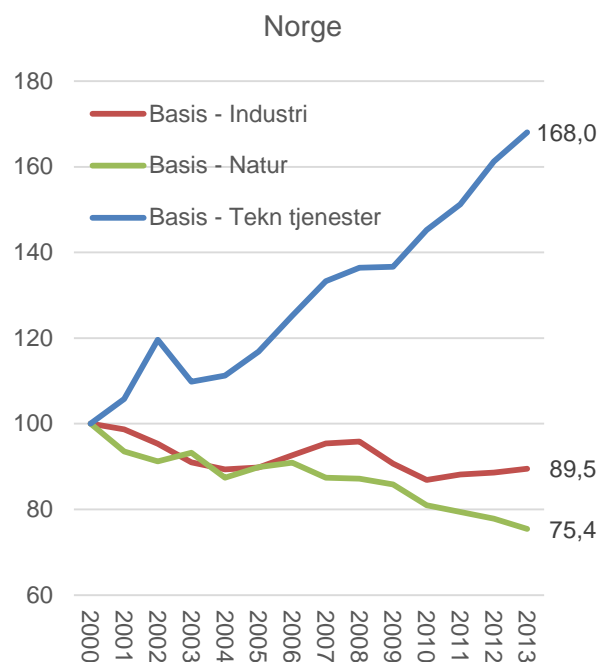
2.6.1 Indeksert vekst

Den indekserte arbeidsplassveksten i sub-næringene til basisnæringene er vist i figurene til høyre. I Akershus har veksten i antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene vært på 80,8 prosent. Dette er høyere enn veksten på landsbasis.

Som i landet for øvrig har det vært arbeidsplassnedgang i de naturbaserte næringene og i industrien. Nedgangen har imidlertid ikke vært like sterk i Akershus som i landet som helhet.

Figur 29: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Akershus, 2000-2013.

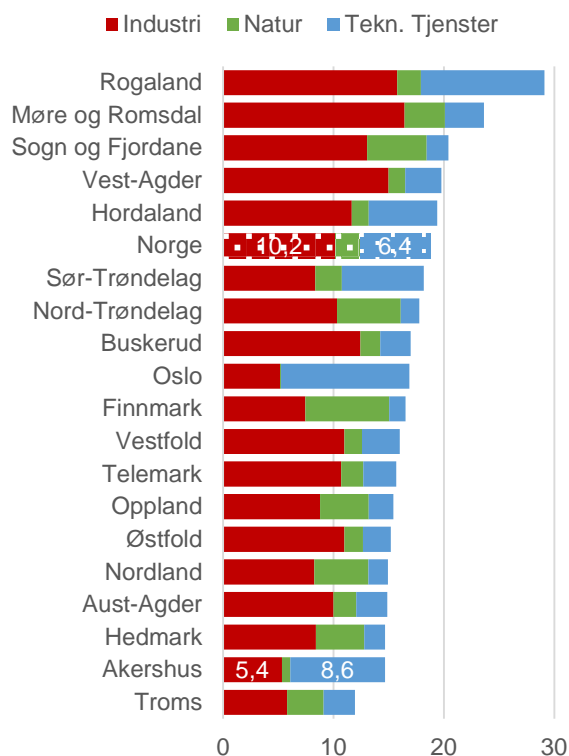

Figur 30: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013.

2.6.2 Nivå basisnæringer

Antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av sysselsettingen er lav i Akershus. Dette skyldes den lave andelen arbeidsplasser i industrien. Andelen arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene er høyere i Akershus enn i de fleste andre fylker.

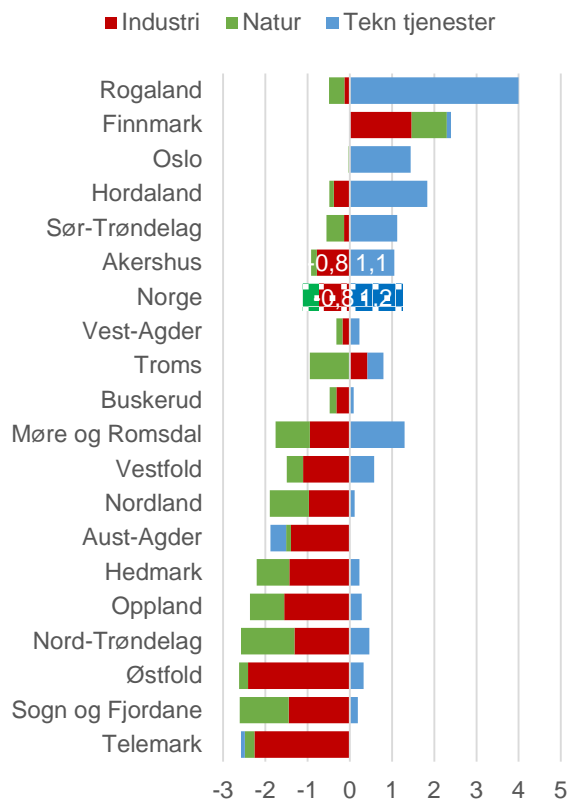
Figur 31: Nivå på basisnæringene i 2013, dvs. antall arbeidsplasser som andel av sysselsettingen i fylkene og i Norge.

2.6.3 Vekstimpulser etter finanskrisen

Det har vært stor variasjon i veksten i basisnæringene etter finanskrisen. De fleste fylkene har hatt negative vekstimpulser fra industrien og de naturbaserte næringene og positive vekstimpulser fra de teknologiske tjenestene. Unntaket er Finnmark, som har hatt vekst i industrien og i de naturbaserte næringene.

Rogaland har hatt sterke vekstimpulser fra basisnæringene, grunnet sterk vekst i de teknologiske tjenestene.

Vekstimpulsene fra basisnæringene i Akershus har vært litt høyere enn på landsbasis. Vekstimpulsene i Akershus blir noe dempet siden sysselsettingen er høyere enn antall arbeidsplasser. Likevel har veksten i antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene tilsvart 1,1 prosent av sysselsettingen, mot 1,2 prosent på landsbasis. Nedgangen i industrien har, som i landet som helhet, tilsvart -0,8 prosent av sysselsettingen.

Figur 32: Vekstimpulser i basisnæringene, 2008-2013, fylkene i Norge og landet som helhet.

2.6.4 Dekomponering av veksten i basisnæringene

For å analysere arbeidsplassutviklingen må vi skille strukturelle forhold fra attraktivitet.

Bransjesammensetningen i næringslivet er et strukturelt forhold som er vanskelig å påvirke lokalt, hvert fall på kort sikt. Vi har sett at Akershus har mange arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene, og dette er bransjer med vekst på landsbasis. Dette må vi justere for, for å kunne se hvordan utviklingen har vært, *gitt forutsetningene*.

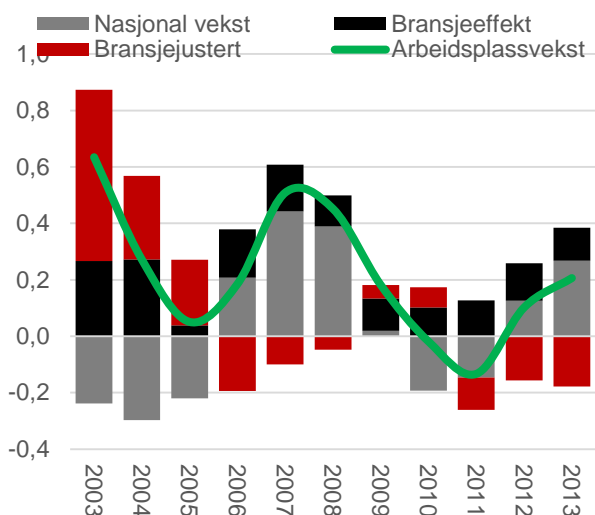
Vi dekomponerer veksten i basisnæringene i nasjonalt vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Den bransjejusterte veksten er vekst utover det den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi. Vi bruker den bransjejusterte veksten som et mål på bedriftsattraktiviteten i basisnæringene.

I alle treårsperiodene siden 2003 har bransjeeffekten vært positiv. Det vil si at det har vært gode strukturbetingelser for vekst i basisnæringene.

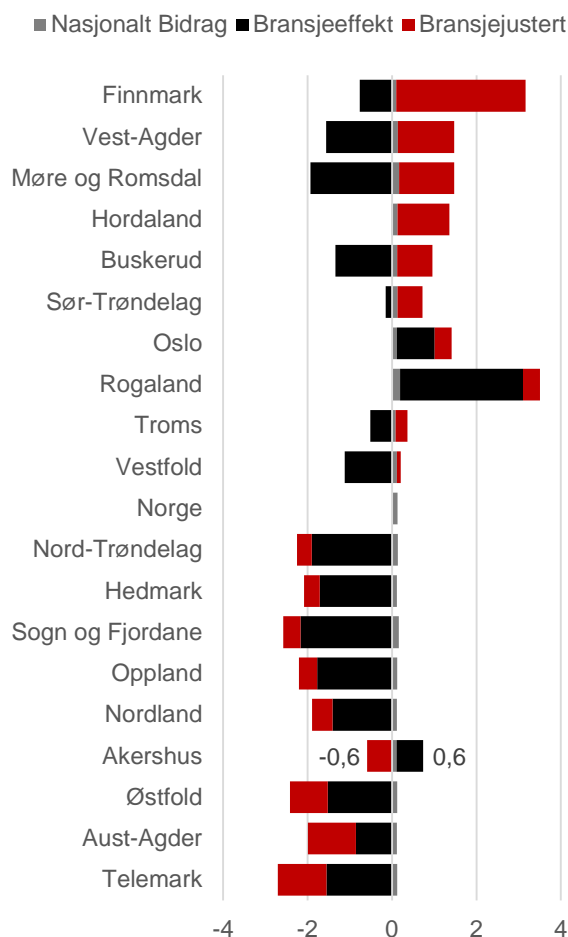
I de siste tre treårsperiodene har den bransjejusterte veksten vært lavere enn forventet. Akershus har ikke vært attraktiv for basisnæringer de siste årene. Normalt sett skulle veksten vært høyere.

2.6.5 Dekomponert vekst i fylkene

Vi sammenlikner utviklingen i Akershus med de øvrige fylkene i landet i figur 34. Figuren viser hvordan veksten i basisnæringene etter finanskrisen er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Det er bare Oslo, Rogaland og Akershus som har hatt positiv bransjeeffekt i basisnæringene etter finanskrisen. Veksten i Akershus har vært som på landsbasis. Dersom veksten i bransjene i Akershus hadde vært like høy som veksten nasjonalt, skulle Akershus hatt positive vekstimpulser tilsvarende 0,6 prosent av sysselsettingen. Den bransjejusterte veksten er derfor negativ, og Akershus er ikke attraktiv for basisnæringer. Finnmark har hatt høy bransjejustert vekst, mens Østfold, Aust-Agder og Telemark har hatt lav bransjejustert vekst i tillegg til lav bransjeeffekt.

Figur 33: Arbeidsplassveksten i basisnæringene i Akershus dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

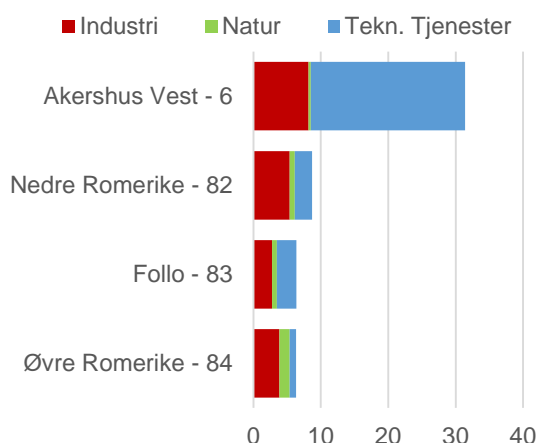

Figur 34: Vekstimpulser i basisnæringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Rangering mht. bransjejustert vekst.

2.6.6 Nivå basisnæringer i regionene

Vi så tidligere at nivået på basisnæringene i regionene i Akershus er lavt. Det er lavest i landet i Nedre Romerike, Follo og Øvre Romerike. Antall arbeidsplasser i basisnæringene i disse regionene tilsvarer mindre enn ti prosent av sysselsettingen.

Akershus Vest derimot, har et høyt nivå på basisnæringene. Akershus Vest rangerer som nummer seks blant de 84 regionene i Norge. Det er den store andelen arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene som bidrar til det høye nivået.

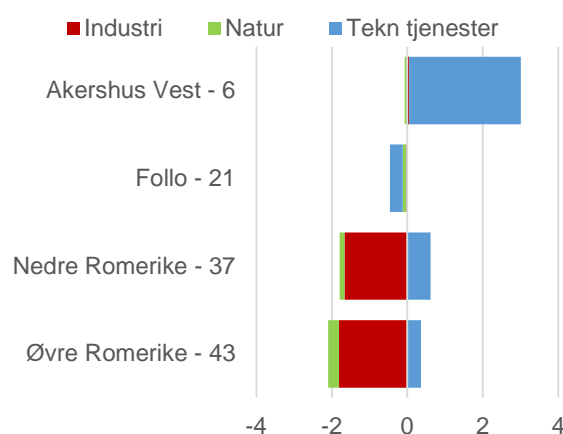

Figur 35: Nivå på basisnæringene i regionene i Akershus i 2013. Rangering mht. nivå blant landets 84 regioner.

2.6.7 Vekstimpulser regioner

Akershus Vest har også fått sterke vekstimpulser fra basisnæringene grunnet veksten i de teknologiske tjenestene. Akershus Vest rangerer som nummer seks med hensyn til vekstimpulser fra basisnæringene etter finanskrisen.

De øvrige regionene i Akershus har fått negative vekstimpulser fra basisnæringene etter finanskrisen. For Nedre og Øvre Romerikes del skyldes det nedgang i industrien.

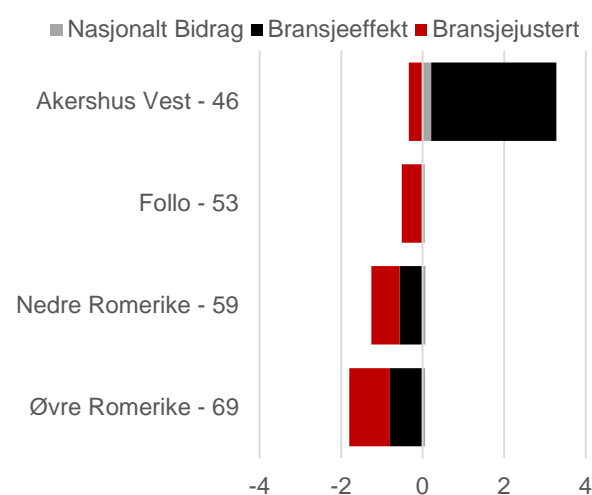
Figur 36: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Akershus fra 2008 til 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

2.6.8 Dekomponert vekst regioner

Hva skyldes så denne veksten og nedgangen?
Strukturelle forhold, eller andre ting?

Veksten i Akershus Vest skyldes utelukkende en positiv bransjeeffekt. Faktisk har veksten vært svakere enn bransjeeffekten skulle tilsi. Den bransjejusterte veksten er negativ, og vi sier da at Akershus Vest ikke har vært attraktiv for basisnæringer i perioden etter 2008.

Samtlige regioner i Akershus har hatt negativ bransjejustert vekst i basisnæringene.

Figur 37: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Akershus, fra 2008 til 2013. Veksten er dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Rangering mht. bransjejustert vekst blant 84 regioner.

2.7 Besøksnæringer, befolkningseffekt og besøksattraktivitet

Besøksnæringer er ikke bare turisme. Handelsbransjen er størst blant besøksnæringene.

Besøksnæringene omsetter mest til egen befolkning. Steder med befolkningsvekst kan derfor forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene.

Akershus har hatt sterk befolkningsvekst de siste årene. Dette skulle derfor innebære vekst i besøksnæringene. Men har veksten vært høyere eller lavere enn befolkningseffekten skulle tilsi? Dette vil vi studere nærmere i dette kapittelet.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i besøksnæringene, endring, både i antall og i prosent, samt vekstimpulser. Vekstimpulsene er sammenliknet med vekstimpulsene på landsbasis.

Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Akershus i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

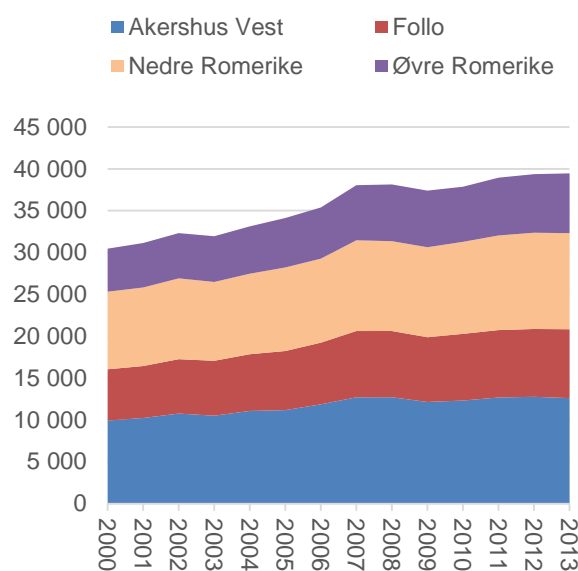
Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Besøk	Aktivitet	4 273	5 704	1 431	33,5	0,3	0,5
	Handel	21 421	27 503	6 082	28,4	1,2	1,2
	Overnatting	1 953	2 256	303	15,5	0,1	-0,1
	Servering	2 823	4 003	1 180	41,8	0,2	0,3
	Totalsum	30 470	39 466	8 996	29,5	1,8	2,0
	Sysselsatte	510 224	593 774	83 550	16,4		

Veksten i antall arbeidsplasser i besøksnæringene har tilsvart 1,8 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten tilsvart 2 prosent av sysselsettingen. Det skal riktig nok mer arbeidsplassvekst til i Akershus for å få høye vekstimpulser, enn i andre fylker, siden sysselsettingen er så mye høyere enn antall arbeidsplasser.

Handelsbransjen har økt mye, og veksten har tilsvart 1,2 prosent av sysselsettingen.

Det er mange besøksnæringer i Nedre Romerike. Dette kan skyldes mye overnatting og handel knyttet til Oslo Lufthavn Gardermoen.

Follo har også et betydelig antall arbeidsplasser i besøksnæringene.

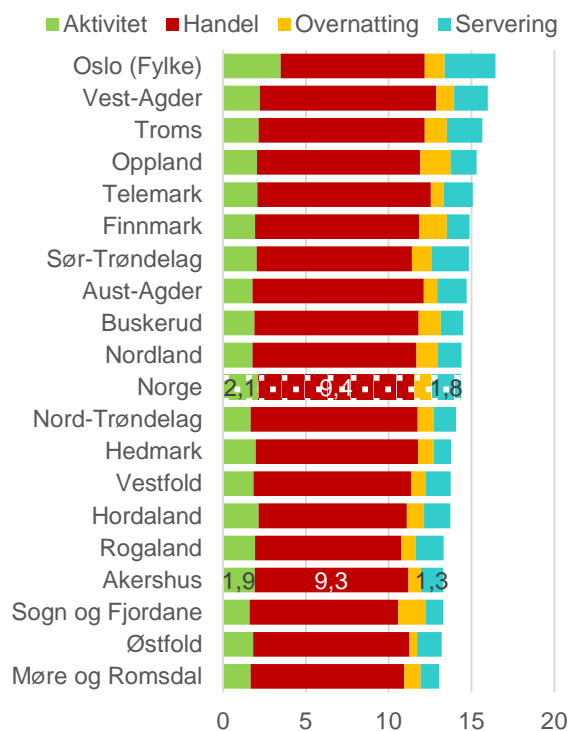

Figur 38: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i regionene i Akershus fra 2000 til 2013.

2.7.1 Nivå besøksnæringer

Nivået på besøksnæringene er jevnere fordel blant fylkene enn det basisnæringene er. Nivået på besøksnæringene er forholdsvis lavt i Akershus, men det er ikke mye lavere enn i landet som helhet.

Handelsbransjen er størst, både i Akershus, i landet som helhet og i alle de andre fylkene.

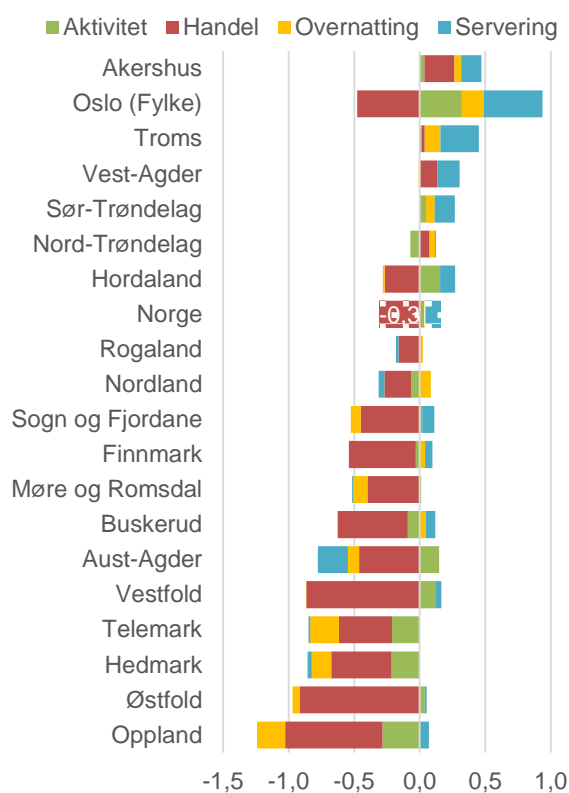

Figur 39: Nivå besøksnæringer i fylkene og i Norge, 2013. Nivået er antall arbeidsplasser som andel av samlet sysselsetting.

2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Etter finanskrisen har landet som helhet fått negative vekstimpulser fra besøksnæringene. Det er nedgangen i handelsbransjen som står for dette. De øvrige bransjene i besøksnæringene har hatt svak vekst, men den har ikke vært høy nok til å kompensere for nedgangen i handelsbransjen.

Akershus er fylket som har fått sterkeste positive vekstimpulser fra besøksnæringene etter finanskrisen. I Akershus har det vært vekst i samtlige bransjer i besøksnæringene. Veksten har totalt sett tilsvart litt under 0,5 prosent av sysselsettingen.

Figur 40: Vekstimpulser fra besøksnæringene i fylkene, 2008-2013. Vekstimpulsene er målt som vekst i antall arbeidsplasser fra 2008-2013 som prosentvis andel av sysselsettingen i 2008.

2.7.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

Vi dekomponerer vekstimpulsene fra besøksnæringene i Akershus i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd. Dersom befolkningsveksten har vært høyere enn befolkningsveksten på landsbasis, vil stedet forvente å få vekst i besøksnæringene, og da vil befolkningseffekten være positiv, og vice versa. Vekst i besøksnæringene som ikke skyldes nasjonal vekst eller befolkningseffekt kaller vi endring i besøksoverskudd, og dette bruker vi som mål på om stedet har vært attraktivt for besøk.

Befolkningsveksten har vært høyere i Akershus enn i landet som helhet. Derfor er det også forventet høy vekst i besøksnæringene, og befolkningseffekten er positiv. Veksten i besøksnæringene i Akershus har stort sett vært høyere enn den nasjonale veksten og befolkningseffekten skulle tilsi. Endringen i besøksoverskuddet har vært spesielt positivt de to siste treårsperiodene. Akershus framstår derfor som et fylke som er attraktivt for besøk.

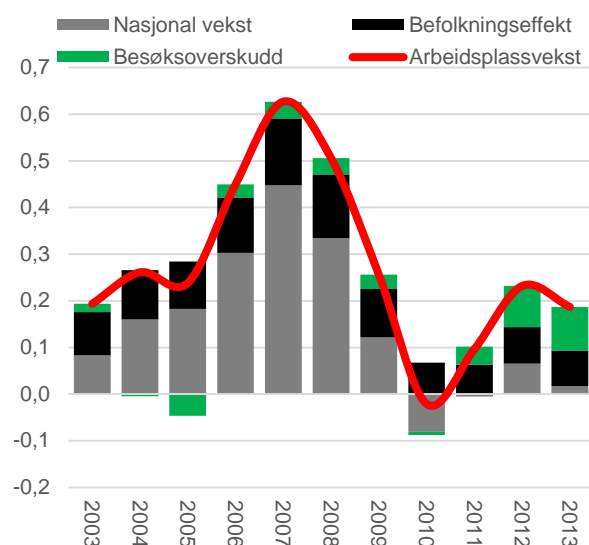
2.7.4 Dekomponert vekst i fylkene

Etter finanskrisen har alle fylker kunnet forvente arbeidsplassnedgang i besøksnæringene, siden besøksnæringene har hatt nedgang nasjonalt.

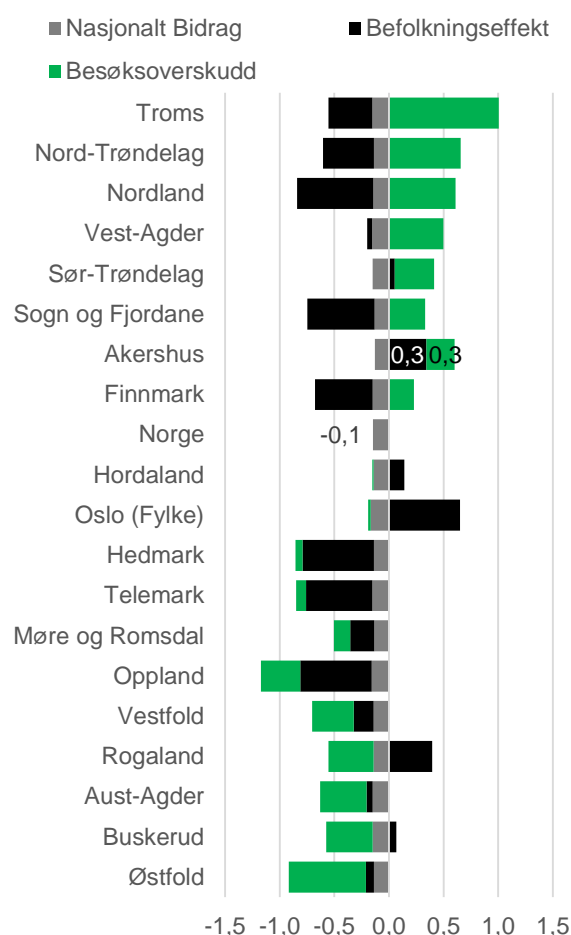
Troms, Nord-Trøndelag og Nordland har hatt høyere vekst enn deres negative befolkningseffekt skulle tilsi. Disse fylkene har vært attraktive for besøk.

Det er først og fremst Akershus, Oslo og Rogaland som på grunn av sin befolkningsvekst har kunnet forvente en vesentlig vekst i besøksnæringene. Rogaland har hatt svakere vekst enn befolkningseffekten skulle tilsi, og har ikke vært attraktiv for besøk.

Akershus er litt mindre attraktiv for besøk enn Sogn og Fjordane, men mer attraktiv enn Finnmark.

Figur 41: Vekstimpulser fra besøksnæringene i Akershus, 2000-2013, dekomponert i nasjonalt vekst, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 42: Vekstimpulser fra besøksnæringene fra 2008 til 2013 i fylkene dekomponert i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd.

2.8 Regionale næringer, struktur og attraktivitet

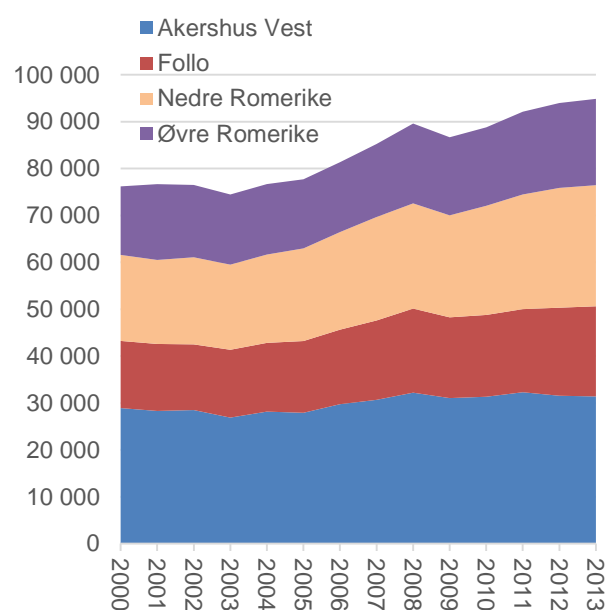
De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og vokser mest, hvis vi ser bort fra offentlig sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de aller fleste kommuner, også små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Akershus i 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvis endring, og vekstimpuls i hhv. Akershus og Norge fra 2000 til 2013.

Bransje		2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Regional	Agentur og Engros	21 280	23 863	2 583	12,1	0,5	0,2
	Bygg og anlegg	9 656	17 624	7 968	82,5	1,6	3,1
	Diverse	11 381	12 129	748	6,6	0,1	1,1
	Finans, eiendom, utleie	5 674	7 153	1 479	26,1	0,3	0,3
	Forr tjenesteyting	9 210	12 117	2 907	31,6	0,6	1,5
	Transport	16 716	18 251	1 535	9,2	0,3	-0,8
	Utleie av arbeidskraft	2 285	3 736	1 451	63,5	0,3	0,6
Totalsum	76 202	94 873	18 671	24,5	3,7	6,1	
Syssestatte		510 224	593 774	83 550	16,4		

De regionale næringene er godt representert blant alle regionene i Akershus. Det er flest arbeidsplasser i Nedre Romerike og Akershus Vest.

Samtlige bransjer i de regionale næringene har hatt arbeidsplassvekst fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser har økt med 18 671. Vi så tidligere at den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser i de regionale næringene har vært høyere i Akershus enn i landet som helhet. Vekstimpulsene er derimot svakere enn i landet som helhet, men dette skyldes nok den store graden av utpendling fra Akershus.

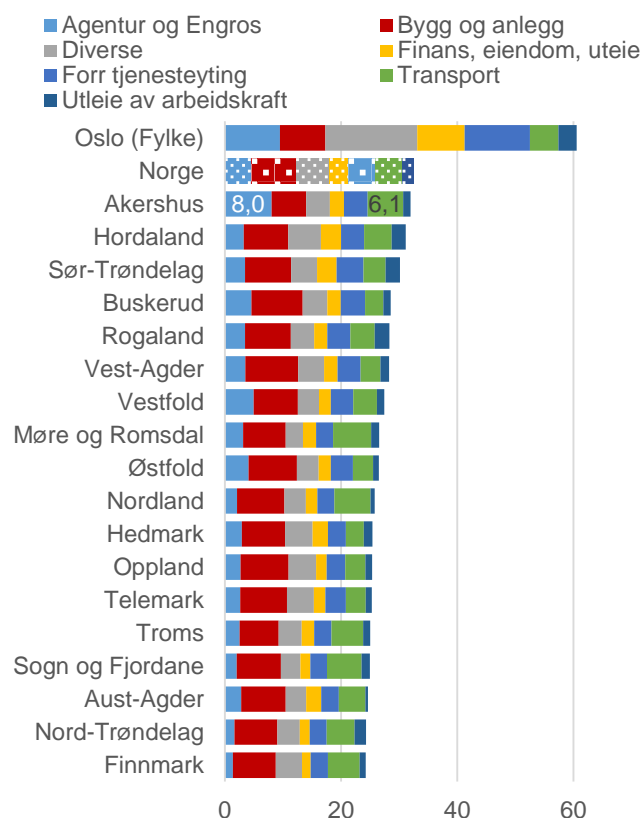
Figur 43: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i regionene i Akershus fra 2000 til 2013.

2.8.1 Nivå, regionale næringer

Oslo har desidert mest næringsliv knyttet til de regionale næringene. I Oslo tilsvarer antall arbeidsplasser i de regionale næringene 60 prosent av sysselsettingen. Oslo trekker snittet kraftig opp, og alle andre fylker ligger dermed under landsgjennomsnittet. I de øvrige fylkene er de regionale næringene omtrent like store.

Store fylker med en stor by i seg eller i nærheten har gjerne mye regionale næringer. Dette gjelder Akershus, Hordaland, Sør-Trøndelag, Buskerud og Rogaland.

Etter Oslo er det Akershus som topper listen over nivå på regionale næringer. I Finnmark er det færrest.

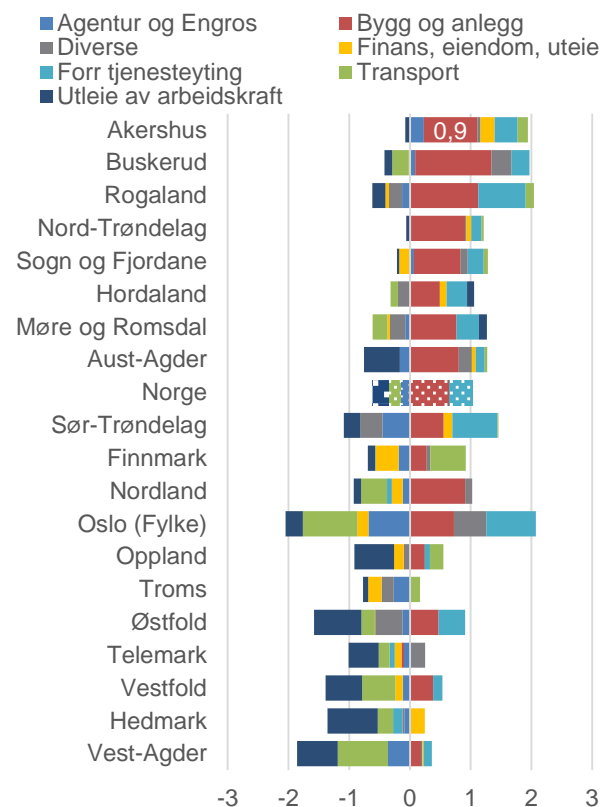

Figur 44: Nivå på de regionale næringene i fylkene og i landet som helhet i 2013.

2.8.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Utviklingen i de regionale næringene er også mindre dramatisk enn i basisnæringene. Men siden de regionale næringene er størst, får arbeidsplassutviklingen i de regionale næringene stor betydning.

Akershus har fått sterke vekstimpulser fra de regionale næringene etter finanskrisen. Spesielt har bygg- og anleggsbransjen vokst. Til forskjell fra landet som helhet har antall arbeidsplasser innen transportbransjen økt i Akershus.

Figur 45: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013 i fylkene og landet som helhet.

2.8.3 Dekomponering av veksten

Som for basisnæringene dekomponerer vi vekstimpulsene fra de regionale næringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Den bransjusterte veksten er et mål på attraktiviteten i de regionale næringene.

Bransjeeffekten er mindre i de regionale næringene enn i basisnæringene. De fleste steder har en viss miks av de regionale næringene, og derfor er ikke bransjesammensetningen like utslagsgivende for veksten som den er i basisnæringene. Den nasjonale veksten betyr imidlertid mer.

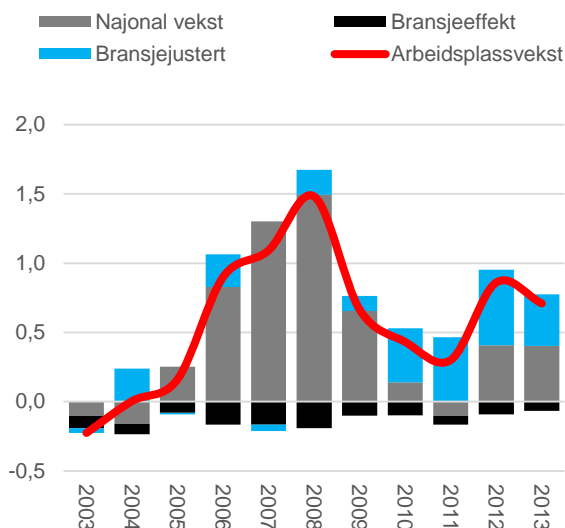
Akershus har faktisk negativ bransjeeffekt i de regionale næringene. Kanskje det er fordi transportbransjen er så stor i Akershus, og transportbransjen er en bransje med nedgang på landsbasis.

Veksten i de regionale næringene har siden 2008 vært høyere enn den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi. Den bransjusterte veksten har vært særdeles høy de fire siste treårsperiodene. Akershus er dermed attraktiv for regionale næringer.

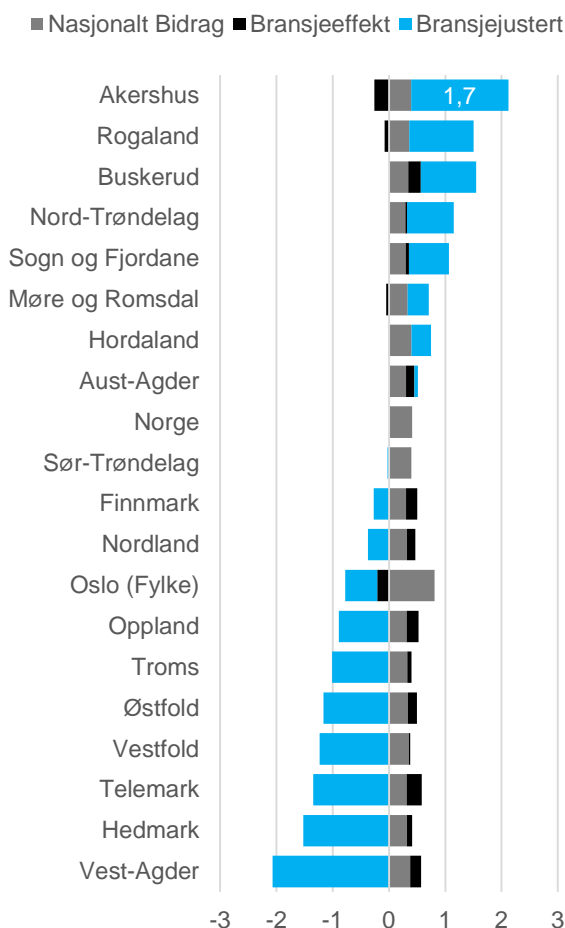
2.8.4 Dekomponert vekst i fylkene

Vi sammenlikner utviklingen i Akershus med utviklingen i de øvrige fylkene i figur 47. Det har vært nasjonal vekst i de regionale næringene etter 2008. Derfor har alle fylker kunnet forvente noe vekst. Bransjeeffekten er ganske liten, og de fleste fylkene har positiv bransjeeffekt. Oslo og Akershus er de eneste fylkene med en negativ bransjeeffekt av betydning.

Akershus har hatt høyest bransjustert vekst blant alle fylkene, og er dermed landets mest attraktive for regionale næringer. Den bransjusterte veksten har tilsvart 1,7 prosent av sysselsettingen.

Figur 46: Vekstimpulser fra de regionale næringene i Akershus fra 2000 til 2013. Vekstimpulsene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

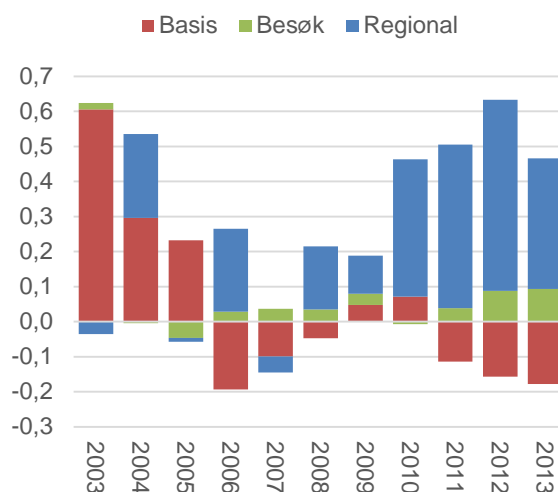
Figur 47: Vekstimpulser fra de regionale næringene i fylkene og landet som helhet, fra 2008 – 2013, dekomponert i nasjonalt vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst.

2.9 Oppsummering næringsattraktivitet

Vi vil nå oppsummere næringsattraktiviteten i Akershus. Figuren til høyre viser hvordan attraktiviteten har vært i de ti siste treårsperiodene. Figuren viser hvor mye den bransjejusterte veksten har tilsvart av samlet sysselsetting.

Den bransjejusterte veksten i de regionale næringene har vært særdeles høy. I de siste årene har den uforklarte veksten i de regionale næringene tilsvart 0,4 prosent av sysselsettingen.

Basisnæringene har hatt negativ bransjejustert vekst de siste tre treårsperiodene. Bidraget til den samlede veksten har vært lavere enn det bidraget fra de regionale næringene har vært. Besøksoverskuddet har vært positivt de siste tre treårsperiodene. I de to siste treårsperiodene har besøksoverskuddet tilsvart 0,1 prosent av sysselsettingen.

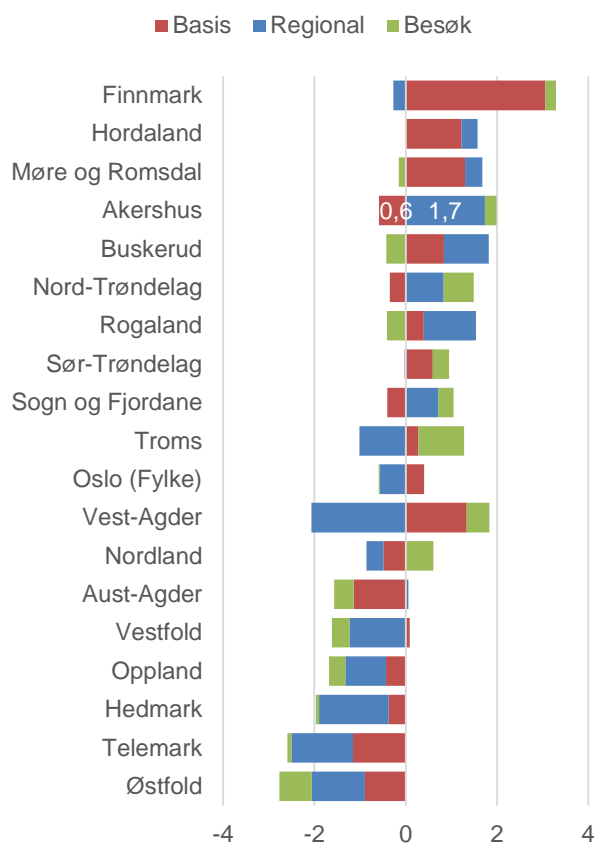
Figur 48: Bransjejustert vekst i de ulike næringstypene, i Akershus. Stolpene til sammen viser samlet næringsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

2.9.1 Næringsattraktivitet i fylkene

Sammenliknet med andre fylker gjør Akershus det rimelig bra. Akershus er rangert som nummer fire blant landets 19 fylker. Det er den sterke næringsattraktiviteten i de regionale næringene som bidrar mest til dette.

Finnmark topper listen med en særdeles høy bransjejustert vekst i basisnæringene.

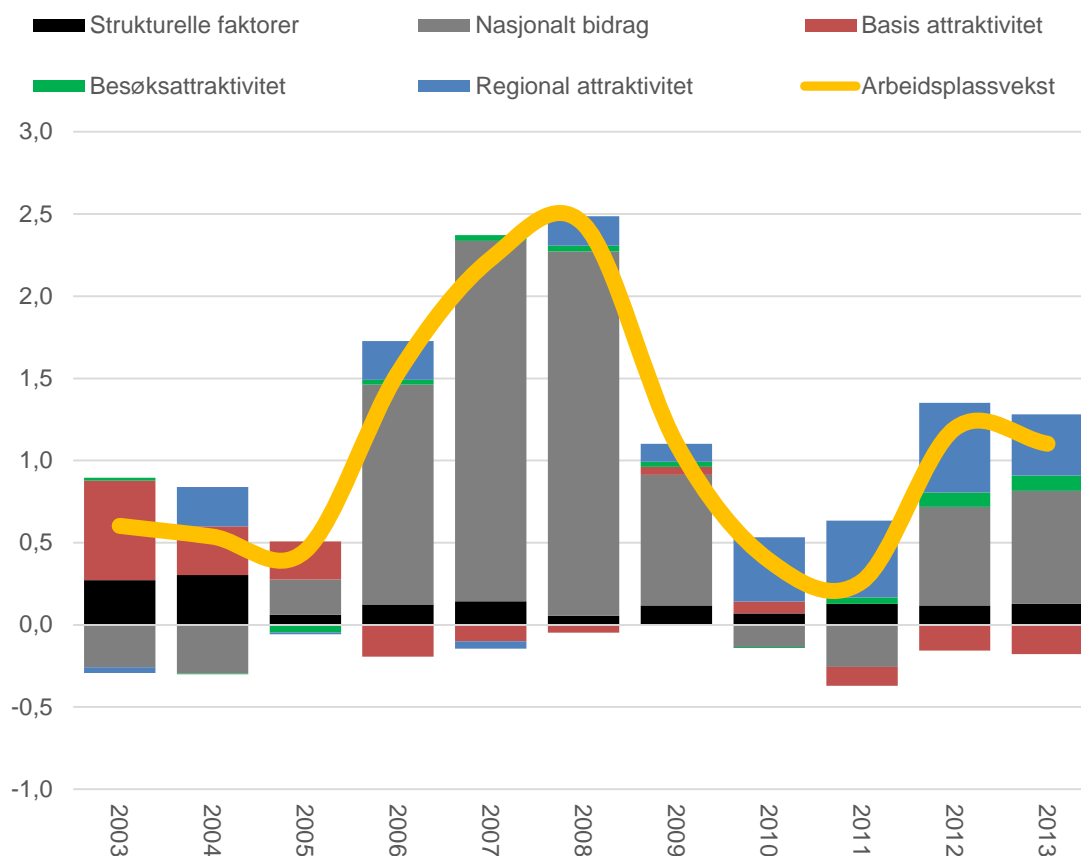
Mange av fylkene med lav attraktivitet ligger på Østlandet, mens mange av fylkene med høy samlet næringsattraktivitet er på Vestlandet.

Figur 49: Samlet næringsattraktivitet fylkene fra 2008 til 2013.

2.9.2 Vekst i privat sektor – hvor mye skyldes hva?

Vi så attraktiviteten på forrige side. Men vi har allerede vist at veksten i stor grad er påvirket av nasjonale konjunkturer og strukturelle forhold. Hvor mye betyr egentlig attraktiviteten? Dette viser vi i figuren under.

Figur 50: Vekstimpulser fra privat sektor i Akershus dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet for hhv. basis-, besøks- og regionale næringer. Tre års glidende gjennomsnitt.

Attraktiviteten har fått økt betydning etter finanskrisen. Mens hele Norge fløt på en positiv vekstbølge før finanskrisen, har ikke dette vært tilfellet etter.

Det er først og fremst den nasjonale veksten som har vært utslagsgivende for veksten i Akershus. Dette endret seg i 2010 (gjennomsnitt av 2008, 2009 og 2010). Da var det den høye attraktiviteten i de regionale næringene som betød mest for den samlede veksten i næringslivet.

De siste fire treårsperioden har attraktiviteten i de regionale næringene stått for en betydelig del av veksten.

Den samlede struktureffekten i næringslivet er positiv, men dens bidrag til arbeidsplassveksten er liten.

Den positive utviklingen i besøksnæringene og den negative utviklingen i basisnæringene har bidratt med forholdsvis lite i forhold til hva den nasjonale veksten og attraktiviteten i de regionale næringene har gjort.

På kommune- og regionnivå har attraktiviteten mer å si for veksten enn den har på fylkesnivå.

2.9.3 Samlet næringsattraktivitet og struktureffekt i fylkene

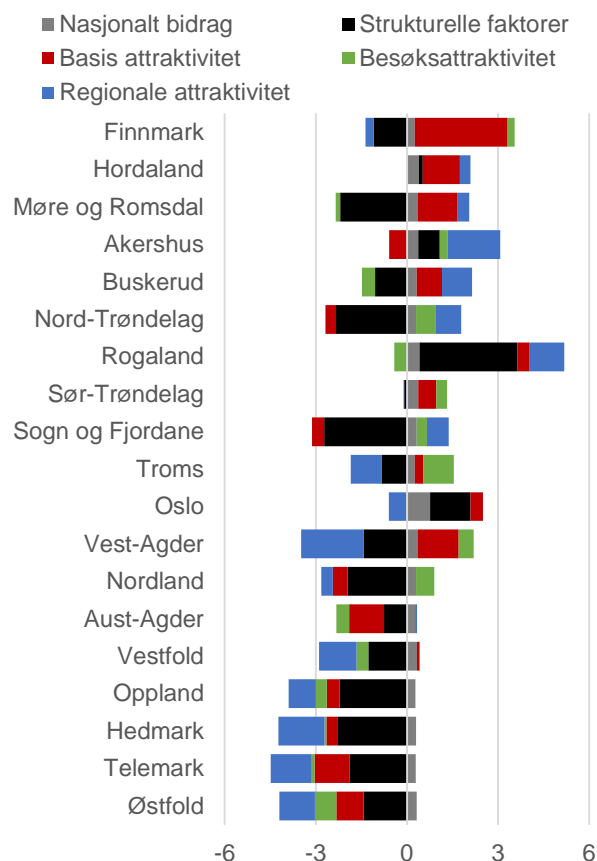
I diagrammet har vi rangert fylkene etter samlet næringsattraktivitet i perioden etter finanskrisen, og samtidig vist hva de strukturelle faktorene har bidratt til.

Akershus er fylket med best attraktivitet i de regionale næringer. Akershus skiller seg ut ved å ha gode strukturelle forhold for vekst. Struktureffektene er i midlertid bedre i Rogaland og Oslo.

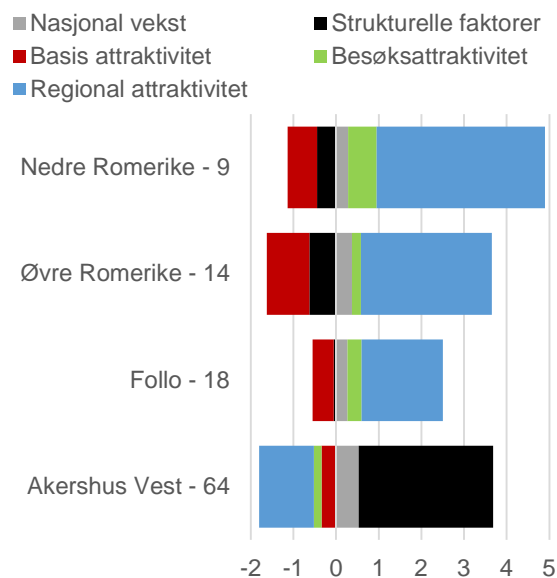
Finnmark har den høyeste næringsattraktiviteten (summen av attraktivitet for basisnæringer, regionale næringer og besøk). Den høye næringsattraktiviteten er knyttet til ny oppstart av gruvedrift og at det har vært store fiskeressurser i Barentshavet, samt ringvirkninger av økt oljevirkosomhet. Buskerud på femteplass har mye av den positive næringsattraktiviteten knyttet til industrivekst i Kongsberg. De fire Vestlandsfylkene er alle godt plassert. Hordaland er nummer to av fylkene, mens Møre og Romsdal er nummer tre. Også Sogn og Fjordane er over middels, men sliter med å ha hatt de minst gunstige strukturelle forutsetningene. Fylker på det sentrale Østlandet, som Oppland, Hedmark, Telemark og Østfold, har i tillegg til dårlige strukturelle forhold en lav næringsattraktivitet i samtlige næringstyper.

2.9.4 Samlet næringsattraktivitet og struktureffekt i regionene

I Akershus er det Akershus Vest som har gode strukturelle forholdene for vekst. Men det er de andre regionene som har vært attraktive for bedrift de siste fem årene, spesielt i de regionale næringene. Nedre Romerike, Øvre Romerike og Follo rangerer alle forholdsvis høyt med hensyn til samlet næringsattraktivitet. Veksten i Akershus Vest har vært lavere enn forventet, spesielt i de regionale næringene. Akershus Vest rangerer som nummer 64 blant de 84 regionene, og er dermed under middels attraktiv for bedrift blant landets regioner.

Figur 51: Vekstimpulser fra basis-, besøks- og regionale næringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet. Rangert etter samlet næringsattraktivitet.

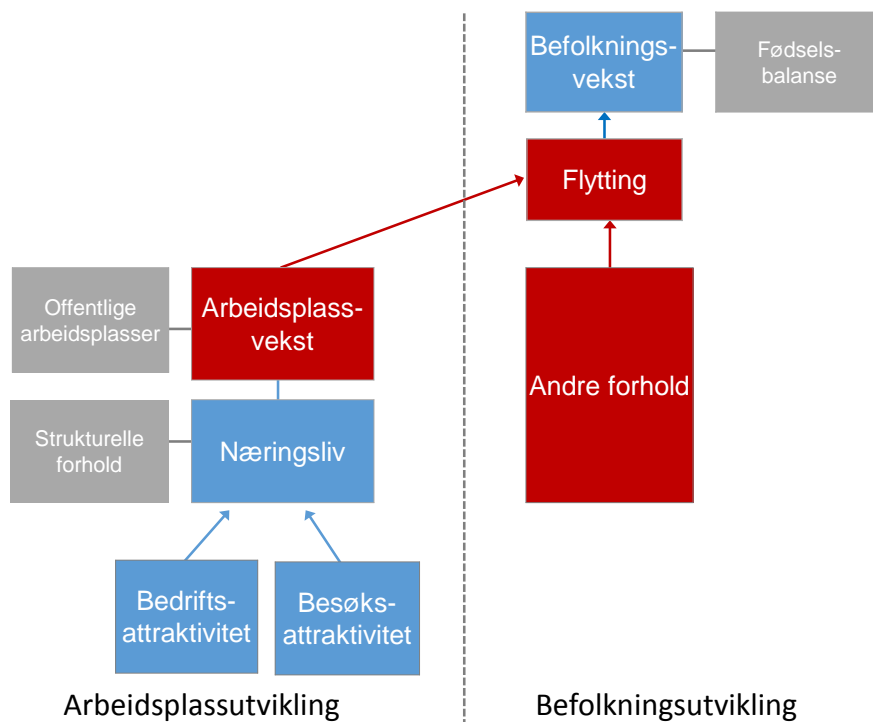

Figur 52: Samlet attraktivitet, nasjonal vekst og strukturelle forhold i basis-, besøks- og regionale næringene i regionene i Akershus fra 2008 til 2013. Rangering mht. samlet næringsattraktivitet blant landets 84 regioner.

3. Bostedsattraktivitet

Vi har nå beskrevet og analysert utviklingen når det gjelder arbeidsplasser. I dette kapitlet skal vi se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det også lettere for næringslivet å rekruttere ansatte.

Vi skal nå analysere flyttingen på bakgrunn av arbeidsplassveksten. Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen? Er det andre forhold enn arbeidsplassveksten som har vært drivkrefter, og som har ført til at stedet har fått flere innflyttere?

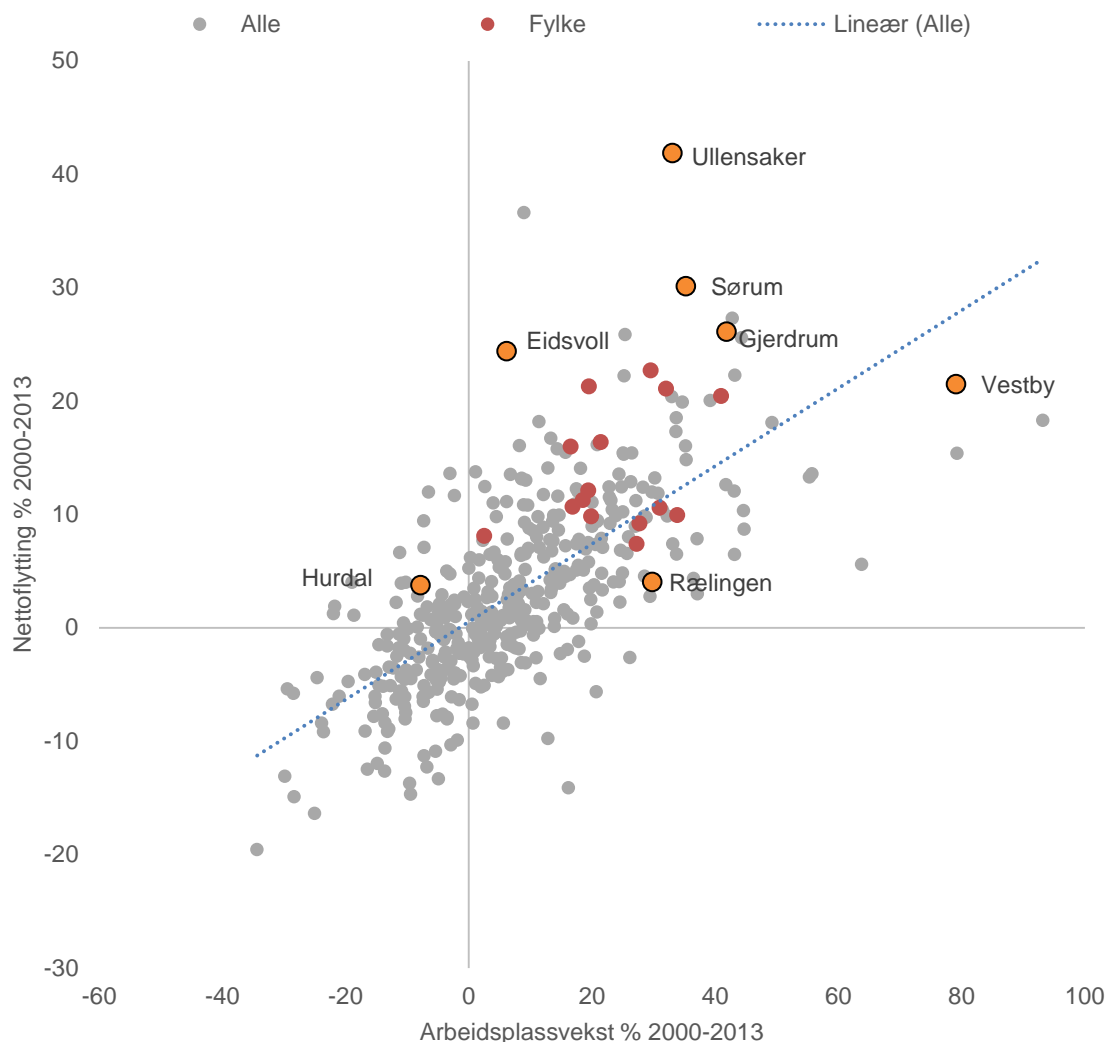

Figur 53: Attraktivitetsmodellen, og de delene vi skal fokusere på i dette kapitlet.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen, kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes andre forhold. Etterpå skal vi se nærmere på disse andre forholdene. Det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad. Til slutt kan vi finne ut om stedene er attraktive som bosteder.

3.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Hvordan har sammenhengen vært mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner? Det kan vi se gjennom å lage et plott over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

Figur 54: Kommunene i Norge plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De røde og oransje prikkene er kommunene i Akershus.

Det er en klar sammenheng mellom arbeidsplassvekst i kommunene og deres nettoflytting. Linjen viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene i perioden 2000-2013. Den representerer ekstra nettoflytting som følge av øking i antall arbeidsplasser.

Mange kommuner i Akershus har hatt høyere nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi. Dette gjelder spesielt Ullensaker, men også kommuner som Sørumsund, Eidsvoll og Gjerdrum.

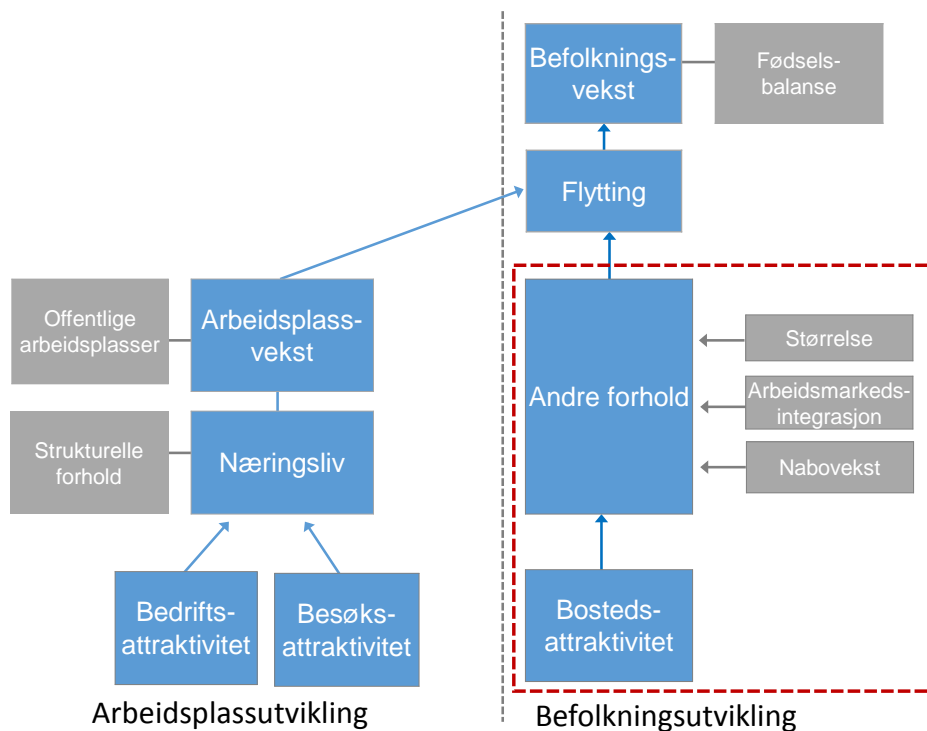
Vestby har hatt høyest arbeidsplassvekst, men nettoflyttingen har vært lavere enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Rælingen har også lavere nettoflytting enn forventet.

Hurdal er den eneste kommunen som har hatt arbeidsplassnedgang. Flyttebalansen har derimot vært bedre enn forventet.

Ingen kommuner i Akershus har hatt negativ flyttebalanse i perioden mellom 2000 og 2013.

3.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Nå skal vi analysere årsakene til disse avvikene.

Figur 55: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan påvirkes lokalt. Vi har funnet tre strukturelle forhold som har en signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder, og som derfor har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen, har systematisk høyere nettoflytting. Vi skiller her mellom intern og ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. *Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Dersom det er en høy andel som pendler inn og ut av regionen er det et tegn på at arbeidsmarkedsintegrasjon er god. Det har positiv betydning for nettoflyttingen, antakelig fordi befolkningen får en større valgfrihet til jobber. *Intern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål på hvor godt kommunene i en region henger sammen, dvs. hvor stor pendling det er mellom kommunene i en og samme region. Denne faktoren gjelder naturligvis bare for regioner, ikke enkeltkommuner. Dersom den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen er høy, styrkes mulighetene for å få netto innflytting.

Den tredje faktoren, *nabovekst*, er mer dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Det er arbeidsplassveksten i omkringliggende steder, veid med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst, blir nettoflyttingen påvirket positivt.

3.2.1 Strukturelle flyttefaktorer i regionene

Det er forståelig at det flytter mange folk til Akershus, for regionene der har de beste strukturelle forholdene for positiv nettoflytting. Nedre Romerike har nest best forutsetninger for positiv nettoflytting i hele landet. Akershus Vest og Follo rangerer som nummer 3 og 4, og Øvre Romerike som nummer 6.

Det som gjør Akershus populært å flytte til, når vi ser bort fra arbeidsplassveksten, er den gode arbeidsmarkedsintegrasjonen. Det pendles mye på tvers av kommunegrensene innad i Akershus, og spesielt mye til Oslo. Den gode arbeidsmarkedsintegrasjonen har bidratt sterkt til nettoflyttingen, og den forklarer nesten all tilflytting som ikke skyldes arbeidsplassvekst.

De fleste regionene i Akershus er folkerike, og dette har også hatt en positiv effekt på nettoflyttingen. Naboveksten har ikke hatt mye å si, og den har til og med hatt en negativ effekt i Nedre Romerike, Akershus Vest og Follo.

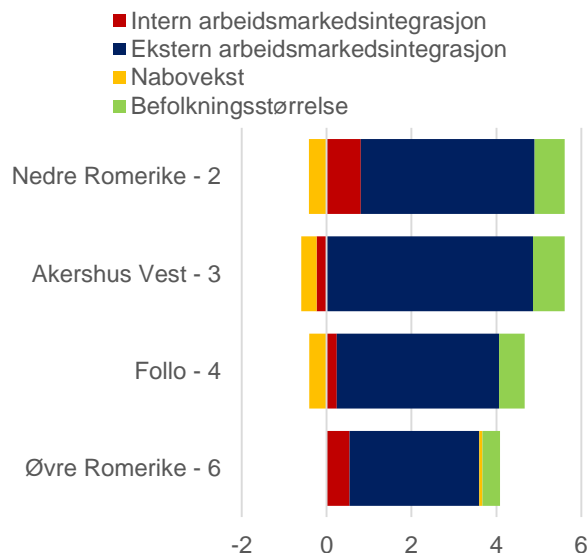
3.2.2 Strukturelle flyttefaktorer i kommunene

På kommunenivå er befolkningsstørrelsen mer utslagsgivende for nettoflyttingen enn den er på regionnivå.

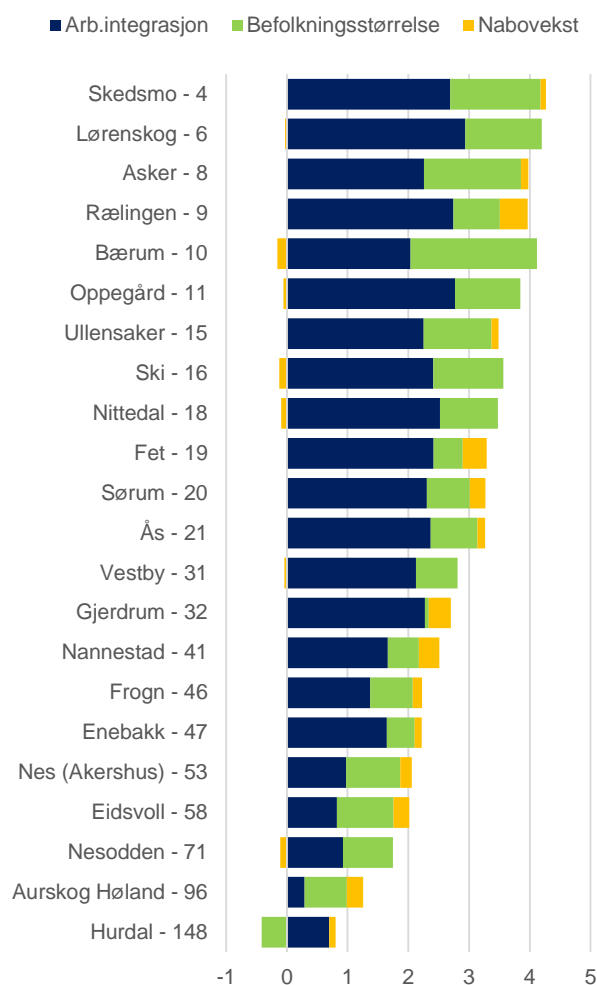
De fleste kommunene rangerer høyt med hensyn til strukturelle forhold for flytting. Bare Hurdal er ikke blant de hundre beste. Og halvparten av kommunene i Akershus er blant landets 20 beste.

Skedsmo og Lørenskog har de beste strukturelle forholdene for flytting i Akershus, tett etterfulgt av mange andre.

Hurdal er den eneste kommunene i Akershus som har tappt tilflyttere på grunn av kommunens lave befolkningsstørrelse.

Figur 56: Strukturelle flyttefaktorer i regionene i Akershus for perioden 2002 – 2013 (summen av fire siste treårsperioder). Rang blant landets 84 regioner.

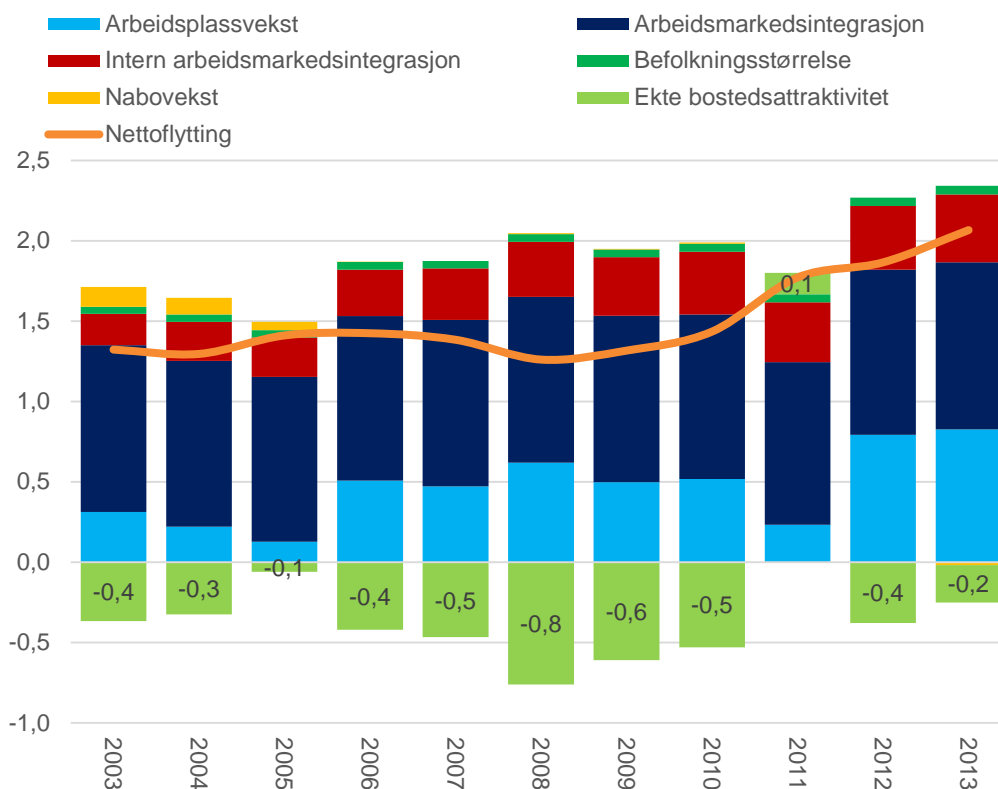

Figur 57: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting siste fire treårsperioder. Rangering blant landets 428 kommuner.

3.2.3 Ekte bostedsattraktivitet

Nå har vi analysert nettoflyttingen, og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Det er imidlertid fremdeles en del av nettoflyttingen som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes en ytre forklaring, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for regionen. Denne restfaktoren blir da en indikator for bostedsattraktiviteten. Den viser om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav, gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen.

Figur 58: Den relative nettoflyttingen til Akershus, dekomponert i effekten av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Den nettoflyttingen som ikke kan forklares av arbeidsplassveksten eller strukturelle faktorer er en indikator for bostedsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt. Enhetene er standardavvik av nettoflytting.

Det som først og fremst har bidratt til den positive nettoflyttingen til Akershus er nærheten til Oslo, i form av pendling på tvers av fylkesgrensene. Den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonene har hatt en jevn og meget positiv effekt på nettoflyttingen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonene har også bidratt positivt til nettoflyttingen, og effekten er økende.

Arbeidsplassveksten har også bidratt positivt til nettoflyttingen til stedet. Mange fylker har en næringsdrevet nettoflytting. Dette gjelder bl.a. Rogaland og Telemark – i hver sin retning, dvs. at det er arbeidsplassutviklingen som har vært mest utslagsgivende for nettoflyttingen. Det gjelder ikke for Akershus.

Nettoflyttingen til Akershus er og har stort sett vært lavere enn arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene skulle tilsi. Statistisk sett skulle nettoflyttingen til fylket vært høyere. Bostedsattraktiviteten i Akershus er derfor negativ.

3.2.4 Bostedsattraktivitet i fylkene

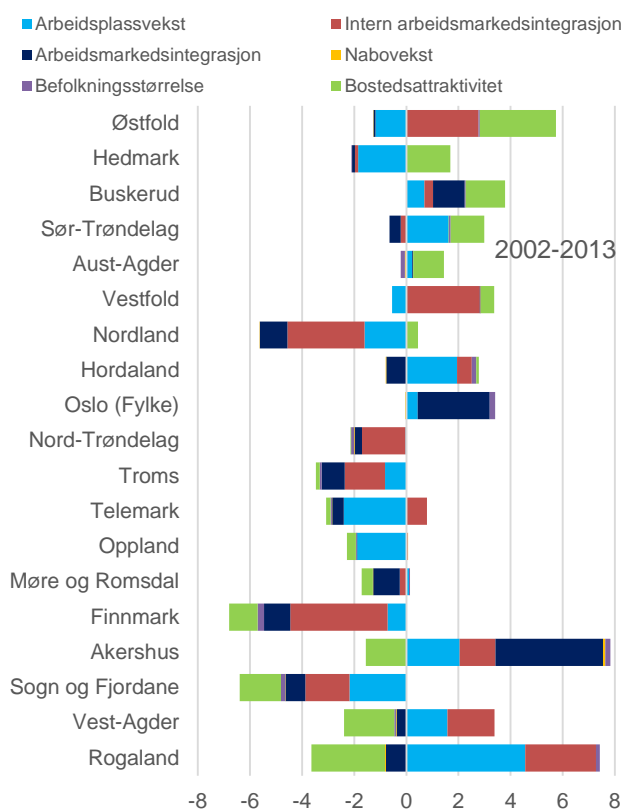
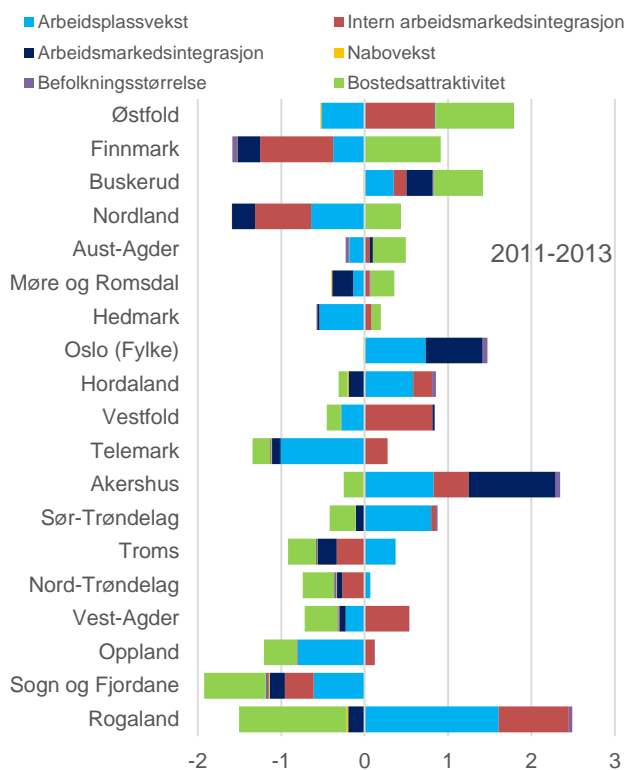
Vi sammenlikner forklaringsfaktorene for nettoflytting i Akershus med de øvrige fylkene i figurene til høyre. Den øverste figuren viser nettoflyttingen den siste treårsperioden, mens den nederste figuren viser nettoflyttingen de siste tolv årene.

Akershus er både nå og over en lengre tidsperiode fylket med best forutsetninger for positiv nettoflytting.

Akershus er rangert under middels med hensyn til bostedsattraktivitet både i den siste treårsperioden og i den siste tolvårsperioden. Rangeringen er litt høyere i den siste treårsperioden enn i den foregående tolvårsperioden. Bostedsattraktiviteten har dermed økt noe de siste årene.

Bare tre fylker nyter godt av ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette gjelder spesielt Akershus, men også Oslo og Buskerud. For de fleste andre fylker spiller den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen en viktigere rolle. Finnmark og Nordland har tapt nettoflytting på grunn av spredte arbeidsmarkeder, mens Østfold, Vestfold og Rogaland har tjent innflyttere på å ha god intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Fylker som Finnmark og Møre og Romsdal har blitt mye mer attraktive som bosted i siste periode enn tidligere. Det reflekterer at disse fylkene har fått en sterkere vekst i arbeidsinnvandringen. De åpnere grensene for arbeidsinnvandring har ført til at de stedene i distriktene som kan tilby arbeidsplasser til innvandrere, har fått sterk økning i innvandringen, og blitt attraktive for utlendinger.

Figur 59: Relativ nettoflytting til fylkene dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer samt bostedsattraktivitet. Den øverste figuren viser den siste treårsperioden. Den nederste figuren viser summen av de fire siste treårsperiodene. Rangering mht. bostedsattraktivitet.

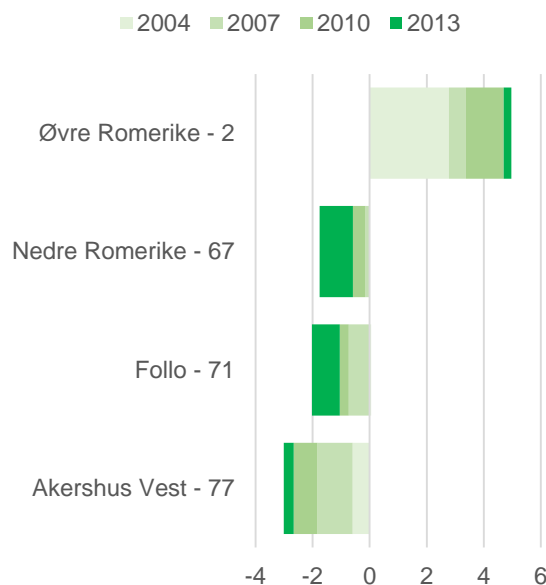
3.2.5 Bostedsattraktivitet i regionene

Akkurat som næringsattraktiviteten er ujevnt fordelt på regionene i Akershus, er bostedsattraktiviteten det også.

Øvre Romerike er særdeles attraktiv som bosted. Bare Hitra/Frøya har vært mer attraktiv som bosted enn i den siste tolvårsperioden. Hitra/Frøya er en spesiell case. Bostedsattraktiviteten i Øvre Romerike har avtatt med årene. Den siste treårsperioden var den positiv, men svak.

De andre regionene i Akershus har lav bostedsattraktivitet. Akershus Vest er rangert som nummer 77 blant landets 80 regionerⁱⁱ.

Nedre Romerike, Follo og Akershus Vest har hatt negativ bostedsattraktivitet de fire siste treårsperiodene. For Nedre Romerike og Follo ser den negative trenden ut til å fortsette. For Akershus Vest ser den negative bostedsattraktiviteten ut til å avta.

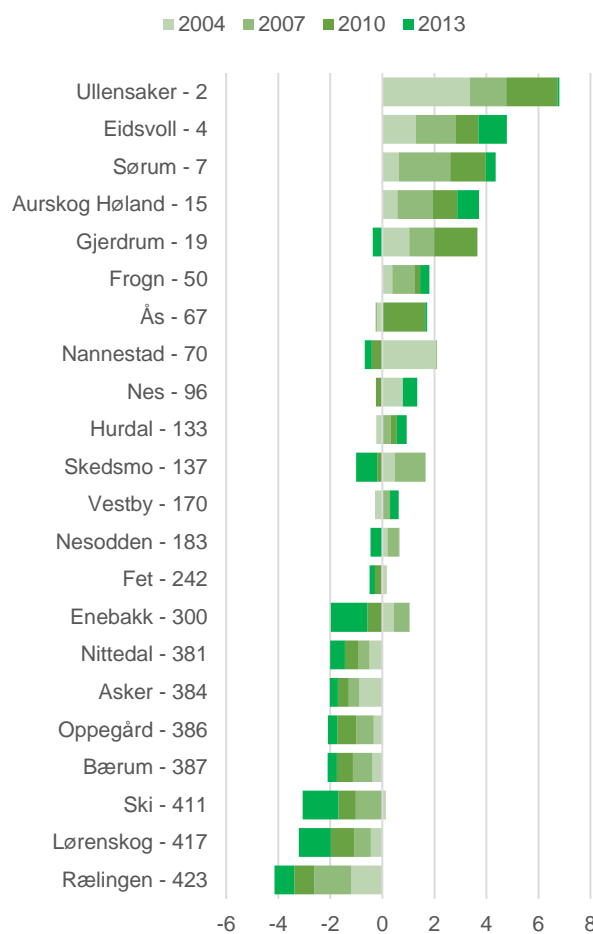
Figur 60: Bostedsattraktivitet fire siste treårsperioder i regionene i Akershus. Rangering blant 80 regioner.

3.2.6 Bostedsattraktivitet i kommunene

Ullensaker, Eidsvoll og Sørum er blant landets mest attraktive bostedskommuner.

Ski, Lørenskog og Rælingen er blant landets minst attraktive.

Dersom Akershus ønsker mer befolkningsvekst, er det mange gode strukturelle forhold som er lagt til rette for dette. Om den uutnyttede nettoflyttingen er ønsket eller ikke, vet ikke vi. Men dersom Akershus ønsker høyere nettoflytting, vil det være fullt mulig. Kanskje skyldes den lave bostedsattraktiviteten i enkelte kommuner plasshensyn? Politiske beslutninger? Marka-grense? Eller mangel på boliger og tomter?

Figur 61: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Akershus for de siste fire treårsperiodene. Rangering blant landets 428 kommuner.

4. Scenarier for framtidig vekst

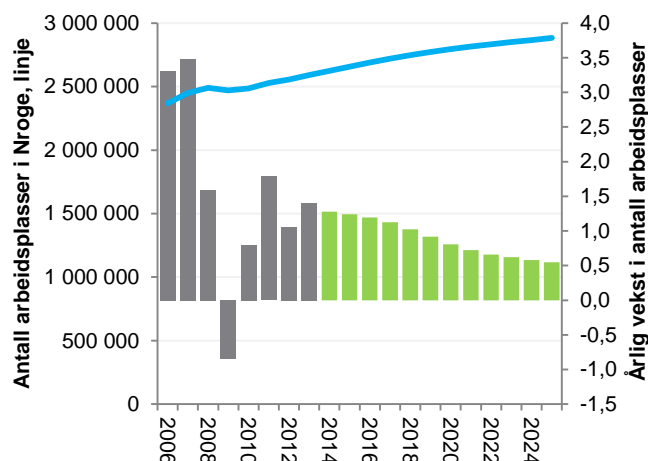
Vi skal avslutte denne delen av rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Framtidsscenarioene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

4.1 Strukturelle forhold

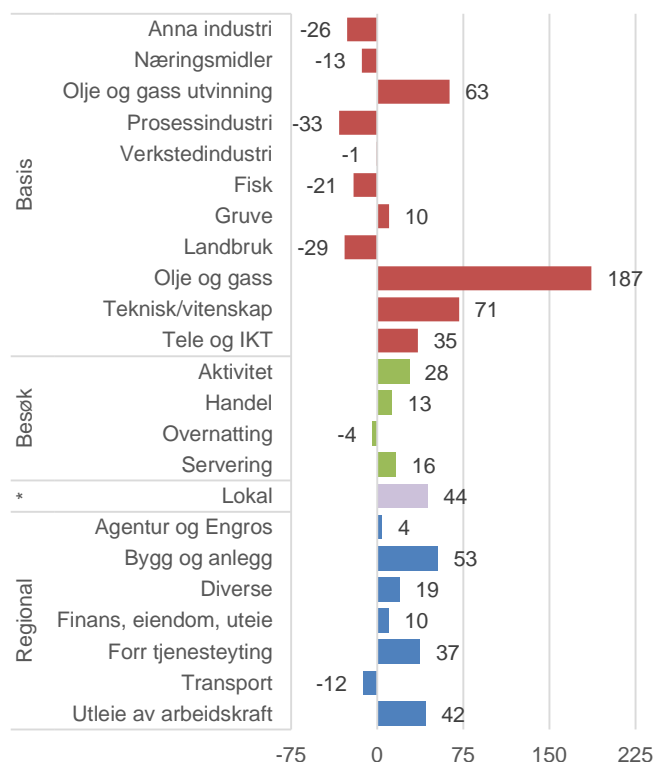
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Norge blir. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

Vi baseres oss på SSBs middelframskrivning for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller, slik at befolkningsveksten også faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstantⁱⁱⁱ, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i figur 63.

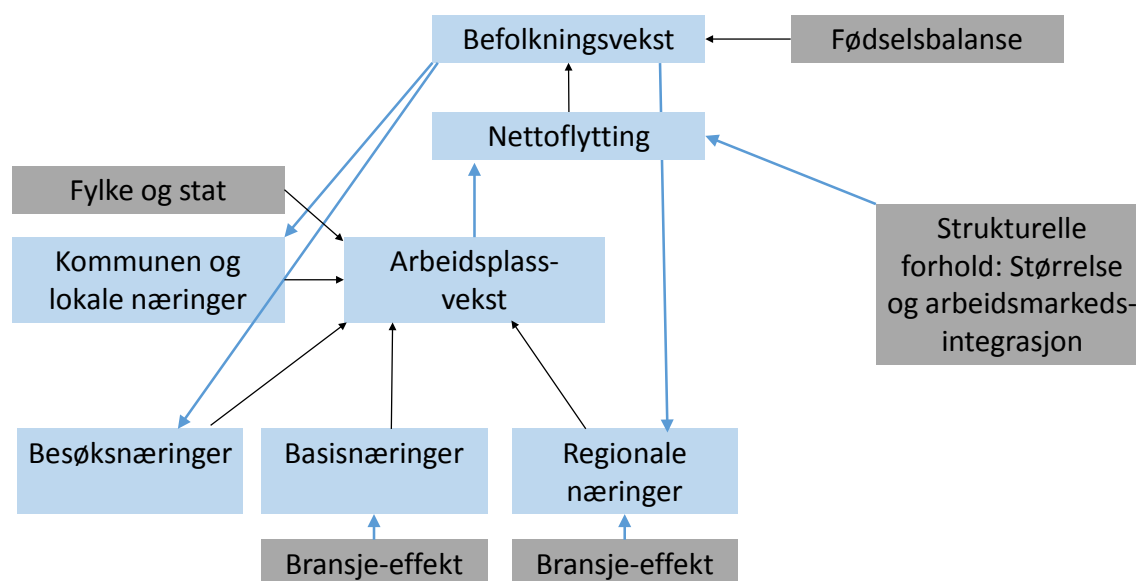
Figur 62: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsettingsandelen skal være konstant og SSBs middelprognose for befolkningsveksten.

Figur 63: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

4.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.

Figur 64: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er antatt å være den samme som på landsbasis i utgangspunktet, men justert for befolkningsveksten. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i fylker antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at regionen har en utvikling «som normalt», dvs. at regionen har helt nøytral attraktivitet.

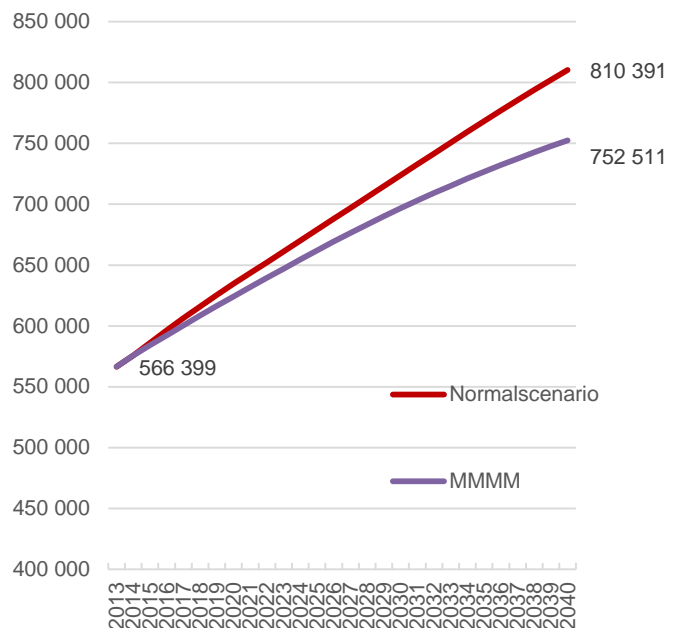
4.3 Normal-scenario for Akershus

I figuren til høyre viser vi hvilken utvikling Akershus vil få dersom normalscenariet slår til. Folketallet vil øke jevnt og mye og ende opp i 810 000 innbyggere i 2040.

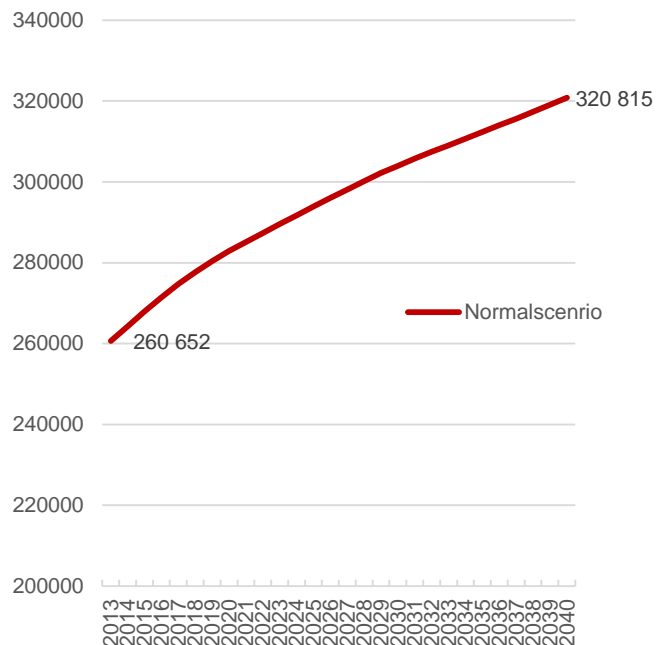
Normalscenariet har sterkere befolkningsvekst enn SSBs middelframskrivning som har et innbyggertall på 752 511 i 2040. Normalscenariene med denne modellen viser har sterkere befolkningsvekst i sentrale strøk enn SSBs middelframskrivning og svakere befolkningsvekst i perifere strøk.

I figur 66 vises arbeidsplassutviklingen i normalscenariet. Antall arbeidsplasser ligger an til å øke fra 260 000 til 320 000 i 2040.

Økningen i antall innbyggere i normalscenariet er på omtrent 330 000, mens økningen i antall arbeidsplasser er bare på 60 000. Hvis dette skal kunne realiseres, betyr det at nettoutpendlingen må bli mye større enn dagens 12 prosent.

Figur 65: Antall innbyggere i Akershus, framskrevet til 2040. Normalscenariet og SSBs middelframskrivning.

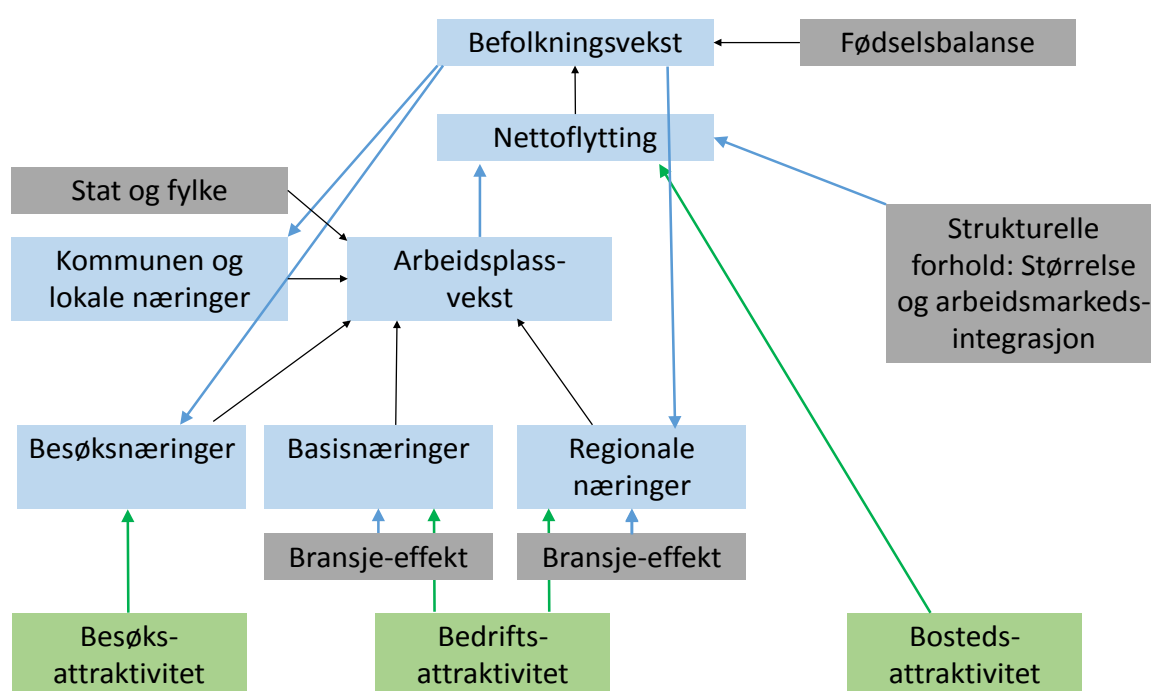

Figur 66: Normalscenario for arbeidsplassvekst i Akershus.

4.4 Alternative scenarier med ulik attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn historisk attraktivitet for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

Figur 67: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

I de foregående kapitlene har vi sett at Akershus har hatt lav bostedsattraktivitet, men høy næringsattraktivitet (summen av attraktivitet for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer). På neste side vil vi se hvilken utvikling Akershus vil få hvis dette fortsetter.

4.5 Scenarier for med historisk attraktivitet

Vi kan legge inn de historiske verdiene^{iv} for Akershus sin attraktivitet som bosted, og historiske verdier for attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling som det fører til.

Tabell 5: Historiske verdier for attraktiviteten i Akershus og standardavviket for alle fylkers attraktivitet.

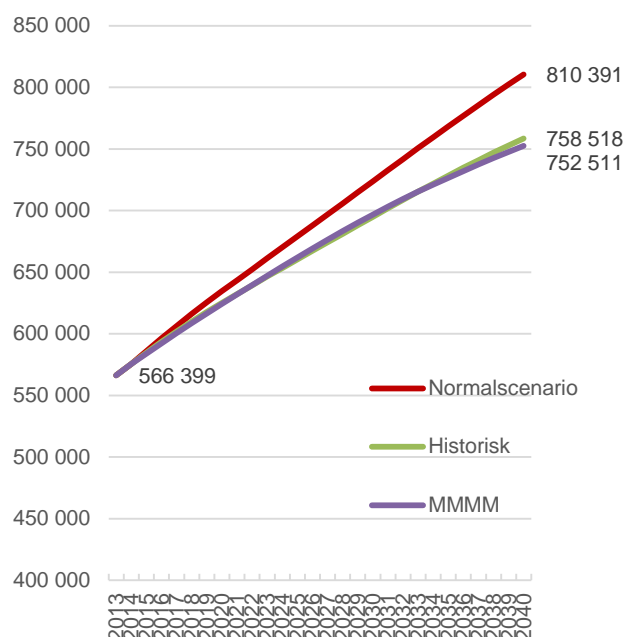
	Historisk	St avvik
Bostedsattraktivitet	-0,3	0,2
Bedriftsattraktivitet basisnæringer	0,0	2,1
Besøksattraktivitet	0,1	1,3
Bedriftsattraktivitet Regionale næringer	0,7	1,7

I tabellen over ser vi at den historiske verdien til bostedsattraktiviteten i Akershus er -0,3. Det betyr at Akershus har hatt en lavere nettoinnflytting enn arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene tilsier.

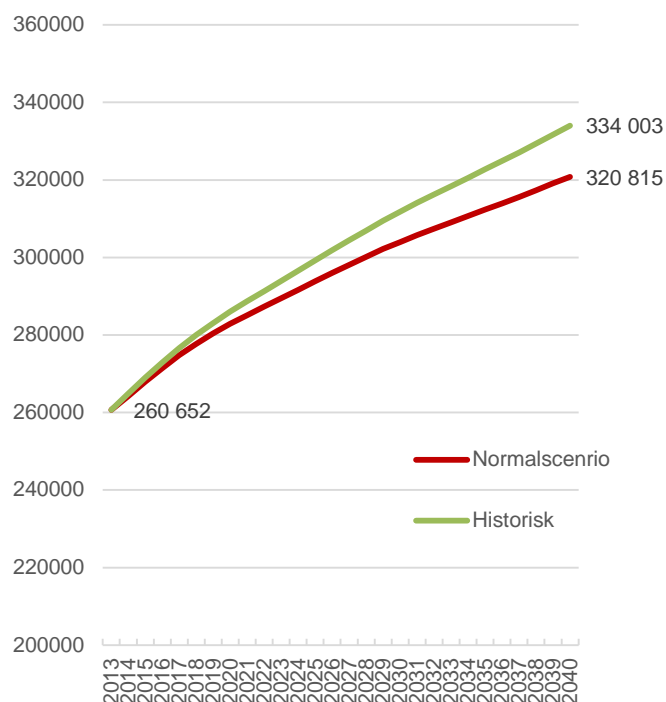
Hvis den lave bostedsattraktiviteten fortsetter, vil veksten i befolkningen bli lavere enn i normalscenariet, og bli ganske lik SSBs middelframskrivning.

Verdiene for attraktivitet for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer er positive, noe som viser at utviklingen i disse næringstypene har vært bedre enn forventet ut ifra bransjestrukturen.

Dersom de strukturelle trekkene blir videreført og Akershus forsetter å ha høy næringsattraktivitet, vil antall arbeidsplasser først øke fra 260 000 til omtrent 334 000 i 2040.

Figur 68: Ulike scenarier for attraktivitet og SSBs middelframskrivning for befolkning.

Figur 69: Ulike scenarier for attraktivitet med hensyn til utvikling i samlet antall arbeidsplasser.

4.6 Høyvekstscenario

Vi har til slutt lagt inn verdier for et høyvekstscenario, som viser hvilken vekst Akershus kan oppnå dersom de lykkes med å være attraktive både som bosted og for næringsliv.

I tabellen under har vi lagt inn verdier for framtidig attraktivitet, som vi anser om et «best case».

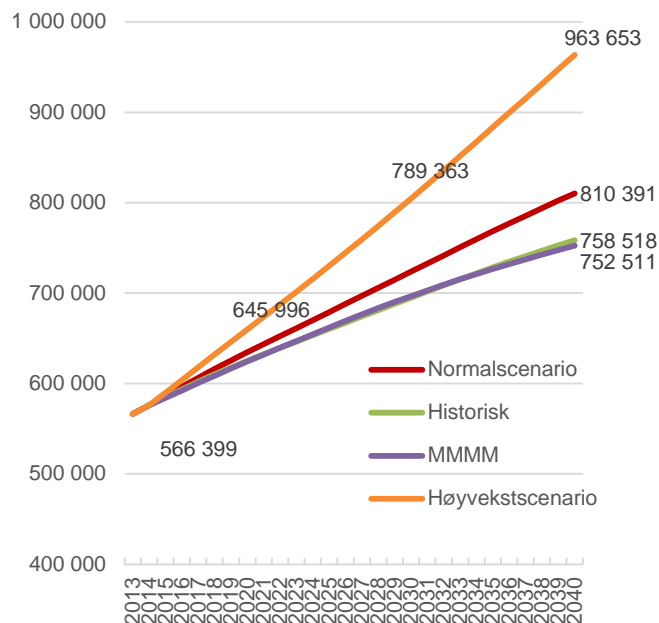
Tabell 6: Verdier for attraktivitet i et høyvekstscenario, historisk attraktivitet og standardavviket for regional attraktivitet.

	Høyvekst	Historisk	St avvik
Bostedsattraktivitet	0,4	-0,3	0,2
Bedriftsattraktivitet basisnæringer	1,0	0,0	2,1
Besøk attraktivitet	1,0	0,1	1,3
Bedriftsattraktivitet Regionale næringer	1,0	0,7	1,7

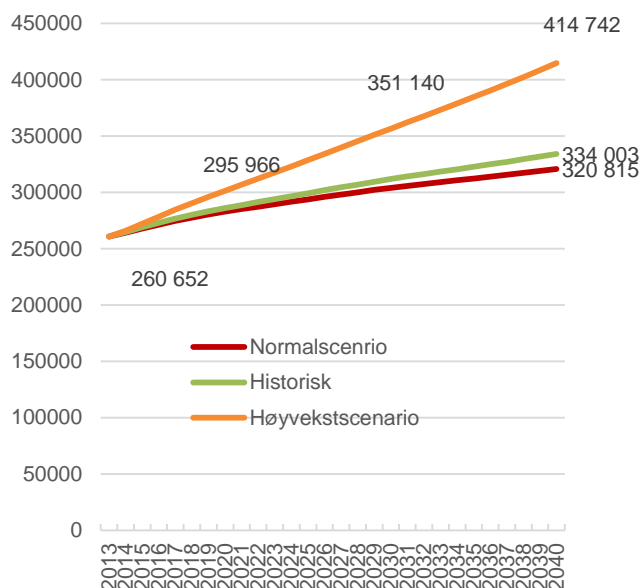
I høyvekstscenarioet er det lagt inn positive verdier for alle attraktivitetsdimensjonene.

I dette høyvekstscenarioet vil folketallet i Akershus øke til over 963 000 i 2040. Det betyr at Akershus må være attraktiv både som bosted og for næringslivet for å få denne befolkningsveksten, og at det er lite realistisk at veksten skal bli sterkere, uten at de nasjonale forutsetningene blir endret. De viktigste nasjonale forutsetningene for scenariene er Norges nettoinnvandring. Blir nettoinnvandringen til Norge annerledes enn SSB legger til grunn, vil det også påvirke veksten i Akershus.

Antall arbeidsplasser i høyvekstscenarioet øker fra 260 000 i 2013 til nesten 415 000 i 2040.

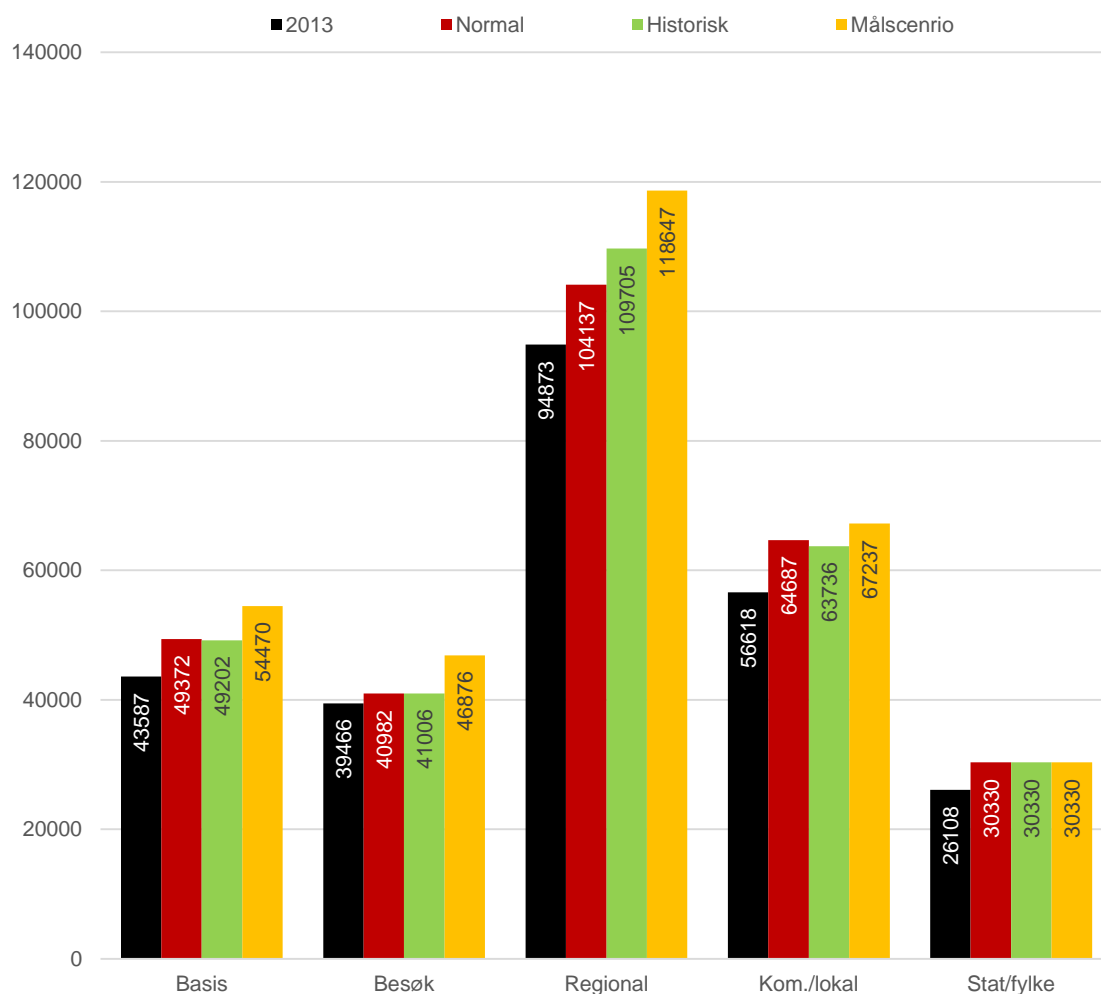
Figur 70: Befolkningsutvikling i ulike scenarier for attraktivitet.

Figur 71: Arbeidsplassutvikling for ulike scenarier for attraktivitet.

4.6.1 Hvor kommer veksten fra i vekstscenariet?

Vi kan også vise hvordan arbeidsplassutviklingen blir i de ulike scenariene når deler opp i de ulike sektorene og næringstypene. I tabellen under viser vi antall arbeidsplasser i 2013, og antall arbeidsplasser i 2023 for de ulike scenariene.

Figur 72: Antall arbeidsplasser i ulike sektorer og næringstyper i 2013, og i 2023 i de ulike scenariene.

I diagrammet over har vi vist antall arbeidsplasser i de tre strategiske næringstypene og i offentlig sektor om ti år i de tre ulike scenariene. Alle de tre næringstypene har flere arbeidsplasser i scenariet med historisk attraktivitet enn i normalscenariet, fordi Akershus historisk sett har hatt høy næringsattraktivitet. I høyvekstscenariet blir det høyere antall arbeidsplasser i alle de tre næringstypene. Mesteparten av arbeidsplassveksten vil komme i de regionale næringene. Det er fordi de regionale næringene har vokst raskest de ti siste årene, og vi har forutsatt at de strukturelle trekkene videreføres.

Akershus har en ganske gunstig bransjestruktur i basisnæringene, og har dermed et potensial for å øke antall arbeidsplasser i denne næringstypen. Den høye befolkningsveksten som Akershus ligger an til å oppnå, fører til sterk vekst i besøksnæringer og i lokale næringer og kommunesektoren.

5. Utdanning

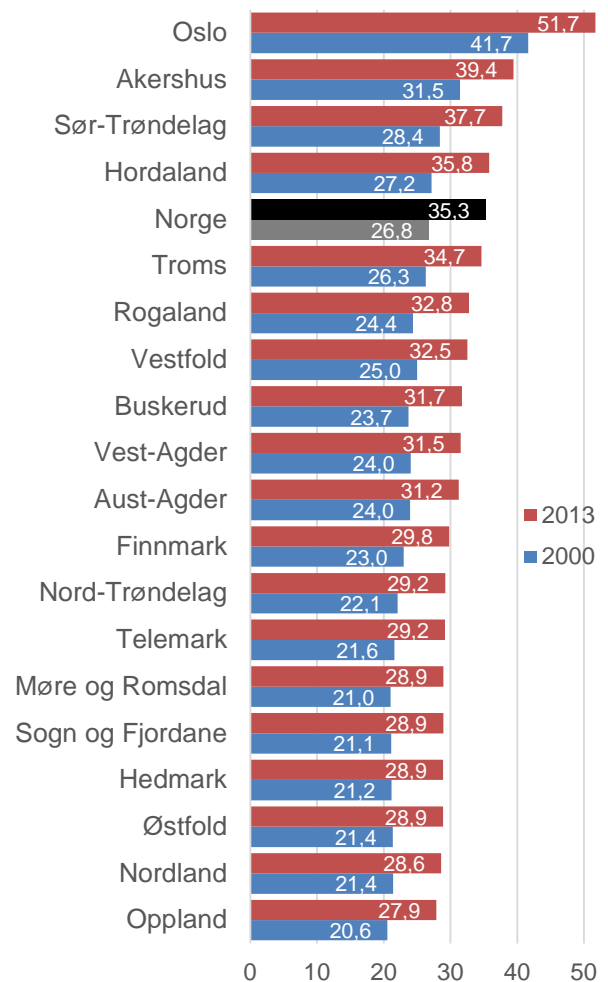
Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkning. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

5.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 51,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt. Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning. Det er bare fire fylker som har utdanningsnivå over landsgjennomsnittet.

I Akershus har 39,4 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Andelen er lavere enn i Oslo, men en god del høyere enn landsgjennomsnittet. Andelen høyt utdannede har økt fra 31,5 prosent i 2000.

Det er en vesentlig større andel av befolkningen som har høyere utdanning i 2013 enn i 2000. De unge tar utdanning i større grad enn før, og etter hvert som de trer inn i arbeidslivet til erstatning for de som går ut i pensjon, øker utdanningsnivået år for år.

Figur 73: Andel av den sysselsatte befolkningen minst tre års utdanning på høyskole eller universitet.

5.1.1 Utdanningsnivå blant pendlere

Vi vil nå se på utdanning hos de som pendler versus de som bor og jobber i samme fylke.

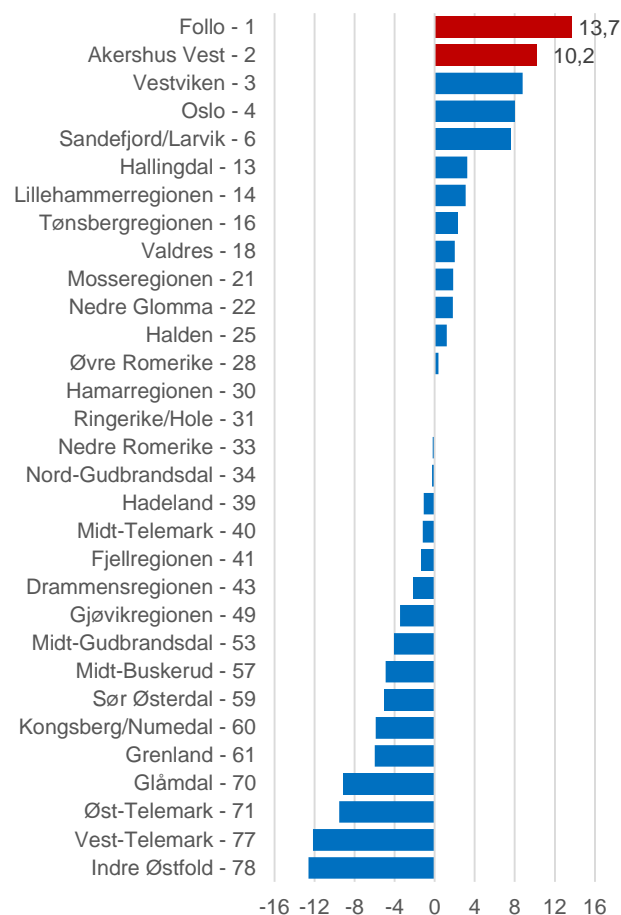
Oslo har en ganske mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det samme gjelder Akershus, Buskerud, Vestfold Sør-Trøndelag og Finnmark. På Østlandet har Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn. Kanskje betyr det at fylker som Oslo, Akershus og Vestfold er attraktive som bosted for folk med høyere utdanning? I så fall vil Hedmark og Telemark vært tilsvarende mindre attraktive for personer med høy utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning større preferanse for å bo urbant? Eller bedre råd til å bo i de relativt dyrere byene?

Akershus er fylket i Norge med høyest grad av pendling på tvers av fylkesgrensene. I 2013 var nesten en tredel av arbeidsplassene i fylket besatt av noen som bor utenfor Akershus, mens over 40 prosent av den sysselsatte befolkningen i Akershus pendlet ut. Andelen med høyere utdanning er høyere hos de som pendler, både inn og ut, enn hos de som bor og jobber i samme fylke. Andelen med høyere utdanning er noe høyere hos de som pendler ut enn hos de som pendler inn. Slik sett er kanskje Akershus relativt mer attraktivt som bosted for de med høyere utdanning, enn som arbeidssted. På den annen side forgår den meste pendlingen til og fra Akershus til Oslo, som også er et fylke som er relativt attraktivt som bosted for de med høyere utdanning.

Det blir større forskjeller når vi ser på differansen mellom ut- og innpendlere på regionnivå. Follo og Akershus Vest er de regionene som har høyest differanse. I disse regionene er utdanningsnivået vesentlig høyere hos de som bor i regionen og pendler ut enn hos de som bor i andre regioner og pendler inn. Disse regionene kan derfor kanskje med noe større sikkerhet tolkes som relativt attraktive å bo i for de med høyere utdanning. I Nedre og Øvre Romerike er andelen høyt utdannede lik hos de som pendler inn og de som pendler ut.

Tabell 7: Andel med høyere utdanning hos pendlere, 2013.

	Samme sted	Pendler inn	Pendler ut	Differanse
Oslo	51,7	43,6	51,6	8,0
Vestfold	31,8	30,8	36,2	5,4
Finnmark	29,5	30,7	34,0	3,3
Akershus	35,1	42,5	45,7	3,3
Sør-Trøndelag	37,6	37,8	39,6	1,8
Buskerud	29,8	36,5	38,1	1,6
Rogaland	33,1	29,5	28,5	-0,9
Østfold	28,3	34,6	31,7	-2,9
Møre og Romsdal	29,1	30,4	27,4	-3,1
Sogn og Fjordane	29,0	31,8	28,4	-3,4
Aust-Agder	30,9	36,3	32,9	-3,4
Oppland	27,6	33,5	29,7	-3,9
Vest-Agder	31,7	34,6	30,3	-4,3
Hedmark	28,7	36,4	30,2	-6,2
Nordland	28,8	33,6	26,3	-7,4
Hordaland	36,4	37,3	28,9	-8,4
Telemark	29,4	38,0	27,9	-10,1
Troms	35,0	39,9	29,4	-10,5
Nord-Trøndelag	29,0	42,5	30,4	-12,1

Figur 74: Differanse mellom andel med høy utdanning mellom ut- og innpendlere. Rangering blant de 84 regionene.

5.1.2 Utdanningsnivå sektorer

Vi har tidligere sett at andelen høyt utdannede i befolkningen i Akershus er høyere enn i landet som helhet. Figuren til høyre viser andelen høyt utdannede i de ulike sektorene i hhv. Norge og Akershus. Mens antall ansatte med høyere utdanning i Norge er på 35,3 prosent, er andelen 37,5 prosent i Akershus.

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylkeskommunal og statlig sektor har en mye høyere andel høyt utdannede enn privat sektor.

Mer enn tre av fire som jobber i fylkeskommunal sektor i Akershus har høyere utdanning. Andelen er høyere enn det som er fylkessnittet nasjonalt.

I statlig sektor er andelen høyt utdannede i Akershus noe lavere enn på landsbasis. Derimot er andelen høyt utdannede i kommunal sektor stor i Akershus sammenliknet med andelen nasjonalt.

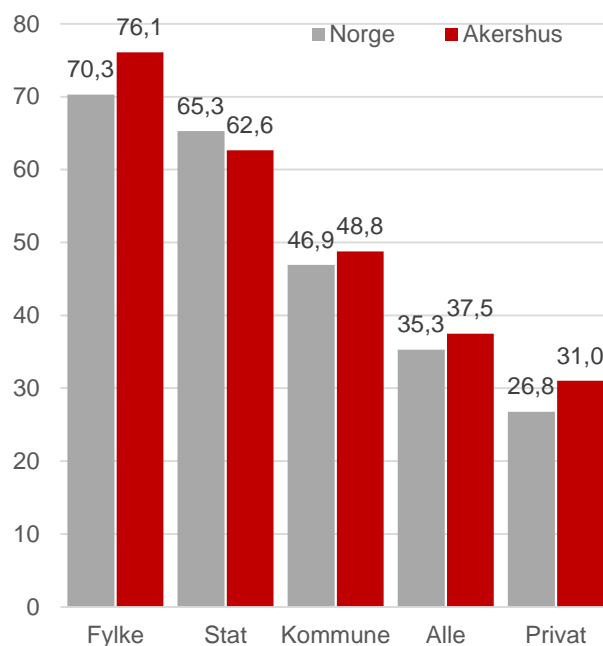
Privat sektor, som er sektoren med lavest utdanningsnivå, har en forholdsvis høy andel høyt utdannede i Akershus.

5.1.3 Utdanningsnivå næringslivet

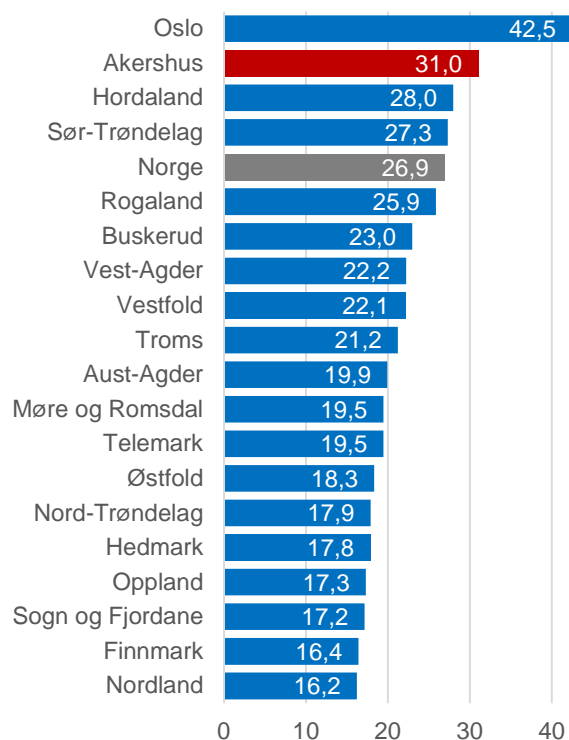
I resten av rapporten skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figuren ved siden av.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 42,5 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis. Alle de andre fylkene har et lavere utdanningsnivå i næringslivet enn landet som helhet.

Nesten en tredel av de som jobber i privat sektor i Akershus har høyere utdanning.

Figur 75: Andel med høyere utdanning i Akershus og Norge etter sektor, 2013.

Figur 76: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2013.

5.1.4 Utdanningsnivå regioner

Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene?

Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal har det høyeste utdanningsnivået av regionene i Norge. Det har de hatt i hvert fall tilbake til år 2000. Akershus Vest leder suverent, også over Oslo og Kongsberg/Numedal.

Det er små forskjeller mellom regionene som ikke er helt øverst.

Follo har også en andel høyt utdannede i sitt næringsliv som er høyere enn i de fleste andre regioner, men andelen er lavere enn landsgjennomsnittet.

Nedre og Øvre Romerike har en litt over middels (dvs. over medianen) andel høyt utdannede i sitt næringsliv.

5.1.5 Utdanningsnivå i kommuner

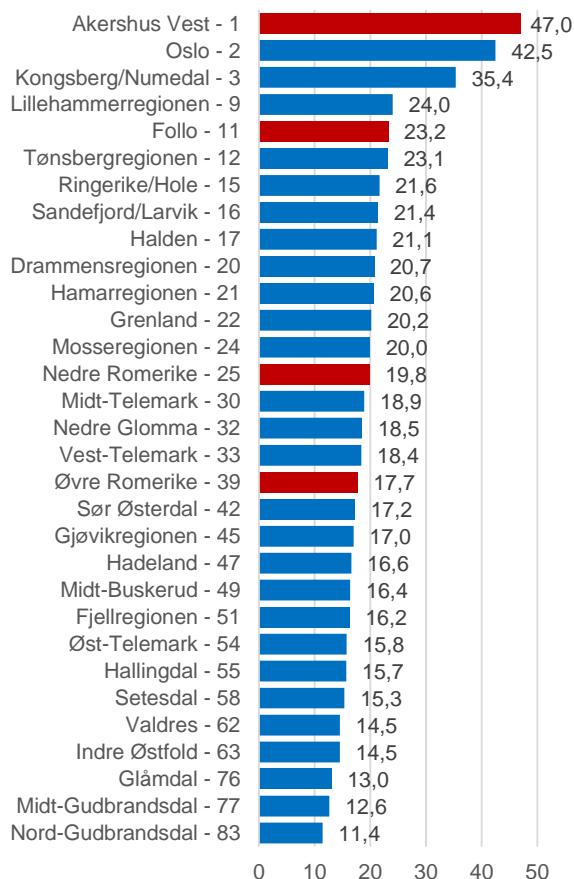
Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene. Stolpene er fargelagt etter regioninndeling.

I Bærum har halvparten av de ansatte i næringslivet høyere utdanning. Ingen kommune i Norge kan skilte med en høyere andel, ikke en gang Oslo.

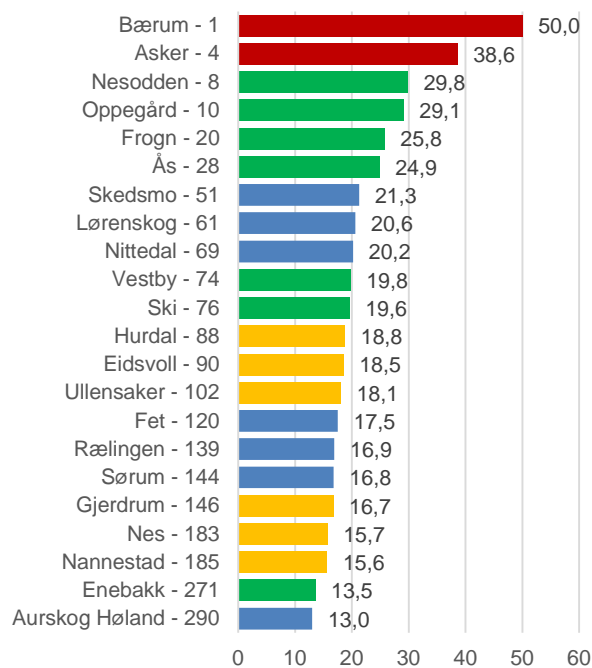
Asker har også en godt over gjennomsnittlig høy andel høyt utdannede i sitt næringsliv. Bare tre kommuner i Norge, hvorav Bærum er en av dem, har et mer kompetanseintensivt næringsliv.

I Follo har Nesodden og Oppegård en over gjennomsnittlig høy andel høyt utdannede i sitt næringsliv, mens Frogn og Ås har en andel som er høyere enn de fleste andre kommuner.

Enebakk og Aurskog og Høland er de eneste kommunene i Akershus som har en andel høyt utdannede i sitt næringsliv som er under middelverdien blant kommunene i Norge.

Figur 77: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

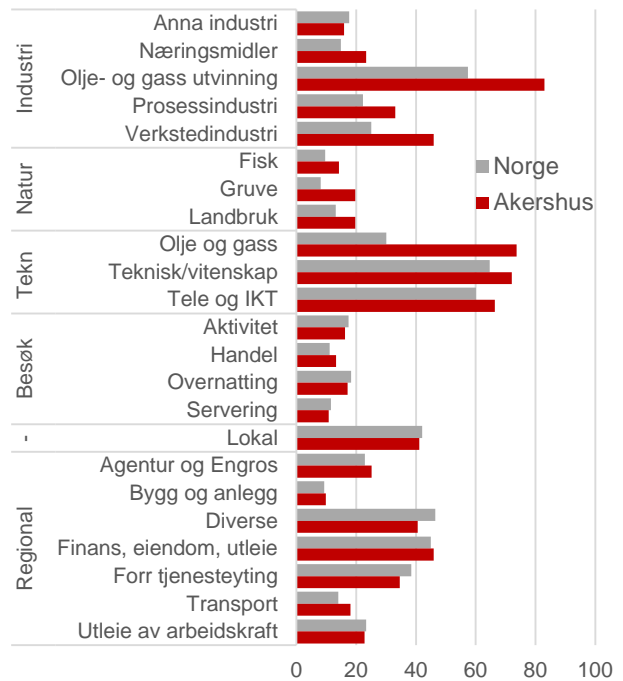
Figur 78: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 428 kommuner. Stolpene er fargelagt etter regiontilhørighet.

5.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

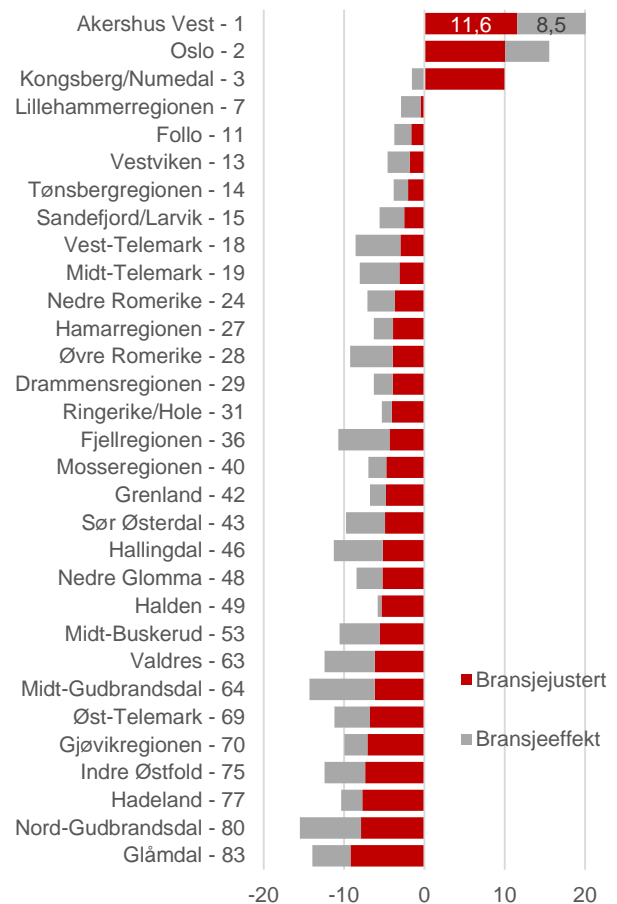
Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i de ulike bransjene. I figuren til høyre ser vi at i noen bransjer, som tele og IKT og teknisk/vitenskapelige tjenester, er andelen ansatte med høyere utdanning godt over 50 prosent. Fra kapittelet om bransjestruktur så vi at Akershus har en høyere andel ansatte i disse bransjene enn det som er snittet for landet. Dette kan derfor være med å forklare det høye utdanningsnivået i næringslivet i Akershus. I bransjer som bygg og anlegg og handel er andelen rundt 10 prosent. Andelen høyt utdannede i Akershus er høyere enn landsgjennomsnittet i nesten alle bransjene innen basisnæringene. Dette gjelder de bransjene det er relativt mye av i Akershus, som tekniske og vitenskapelige tjenester og tele og IKT, men også innen de store vekstbransjene olje og gass og -utvinning. Besøksnæringene og de regionale næringene har et utdanningsnivå som er omtrent likt som på landsbasis.

Ettersom det er store forskjeller mellom utdanningsnivå mellom bransjene, vil det være interessant å undersøke om de regionale ulikhetene mellom utdanningsnivå i næringslivet skyldes at bransjestrukturen er forskjellig. Det har vi gjort i den nederste figuren. Bransjeeffekten er beregnet gjennom å kalkulere hvilken andel ansatte med høy utdanning det ville vært dersom det var gjennomsnittlig utdanningsnivå i hver enkelt bransje, og deretter trekke fra næringslivets generelle utdanningsnivå. Da kan vi se at Akershus Vest ville ha hatt en andel ansatte med høy utdanning i næringslivet som var 8,5 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet for Norge. Blant regionene på Østlandet er det bare Oslo og Akershus Vest som har en positiv bransjeeffekt.

Når vi har regnet ut bransjeeffekten, kan vi også se om noen regioner har unormalt høyt utdanningsnivå når bransjeeffekten er trukket fra. Det er tre regioner på Østlandet som har spesielt høy bransjustert utdanningsnivå, Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal. Alle de andre regionene har et utdanningsnivå som er lavere enn bransjestrukturen skulle tilsi. For Akershus Vest sin del betyr dette at det er forholdsvis mange høyt utdannede som jobber i bransjer som ikke er kompetanseintensive, f.eks. handel og transport.

Figur 79: Andel av ansatte med minst tre års høyere utdanning i ulike bransjer i Norge og Akershus, 2013.

Figur 80: Avvik mellom regionenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjustert andel. Rangering blant landets 84 regioner mht. bransjustert andel.

5.2.1 Bransjejustert utdanningsnivå i kommunene

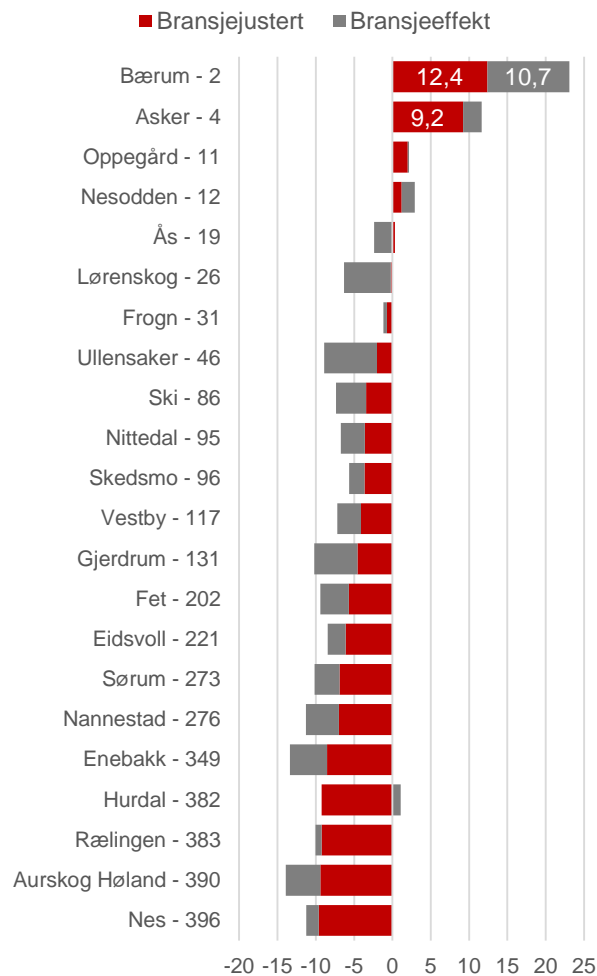
Vi kan gjøre den samme analysen for kommunene som vi gjorde for regionene på forrige side.

Bærum, Asker, Nesodden og Hurdal er kommuner hvis bransjesammensetning tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal være høyere enn landsgjennomsnittet. Asker og Bærum har begge et soleklart høyere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn bransjesammensetningen skulle tilsi.

Oppegård og Nesodden har også et høyere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn bransjesammensetningen skulle tilsi.

Steder som har en gunstig bransjestruktur for å oppnå høyt utdanningsnivå har også generelt høyt bransjejustert utdanningsnivå. De høyt utdannede har en tendens til å klumpe seg på noen steder, og på slike steder er det forholdsvis høyt utdanningsnivå i alle bransjer. Steder med offentlige institusjoner som drar opp utdanningsnivået på stedet, som f.eks. høyskoler, har en tendens til å få høyt utdanningsnivå i alle bransjer i næringslivet.

En skulle tro at det å ha et høyt utdanningsnivå fører til bedre vekst og lønnsomhet i næringslivet, men denne sammenhengen har vi hatt problemer med å påvise.

Figur 81: Avvik mellom kommunenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert andel.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2012 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 165 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 8: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2010-2012	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2010-2012	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2010-2012	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2010-2012	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2010-2012	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2010-2012	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2010-2012	Støttefunksjon	1
	noen av prosessinnovasjonene introdusert i perioden 2010-2012 var nye for foretakets marked	Ny metode for markedet	3
Markeds-innovasjon	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	2
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekter for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på, er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 11 ulike typer, basert på de 12 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 9: Prosentvis andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	Innovasjonsgrad
1	Sør-Trøndelag	665	15,8	12,2	20,6	7,7	12,8	5,7	10,1	7,2	16,1	16,1	10,6	9,4	290,3
2	Hordaland	958	14,9	12,2	19,6	8,8	10,0	7,0	10,4	6,9	15,6	15,3	9,9	7,4	281,1
3	Sogn og Fjordane	245	14,7	8,2	18,0	6,5	17,1	5,3	10,2	11,8	14,3	12,7	10,8	10,0	280,8
4	Oslo	1475	15,3	14,2	20,5	7,1	8,0	5,8	9,6	5,6	17,2	15,4	10,9	10,0	278,2
5	Akershus	878	16,9	10,7	20,4	7,5	11,4	5,5	9,3	6,6	13,7	14,5	10,1	7,9	275,1
6	Telemark	320	17,8	12,5	18,4	6,6	12,5	7,2	9,4	5,6	12,1	14,6	5,6	9,6	265,3
7	Møre og Romsdal	672	15,5	9,1	19,0	8,0	12,4	4,3	8,5	5,2	13,2	16,2	8,6	5,7	260,3
8	Vestfold	449	17,8	8,5	19,2	5,6	7,3	4,9	9,1	6,0	14,5	14,0	10,1	8,3	250,4
9	Rogaland	1092	15,3	9,4	17,5	8,9	8,9	3,8	8,9	6,3	11,3	12,7	9,0	7,3	247,9
10	Buskerud	474	15,4	7,4	17,5	7,2	10,1	2,3	7,0	5,3	11,0	14,1	8,5	7,9	234,0
11	Østfold	468	14,7	7,3	16,9	4,3	10,3	4,5	8,1	5,6	14,9	15,5	9,1	8,9	232,7
12	Troms	311	10,3	10,9	15,1	4,2	10,9	7,4	9,6	7,4	12,7	12,0	9,8	7,0	226,4
13	Oppland	325	13,8	8,0	17,5	4,3	10,5	2,5	7,7	5,2	11,9	14,3	7,9	6,4	223,1
14	Nord-Trøndelag	244	14,3	6,6	15,6	1,6	15,6	6,1	8,2	6,1	14,0	10,4	9,2	5,2	220,2
15	Aust-Agder	213	15,0	4,2	14,1	5,6	8,9	3,8	5,2	5,2	12,1	17,7	7,0	11,2	210,6
16	Nordland	492	10,2	8,1	13,6	3,7	10,8	5,3	7,7	8,1	11,6	10,1	8,7	6,7	205,6
17	Hedmark	342	11,1	6,4	13,2	0,3	9,4	7,0	8,2	9,1	14,7	12,7	12,1	7,8	202,2
18	Vest-Agder	359	12,8	7,0	14,8	4,7	8,4	3,3	8,1	3,9	10,7	14,3	9,1	8,8	202,1
19	Finmark	142	4,9	9,2	7,0	0,7	8,5	4,9	4,2	4,9	8,3	4,9	7,6	2,1	126,4
	Norge	10165	14,8	10,1	18,0	6,5	10,3	5,2	8,9	6,4	13,8	14,2	9,5	8,0	252,2

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 11 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Hordaland, Sogn og Fjordane og Oslo. Akershus er nummer fem av fylkene. Det er forholdsvis mange bedrifter i Akershus som har introdusert nye varer, og en høy andel av de som har introdusert nye varer eller tjenester har også varer og tjenester som er nye for markedet.

Finmark, Vest-Agder og Hedmark og har lavest andel innovative bedrifter.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f eks Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 10: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	Innovasjonsgrad
1	Sør-Trøndelag	307	15,0	9,8	16,3	8,8	10,7	3,9	7,5	7,5	11,7	12,7	8,8	9,8	250,9
2	Akershus	505	16,8	8,9	16,4	7,7	9,7	4,0	6,9	5,5	13,7	12,5	8,3	6,5	242,1
3	Sogn og Fjordane	107	15,9	4,7	14,4	5,6	12,1	2,8	8,4	5,6	15,9	15,0	15,9	11,2	233,8
4	Oslo	963	13,0	12,7	15,6	5,9	5,7	4,9	7,0	4,8	16,4	14,4	10,5	9,3	232,1
5	Møre og Romsdal	319	17,6	5,3	14,5	8,5	11,0	2,8	5,3	4,7	14,7	11,3	9,1	5,6	229,9
6	Vestfold	251	18,7	8,0	15,2	6,0	6,4	2,8	5,6	4,8	15,1	12,0	11,2	8,4	225,6
7	Oppland	164	16,5	6,1	15,5	6,1	11,6	4,3	6,1	5,5	10,4	12,8	6,1	6,7	221,3
8	Hordaland	488	14,1	7,2	13,9	7,0	7,6	2,9	8,0	5,1	13,7	12,9	7,2	7,2	215,2
9	Buskerud	259	15,4	3,1	12,8	8,9	8,1	0,4	3,1	4,6	10,4	10,8	8,1	6,9	196,5
10	Rogaland	556	15,5	5,6	13,4	7,4	7,7	2,0	5,9	5,2	8,6	8,6	6,3	5,8	196,1
11	Vest-Agder	158	17,1	4,4	14,6	5,7	7,6	0,6	5,1	1,3	12,0	11,4	8,2	8,9	192,9
12	Nordland	201	12,9	5,0	11,8	3,5	13,4	2,5	4,5	6,0	10,9	12,9	9,0	7,0	191,6
13	Nord-Trøndelag	124	15,3	3,2	11,4	0,8	13,7	5,6	4,8	4,8	14,5	9,7	7,3	4,8	183,2
14	Telemark	151	14,6	4,0	10,7	6,0	8,6	2,0	4,0	3,3	10,6	9,9	6,6	8,6	175,4
15	Aust-Agder	127	15,7	2,4	9,9	4,7	6,3	4,7	5,5	3,1	11,0	13,4	7,9	10,2	171,6
16	Østfold	242	13,2	3,3	12,0	4,1	6,6	1,7	3,7	2,5	11,6	14,0	7,9	6,6	168,0
17	Hedmark	139	9,4	5,0	9,2	0,7	8,6	1,4	5,0	2,9	12,2	10,1	5,8	6,5	141,3
18	Troms	147	8,2	6,1	7,5	2,0	11,6	4,8	4,8	2,7	5,4	11,6	6,1	4,8	135,6
19	Finnmark	66	4,5	7,6	5,7	0,0	7,6	3,0	0,0	0,0	7,6	4,5	7,6	3,0	90,3
	Norge	5287	14,6	7,2	13,9	6,1	8,5	3,2	5,9	4,7	12,7	12,1	8,4	7,5	209,4

Når vi bare måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering, enn da vi tok med flerbedriftsforetakene. Sør-Trøndelag har fortsatt høyest innovasjonsgrad, men nå er Akershus nummer to.

Akershus har en forholdsvis høy andel av alle typer innovasjon, og høyest av alle fylkene når det gjelder å ha introdusert nye varer og tjenester som er nye for markedet.

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist på de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Akershus, Sogn og Fjordane og Oslo. Da vi lagde tilsvarende rangering for innovasjonsundersøkelsen i 2010 var det Møre og Romsdal som kom på topp.

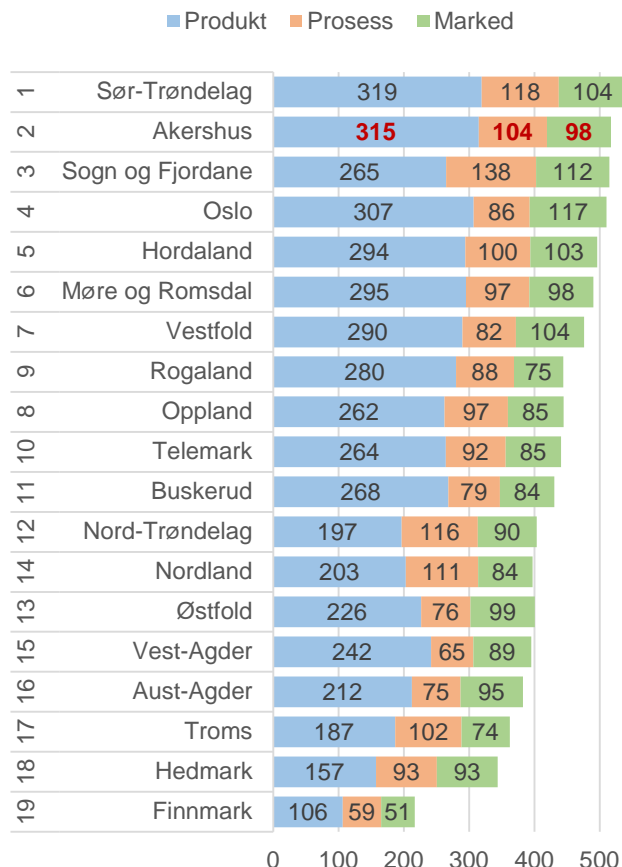
Figuren illustrerer at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

6.1.3 Rangering for en- og flerbedriftsforetakene

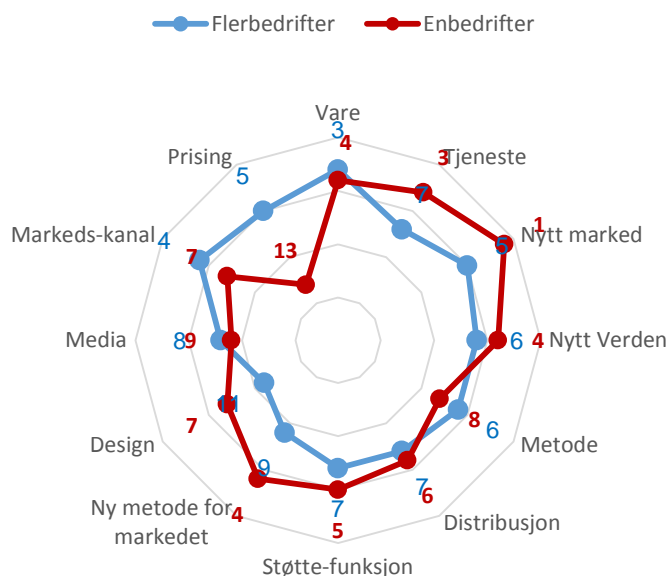
I figur 74 kan vi se hvor Akershus skårer godt og dårlig for de 12 innovasjonstypene, for henholdsvis de lokale enbedriftsforetakene, og for sine avdelinger av større foretak med virksomhet flere steder.

Rangeringen er stort sett over middels for alle innovasjonstypene. Enbedriftsforetakene i Akershus er rangert som nummer én når det gjelder andelen med nye varer og tjenester som er nye for markedet.

Akershus har dermed et næringsliv som har forholdsvis høy andel bedrifter av nesten alle typer innovasjon. Det gjelder spesielt for prosessinnovasjon, og blant de lokale bedriftene som ikke inngår i et større konsern.

Figur 82: Innovasjonsgrad i fylkene

Figur 83: Rangering for Akershus for de ulike innovasjonstypene.

6.1.4 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 83 regioner som er rangert.

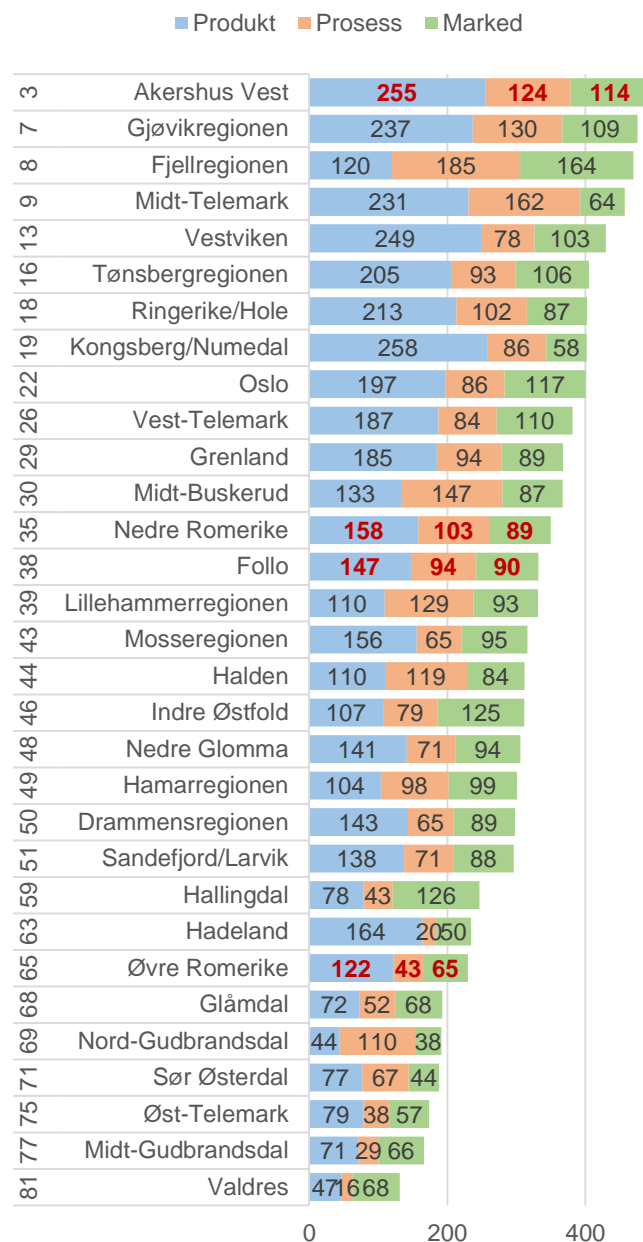
I figuren til høyre har vi vist hvordan regionene på Østlandet kom ut. Regionene i Akershus plasserte seg ganske likt som på forrige måling.

Akershus Vest blir rangert som nummer tre av de 83 regionene som ble rangert. To år tidligere var Akershus Vest nummer 6.

Akershus Vest har ganske mye av både produkt-, prosess- og markedsinnovasjon.

Nedre Romerike og Follo er rangert noe bedre enn middels, som henholdsvis nummer 35 og 38.

Øvre Romerike er rangert som nummer 65.

Figur 84: Innovasjonsgrad i regionene, etter samme metode som for fylker på forrige side

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^v. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 11: Innovasjonsklima, målt som over eller underhyppighet i et område for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Verdiene er gjort om til rangering, der 1=beste fylke og 19=dårligste.

Rang	Fylke	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Design	Media	Markedskanal	Prising
1	Oppland	1	2	1	5	3	3	3	11	4	17	8
2	Sogn og Fjordane	5	12	4	10	4	9	1	1	1	1	1
3	Akershus	2	9	2	4	6	7	8	7	10	11	18
4	Møre og Romsdal	4	10	8	3	7	10	7	3	12	5	16
5	Sør-Trøndelag	14	5	3	2	8	8	5	15	9	7	5
6	Hordaland	10	8	6	6	13	11	2	5	5	13	10
7	Vestfold	3	4	9	12	19	13	14	4	13	2	7
8	Oslo	12	6	5	9	17	6	16	6	7	3	13
9	Nordland	15	7	10	13	2	12	11	9	3	4	6
10	Buskerud	13	16	12	1	12	18	18	13	11	6	9
11	Nord-Trøndelag	11	11	13	18	1	1	6	2	16	12	15
12	Vest-Agder	7	15	7	11	15	19	13	10	14	9	3
13	Rogaland	6	14	11	8	14	15	4	18	18	15	14
14	Telemark	8	17	14	7	9	14	15	12	15	16	4
15	Østfold	16	18	15	15	16	17	17	14	2	14	12
16	Aust-Agder	9	19	18	14	18	4	12	16	6	10	2
17	Troms	18	3	19	16	5	2	10	19	8	18	17
18	Finnmark	19	1	16	17	11	5	19	17	19	8	19
19	Hedmark	17	13	17	19	10	16	9	8	17	19	11

Oppland er rangert på topp av fylkene, mens Hedmark er rangert sist. Det er litt overraskende, ettersom disse to fylkene har mange likhetstrekk ellers. Sogn og Fjordane er rangert som nummer to. Akershus kom ut som fylket med tredje beste innovasjonsklima.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene på Østlandet er vist i tabellen under.

Tabell 12: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region.

Rang	Region	Produkt				Prosess			Marked						
		Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Produkt	Prosess	Marked
3	Gjøvikregionen	2	21	1	5	11	17	20	24	9	25	17	1	11	18
5	Vest-Telemark	7	24	12	1	77	10	6	3	67	15	9	5	42	6
6	Fjellregionen	10	7	7	66	4	16	1	5	40	55	2	14	2	9
11	Vestviken	9	14	11	2	50	75	46	33	25	17	21	4	57	23
18	Akershus Vest	24	42	26	15	26	45	44	29	48	38	66	21	29	35
23	Øvre Romerike	17	18	14	22	78	53	38	41	45	71	23	12	73	48
24	Lillehammerregionen	68	6	43	31	21	2	7	14	43	66	39	40	9	25
25	Follo	35	19	23	27	34	15	36	26	53	70	59	25	27	44
27	Nedre Romerike	21	44	22	34	29	23	26	50	28	21	57	28	24	42
28	Midt-Buskerud	40	78	41	13	3	74	81	47	55	62	58	35	8	53
29	Hallingdal	47	28	21	49	71	62	78	21	2	5	8	38	77	4
30	Oslo	37	27	33	28	56	35	50	27	39	34	48	31	54	27
33	Kongsberg/Numedal	15	81	45	3	39	76	83	52	70	50	67	22	59	63
36	Tønsbergregionen	32	46	49	21	46	31	54	30	50	20	35	36	48	28
37	Midt-Telemark	6	71	31	23	12	54	67	56	83	77	77	23	25	80
38	Sandefjord/Larvik	31	29	19	51	64	81	17	38	51	23	53	30	61	40
40	Indre Østfold	34	54	38	48	52	42	71	16	13	26	24	42	65	16
43	Mossregionen	49	30	32	25	65	79	45	23	60	59	50	33	70	41
50	Grenland	38	53	58	33	32	44	52	48	27	40	27	47	35	43
51	Midt-Gudbrandsdal	65	2	35	65	38	55	19	53	59	76	38	39	39	66
53	Drammensregionen	42	45	50	35	61	39	57	39	38	37	29	46	62	37
54	Ringerike/Hole	39	39	63	36	45	65	11	11	75	81	32	53	44	38
58	Hamarregionen	61	34	56	74	41	49	39	28	47	49	31	61	45	32
59	Nedre Glomma	48	72	61	38	54	40	48	60	16	41	45	56	53	47
60	Nord-Gudbrandsdal	55	64	44	73	6	64	13	83	37	83	37	59	10	81
69	Valdres	71	66	71	41	75	56	61	25	29	52	71	69	78	33
77	Hadeland	56	70	47	71	79	69	70	82	77	64	80	62	81	83
78	Øst-Telemark	74	80	75	29	80	72	77	72	72	80	16	70	82	77
80	Glåmdal	75	76	80	76	73	66	72	54	57	53	78	79	79	60
81	Halden	83	47	78	83	60	83	37	76	20	75	76	81	67	76
83	Sør Østerdal	72	73	82	81	48	51	63	80	65	78	75	82	64	82

De regionene på Østlandet med best innovasjonsklima er Gjøvikregionen, Vest-Telemark og Fjellregionen. Det er regioner som har mange innovative bedrifter når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse.

Alle regionene i Akershus er nå på den øvre enden, med rangeringsnummer fra 18 til 27. De skårer alle bra i sum for produktinnovasjon.

Follo gjorde det svakt med hensyn til innovasjonsklima da vi brukte innovasjonsundersøkelsen fra 2010, men er nå godt over middels. Nedre Romerike gjør det noe svakere enn sist. Vi bør kanskje ikke gjøre noe stort nummer av små bevegelser på rangeringen. Dataene bygger tross alt på en utvalgsundersøkelse, og det er mange regioner hvor det er små forskjeller i rangeringen fra en tidsperiode til en annen.

6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data på hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figur 85 ser vi hvordan andelene som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Finnmark har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Finnmark har også den høyeste andelen av bedrifter med hovedmarkedet utenlands.

Akershus er rangert som nummer fem av fylkene når det gjelder internasjonalisering. 26,1 prosent av bedriftene i Akershus har eksport, mens 13,2 prosent av bedriftene har hovedmarkedet i utlandet. Da er det bedriftene i utvalget til innovasjonsundersøkelsen det er snakk om, ikke alle bedriftene i Akershus.

Siste gang vi målte dette var Akershus nummer ti. Vi ser at det er ganske lite som skiller fylkene som er rangert fra andre til niende plass.

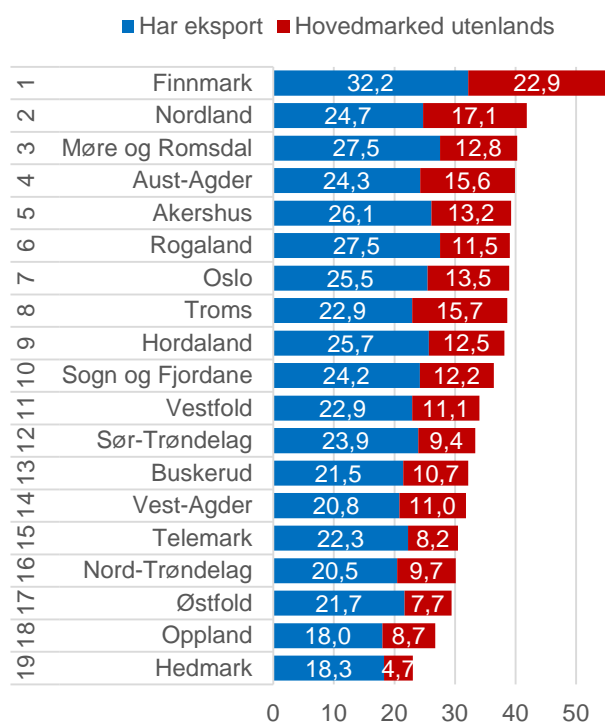
6.3.1 Andel ansatte i eksportbedrifter

I den øverste figuren viste vi andelen av bedrifter med eksport. Da vil små og store bedrifter telle like mye. Vi kan også se på andelen av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter. Det er vist i den nederste figuren.

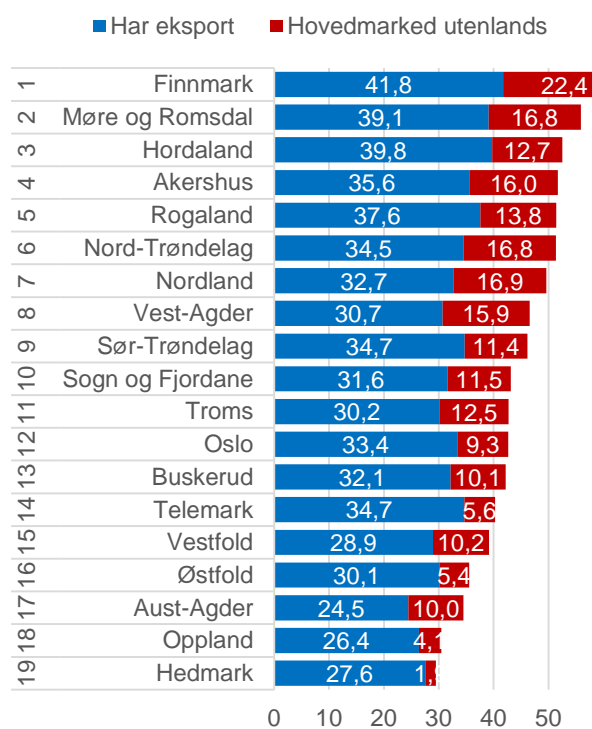
Tallene er annerledes. Det er høyere andeler av ansatte i bedrifter med eksport. Det er fordi store bedrifter har sterkere tilbøyelighet til å ha eksport.

Rangeringen av fylkene blir noe annerledes. Finnmark er fremdeles på topp, men nå er Møre og Romsdal nummer to, Hordaland nummer tre og Akershus nummer fire.

35,6 prosent av de ansatte i utvalget fra Akershus arbeider i en bedrift med eksport, mens 16 prosent arbeider i en bedrift med hovedmarkedet utenfor Norge.

Figur 85: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 86: Andel av ansatte i innovasjonsundersøkelsen i bedrifter som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

6.3.2 Internasjonalisering regioner

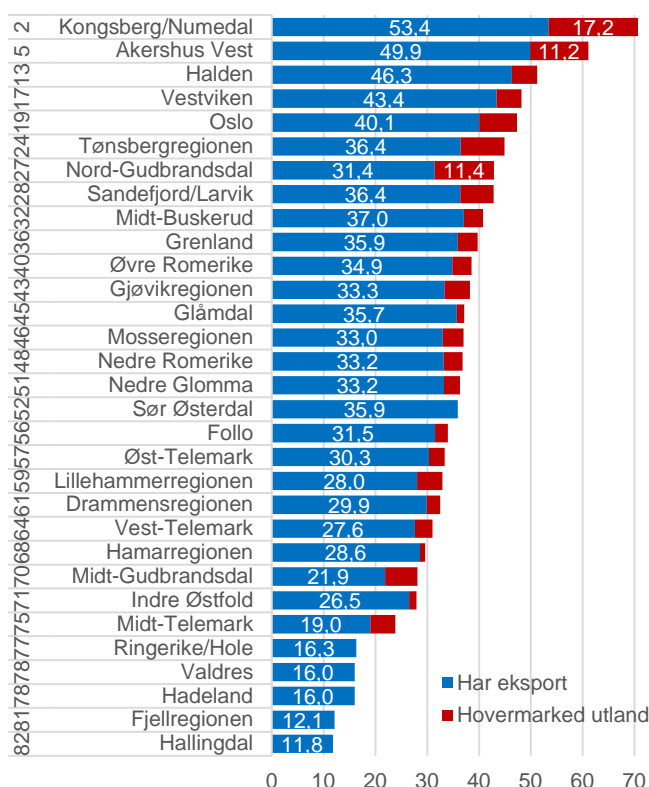
Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figur 87 ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene på Østlandet. Kongsberg/Numedal har det mest internasjonale næringslivet av regionene på Østlandet, og har den nest høyeste andelen eksportbedrifter av alle regionene i landet.

Akershus Vest har også en høy eksportandel, og en høy andel av bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands. Akershus Vest er rangert som nummer fem av alle regionene i landet.

Regioner som Halden, Vestviken og Oslo har også ganske stor andel eksportbedrifter.

Øvre og Nedre Romerike har en eksportandel omtrent som gjennomsnittet, mens Follo har noe lavere eksportandel enn gjennomsnittet.

Figur 87: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

6.3.3 Andel ansatte i eksportbedrifter i regionene

Vi kan også se på hvor stor andel av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter, som vist i den nederste figuren.

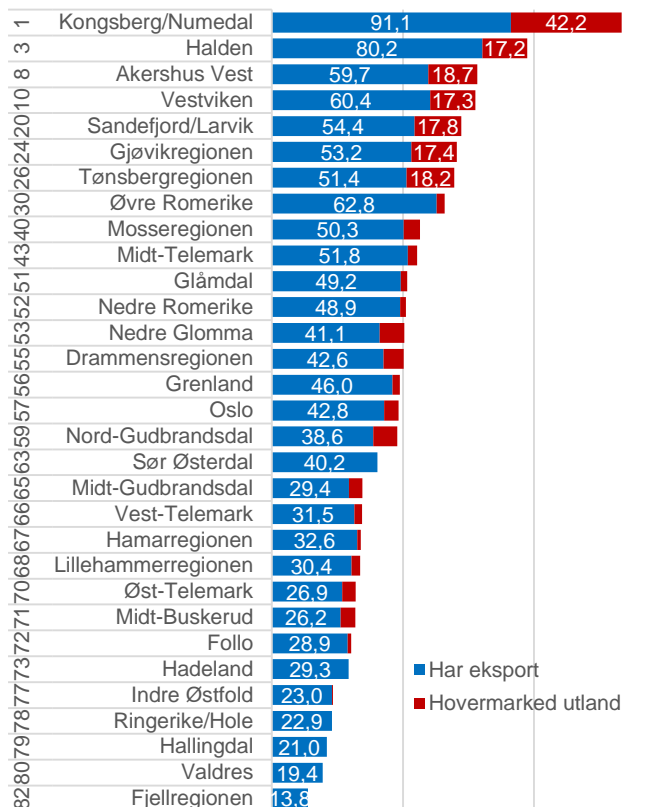
Kongsberg/Numedal har høyest andel av alle regioner i landet når vi måler på denne måten.

Akershus Vest blir nå rangert som nummer åtte av regionene i Norge. Nesten 60 prosent av de ansatte i utvalget arbeidet i en bedrift med eksport.

I Øvre Romerike arbeidet 62,8 prosent av de ansatte i en bedrift med eksport, men det var få som arbeidet i en bedrift hvor hovedmarkedet var i utlandet.

Nedre Romerike hadde under middels andel av de ansatte i eksportbedrifter, og ble rangert som nummer 53.

Follo ble rangert som nummer 72, og har dermed en ganske lav andel av de ansatte i eksportbedrifter i forhold til andre regioner i landet.

Figur 88: Andel av ansatte i bedrifter som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

7. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{vi}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping 10. Andel foretak med vekst i verdiskaping, justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 11. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren forteller oss om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak, samt innflyttede foretak fratrukket utflyttede.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestruktur, bedriftenes omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur, omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak av samtlige regnskapspliktige foretak på stedet, som har vekst i verdiskapingen. Det er også en siste indikator der det er justert for forskjeller i bransjestruktur, omsetning og alder til foretakene.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen på stedet. For hver indikator rangeres både regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe. Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av NæringsNM.

7.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I de siste årene har landets etableringsfrekvens ligget rundt sju prosent.

Akershus har fulgt den samme utviklingen som landet, men etableringsfrekvensen har ligget over Norge i alle årene.

I 2013 var etableringsfrekvensen i Akershus 7,6 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis. Det var nesten de samme verdiene som i 2012.

7.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

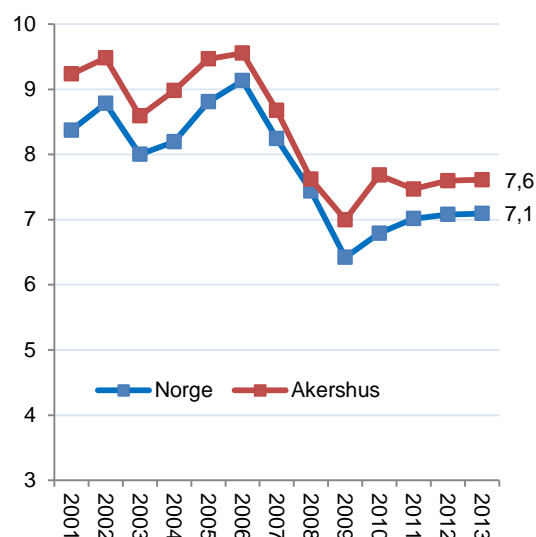
I figur 90 ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2013, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2013 og i snitt de siste ti årene.

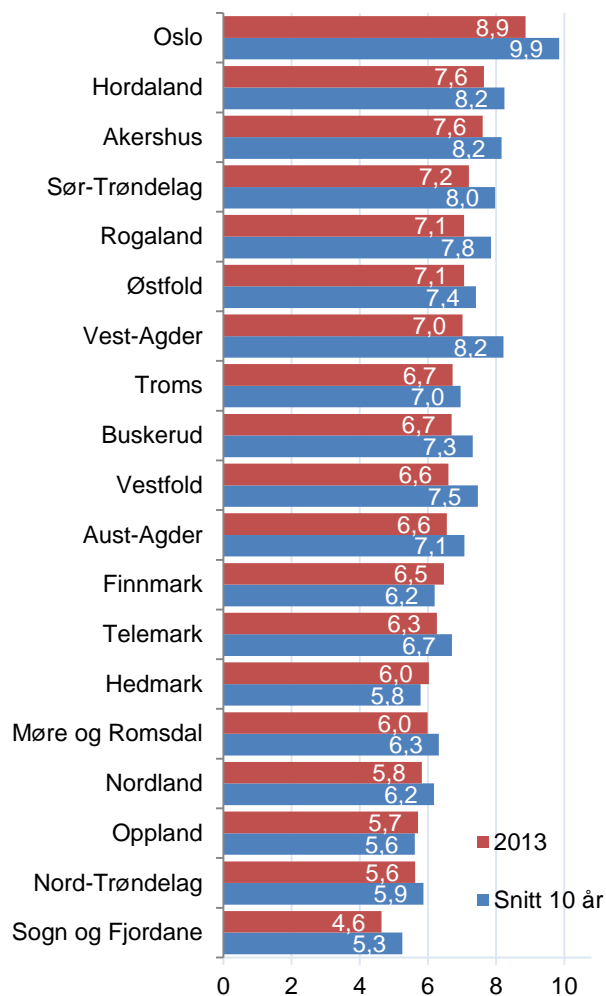
I 2013 hadde Akershus tredje høyest etableringsfrekvens av fylkene. Over ti år har Akershus nest høyest etableringsfrekvens sammen med Hordaland og Vest-Agder.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mange nyetableringer, som i tjenesteytende sektor. Andre fylker har en stor andel av bedriftene i bransjer med lite nyetablering, som industri og landbruk. Oslo og Akershus har en fordelaktig næringsstruktur for å få mange nyetableringer.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens. Høy etableringsfrekvens har sannsynligvis mindre effekt på arbeidsplassvekst og dermed befolkning. Det er fordi nyetableringene stort sett er små, og utgjør en liten andel av samlet antall ansatte.

Figur 89: Etableringsfrekvensen i Norge og Akershus i perioden 2001-2013.

Figur 90: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2013, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

7.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, for deretter å stige de tre neste årene. I 2013 hadde 68,9 prosent av alle regnskapspliktige foretak positivt resultat før skatt, noe som var en liten nedgang fra 2012.

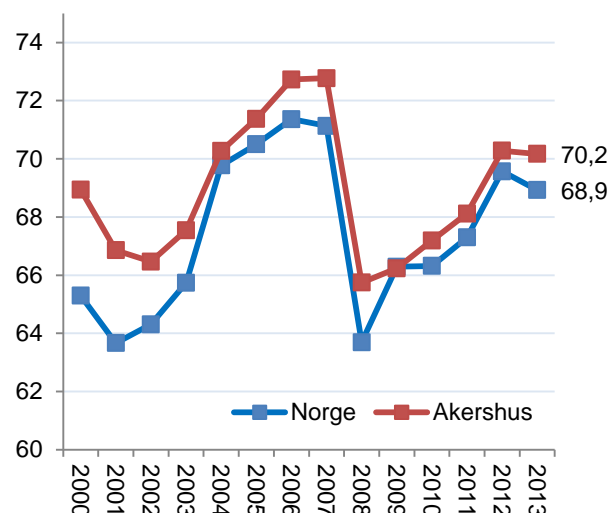
70,2 prosent av foretakene i Akershus hadde overskudd i 2013. Det var en promille lavere enn i 2012. På landsbasis var nedgangen i andelen lønnsomme foretak sju promille. Dermed utviklet lønnsomheten i næringslivet i Akershus seg bedre enn ellers i landet.

7.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

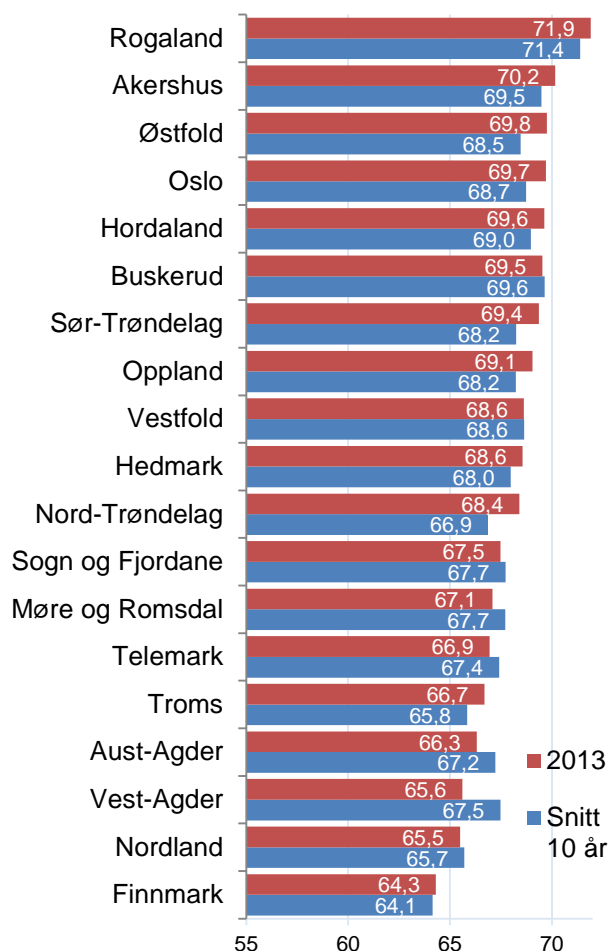
I figur 92 ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, som vanlig i de siste årene. Akershus kom på andreplass. Nabofylket Østfold kom på tredjeplass, den beste plasseringen siden 2000. Østlandet gjør det bedre i NæringsNM for 2013 enn tidligere.

Over de ti siste årene har næringslivet i Rogaland hatt vesentlig bedre lønnsomhet enn næringslivet i de andre fylkene. Akershus er nummer tre av fylkene når det gjelder lønnsomheten i næringslivet de siste ti årene. Buskerud snek seg inn på andreplass på denne rankingen.

Figur 91: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Akershus i perioden 2000-2012.

Figur 92: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2013 og i snitt siste ti år.

7.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøy i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette tok andelen vekstforetak seg opp, men falt ganske mye fra 2012 til 2013. I 2013 hadde 50,5 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

I Akershus har andel vekstforetak merkelig nok vært lavere enn ellers i landet. Det rimer dårlig med den generelt sterke veksten som det har vært i fylket. Kanskje det kommer av at veksten er konsentrert til de største foretakene og foretak som har hovedkontor utenfor fylket. Eller så har kanskje en del av veksten kommet i form av nyetableringer, der Akershus skårer høyt.

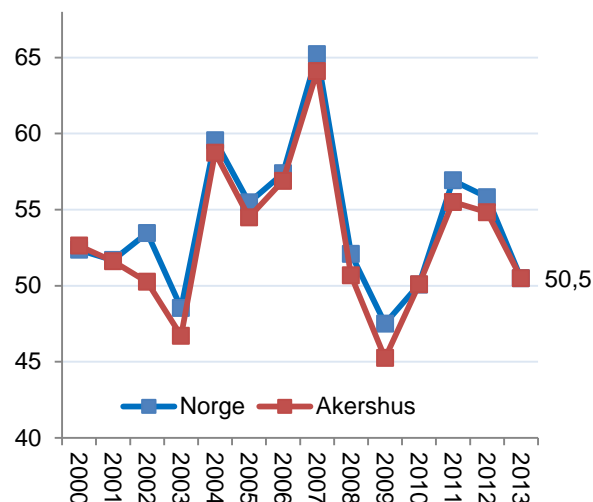
I 2013 hadde 50,5 prosent av foretakene i Akershus omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Det er nøyaktig det samme som andelen på landsbasis dette året.

7.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

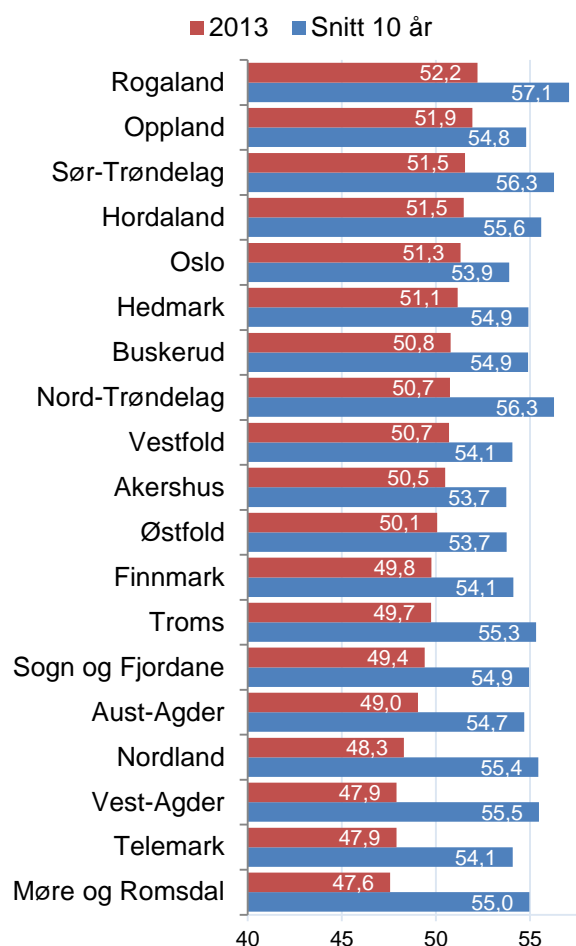
Rogaland hadde høyest andel vekstforetak i næringslivet av fylkene i 2013. Akershus hadde samme andel vekstforetak som landet, og plasserte seg i midten blant fylkene.

Østfold og Akershus har lavest andel vekstforetak av fylkene de ti siste årene.

Denne indikatoren er av og til vanskelig å forstå og tolke bevegelsene til. Den rimer ganske dårlig for Akershus, der næringslivet vokser raskt i antall arbeidsplasser. Det er også vanskelig å forstå hvorfor fylker som Hedmark og Nord-Trøndelag kan ha høyere andel vekstforetak enn Akershus.

Figur 93: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Akershus og Norge i perioden 2000-2012.

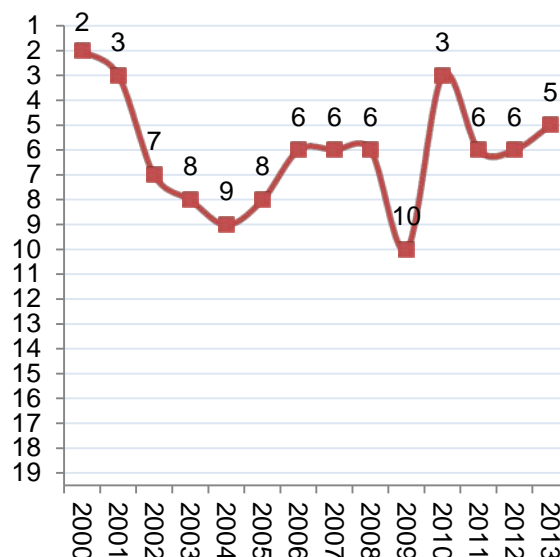
Figur 94: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

7.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med elleve indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste elleve årene.

Figur 95 viser plasseringen til Akershus i årene 2000-2013. Akershus hadde sin klart beste plassering i 2000, da var Akershus nest beste fylke. Det var før vi hadde disse kåringene i NæringsNM.

Den svakeste plasseringen var i kriseåret 2009, da Akershus ble nummer ti. I 2013 klatret næringslivet i Akershus en plass til nummer fem.

Figur 95: Rangeringen til Akershus i NæringsNM i perioden 2000-2013.

7.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2013, foran Oslo og Hordaland. Sør-Trøndelag ble nummer fire.

Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Akershus skårer over middels på alle de tre indikatorene i 2013.

For den siste tiårsperioden er Akershus rangert som nummer seks av 19 fylker. Også det er en plass opp siden i fjor.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetableringer

Rang	Fylke (Rang 2004-2013)	Lønnsomhet	Vekst	Nyetableringer
1	Rogaland (1)	10,0	10,0	5,7
2	Oslo (2)	7,1	8,0	10,0
3	Hordaland (3)	7,0	8,4	7,1
4	Sør-Trøndelag (4)	6,6	8,6	6,1
5	Akershus (6)	7,7	6,3	7,0
6	Buskerud (5)	6,9	6,9	4,9
7	Østfold (9)	7,2	5,4	5,7
8	Oppland (13)	6,2	9,4	2,5
9	Vestfold (8)	5,7	6,7	4,6
10	Hedmark (15)	5,6	7,7	3,3
11	Nord-Trøndelag (12)	5,4	6,8	2,3
12	Troms (14)	3,1	4,7	4,9
13	Aust-Agder (11)	2,6	3,2	4,5
14	Finnmark (19)	0	4,7	4,3
15	Sogn og Fjordane (17)	4,2	4,0	0,0
16	Vest-Agder (7)	1,7	0,7	5,6
17	Telemark (16)	3,5	0,7	3,9
18	Møre og Romsdal (10)	3,7	0,0	3,2
19	Nordland (18)	1,6	1,6	2,8

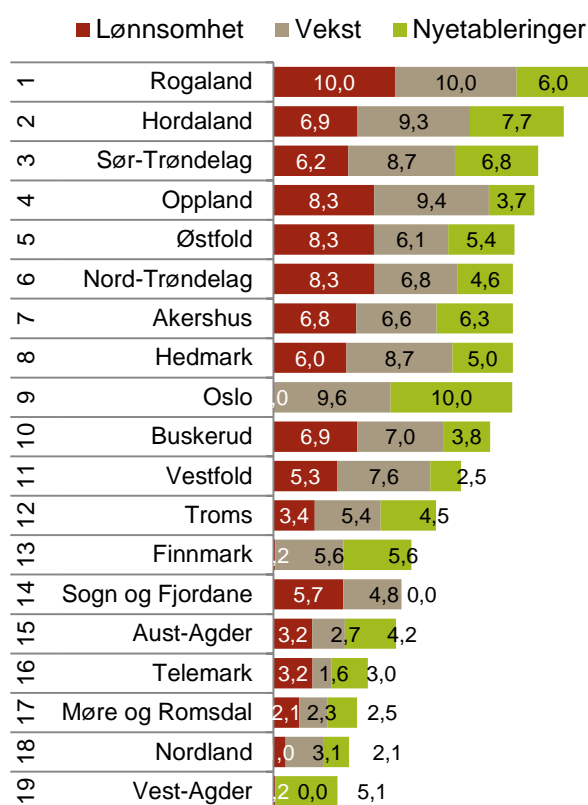
Figur 96: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2013. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2004-2013.

7.4.2 Justert NæringsNM

Skyldes Stavangerregionens og Rogaland sterke posisjon i NæringsNM oljen? I år har vi laget indikatorer for lønnsomhet, vekst og nyetableringer der vi justerer for variasjoner mellom stedene med hensyn til bransjestruktur, bedriftenes størrelse (omsetning) og alder. Vi har da undersøkt om noen steder har bedre lønnsomhet og vekst enn andre, for bedrifter i samme bransje og størrelse, og om det er mange nyetableringer i forhold til stedenes bransjestruktur. Da får vi mål for utviklingen som filtrerer bort strukturelle forskjeller.

Rogaland har de beste resultatene også med denne metoden, selv om forskjellene er noe mindre. Hordaland, Sør-Trøndelag og Oppland kommer på de neste plassene med denne metoden. Fylker som Oppland, Hedmark, Østfold og Nord-Trøndelag kommer bedre ut når vi justerer for bransje- og størrelsesstruktur. Oslo, Vest-Agder og Møre og Romsdal kommer dårligere ut.

Akershus kommer også litt dårligere ut når vi korrigerer for de fordelene som Akershus har, spesielt gjennom sin bransjestruktur. Akershus er nummer sju av fylkene på denne bransje- og størrelsesjusterte indeksen. Det er to plasser ned i forhold til den ujusterte indeksen. Akershus skårer imidlertid fremdeles over middels på alle de tre indikatorene. Det er også svært like samlede indekstall mellom Østfold på femteplass og Oslo på niende. En skal kanskje ikke legge for mye vekt på forskjellene mellom disse fylkene.

Figur 97: Bransje- og størrelsesjusterte indikatorer for fylkene.

7.5 NæringsNM for regioner

NHO ønsket å slå sammen Oslo og Bergen med sine naboregioner i det siste NæringsNM. Dermed forsvant Akershus Vest og Nedre Romerike fra denne rankingen.

Øvre Romerike gjorde det svært bra i siste NæringsNM og ble nummer tre av de 80 regionene som ble rangert.

Osloregionen, som nå omfatter Akershus Vest og Nedre Romerike ble nummer åtte. De historiske plasseringene til denne regionen er kalkulert, og viser at Osloregionen stort sett har holdt seg blant de beste regionene.

Follo har alltid plassert seg lavere enn Osloregionen og øvre Romerike, og holdt seg rundt middels de siste årene. I 2013 ble Follo nummer 45 av 80 regioner.

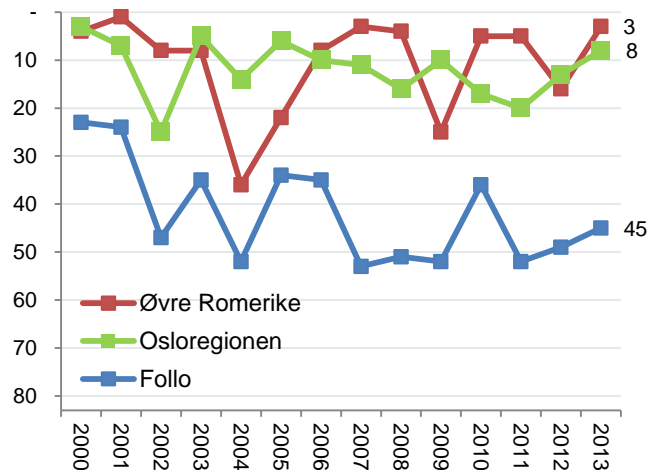
7.5.1 Regionene på Østlandet

Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med 11 indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

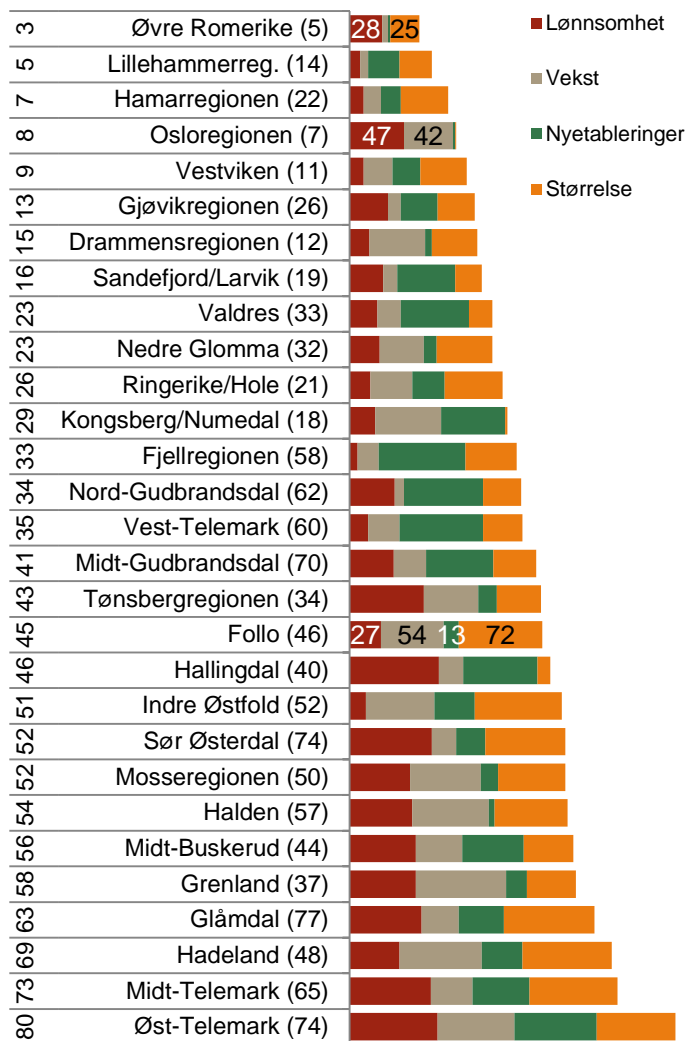
Det er regionene på Vestlandet som har gjort det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2013 og siste ti år. Regionene på Østlandet gjør det imidlertid relativt sett bedre i 2013 enn de forrige årene.

Øvre Romerike ble beste region på Østlandet, med sin tredjeplass, foran Lillehammerregionen på femte og Hamarregionen på sjuende. Osloregionen ble nummer åtte.

Follo ble rangert under middels, som nummer 45 av de 80 regionene. Follo har ganske lite næringsliv i forhold til folketallet, og taper en del plasseringer på det hvert år. Det er en indikator som ikke er lett å forbedre på kort sikt. Hvis vi ikke hadde tatt med indikatorene næringslivets størrelse, ville Follo ha gjort det godt over middels i NæringsNM.

Figur 98: Rangeringen til regionene i Akershus i NæringsNM i perioden 2000-2012.

Figur 99: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

7.6 NæringsNM for kommuner

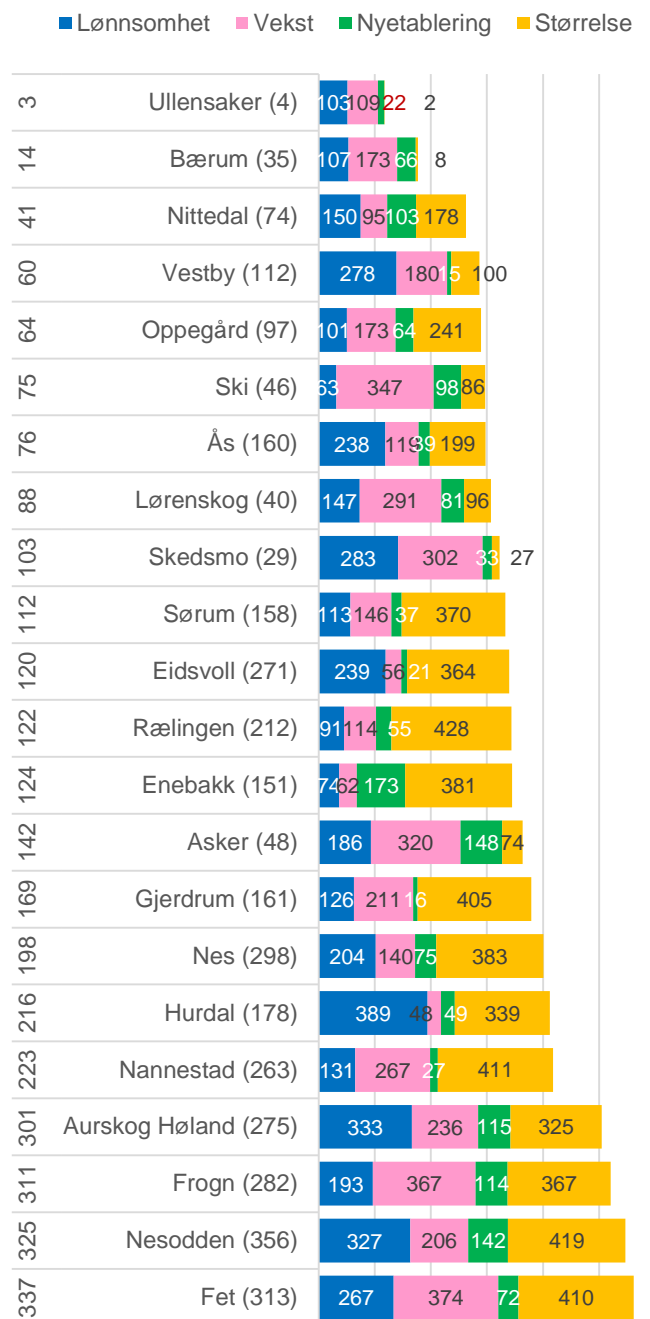
Ullensaker var best av kommunene i Akershus i siste NæringsNM, og ble nummer tre av alle kommunene i landet. Det er ingen overraskelse. Ullensaker gjør det alltid bra i NæringsNM, og har åtte plasseringer på topp ti siden 2000. Ullensaker er fjerde beste kommune i NæringsNM for de siste ti årene samlet.

Bærum og Nittedal ble også blant de 50 beste kommunene i NæringsNM siste år.

Kommuner som Vestby, Oppegård, Ski, Ås og Lørenskog ble rangert mellom 50 og 100.

Mange av andre kommunene i Akershus taper på å ha lite næringsliv, og blir lavt rangert på grunn av næringslivets størrelse.

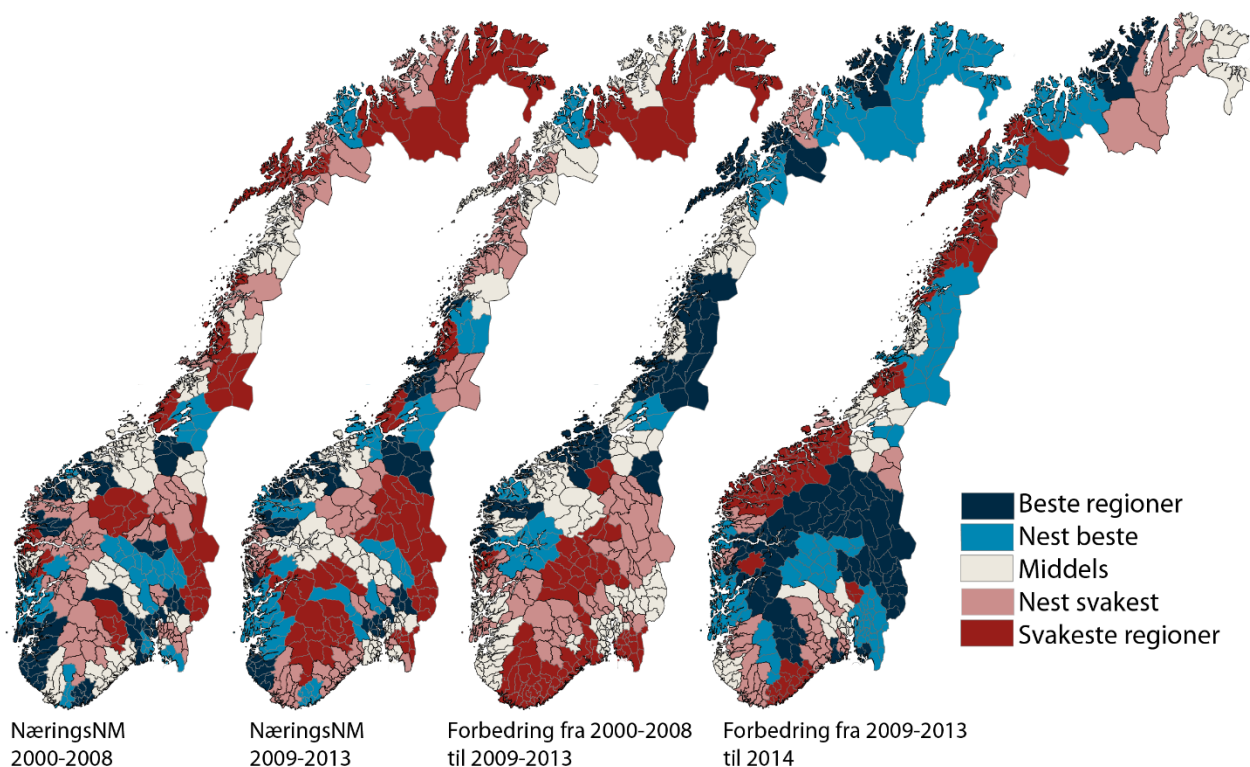
Skedsmo er nest beste kommune i NæringsNM for de siste ti årene med sin 29. plass, men ble bare nummer 103 denne gangen.

Figur 100: Kommunene i Akershus sine resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indikatorene.

7.7 Utviklingstrekk i NæringsNM

Finanskrisen som startet i 2008, representerte et veiskille i den regionale utviklingen i Norge, og påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene. NæringsNM for 2014 viser at mange av regionene på Østlandet har forbedret næringsutviklingen igjen.

Figur 101: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode. I det siste kartet ser vi forbedringene i NæringsNM 2014 i forhold til perioden 2009-2013 (kart nr to fra venstre).

Hvordan regionene gjorde de i NæringsNM i perioden 2000 til 2008 er vist i kartet til venstre. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen. I kartet lengst til høyre ser vi endringene fra siste års NæringsNM i forhold til perioden 2009-2013.

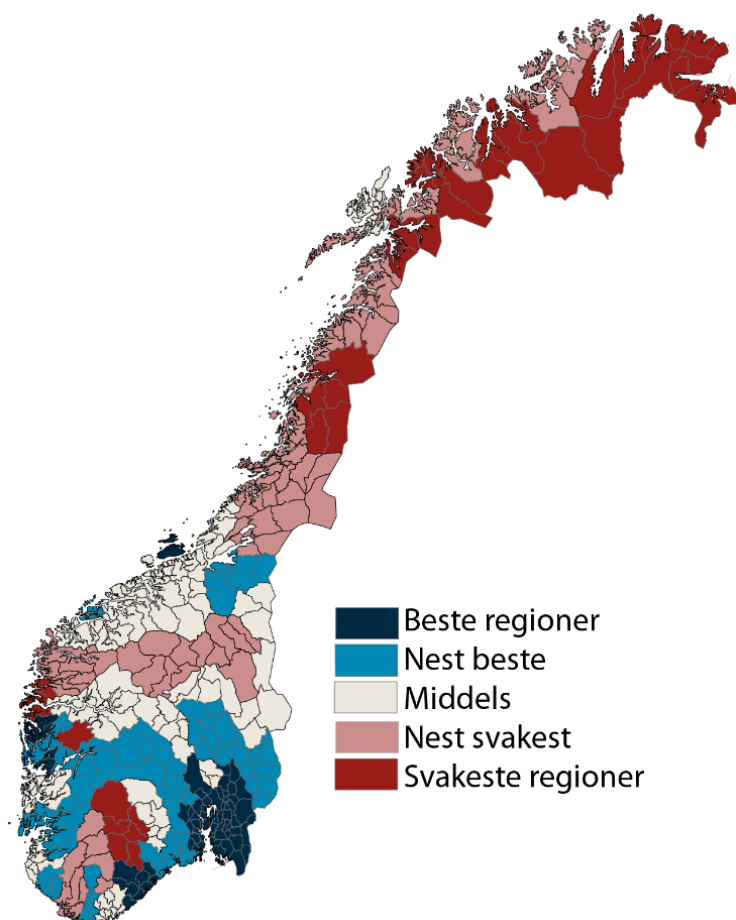
I fjorårets NæringsNM viste vi de tre kartene til venstre, og gjorde vi et poeng ut av mange av regionene på Østlandet gjorde det svakere i årene etter finanskrisen enn årene før.

Denne tendensen ser ut til å ha reversert i løpet av 2013. I NæringsNM for 2014 har mange av regionene på Østlandet forbedret seg i forhold til resultatene fra årene før.

Det gjelder blant annet hele området Oslo, Akershus, Østfold og Hedmark. Med de utsiktene om er nå, med lav oljepris og forventet lavere aktivitet i olje- og gassrelatert næringsliv, kan dette kanskje være starten på en ny utvikling der næringslivet på Østlandet vil styrke seg relativt til næringslivet på Vestlandet.

7.8 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Hva kommer først, arbeidsplasser eller folk? Svaret varierer mellom forskjellige steder. På noen steder er befolkningsveksten drivkraften. Noen steder er attraktive å flytte til og bo i, og trekker til seg innflyttere selv om arbeidsplassveksten ikke er sterk. På slike steder øker også arbeidsplassene på grunn av økende etterspørsel og god tilgang på arbeidskraft. Andre steder er det arbeidsplassveksten som er drivkraften. Hvis næringslivet vokser, øker etterspørselen etter arbeidskraft og det fører til at det også flytter folk til stedet.

Figur 102: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassveksten i årene 2008-2013.

I kartet over har vi sett på regionenes nettoflytting i forhold til arbeidsplassveksten i regionene. Kartet sier ikke noe om hvilke regioner som har hatt arbeidsplassvekst, men om hvordan nettoflyttingen står i forhold til arbeidsplassveksten.

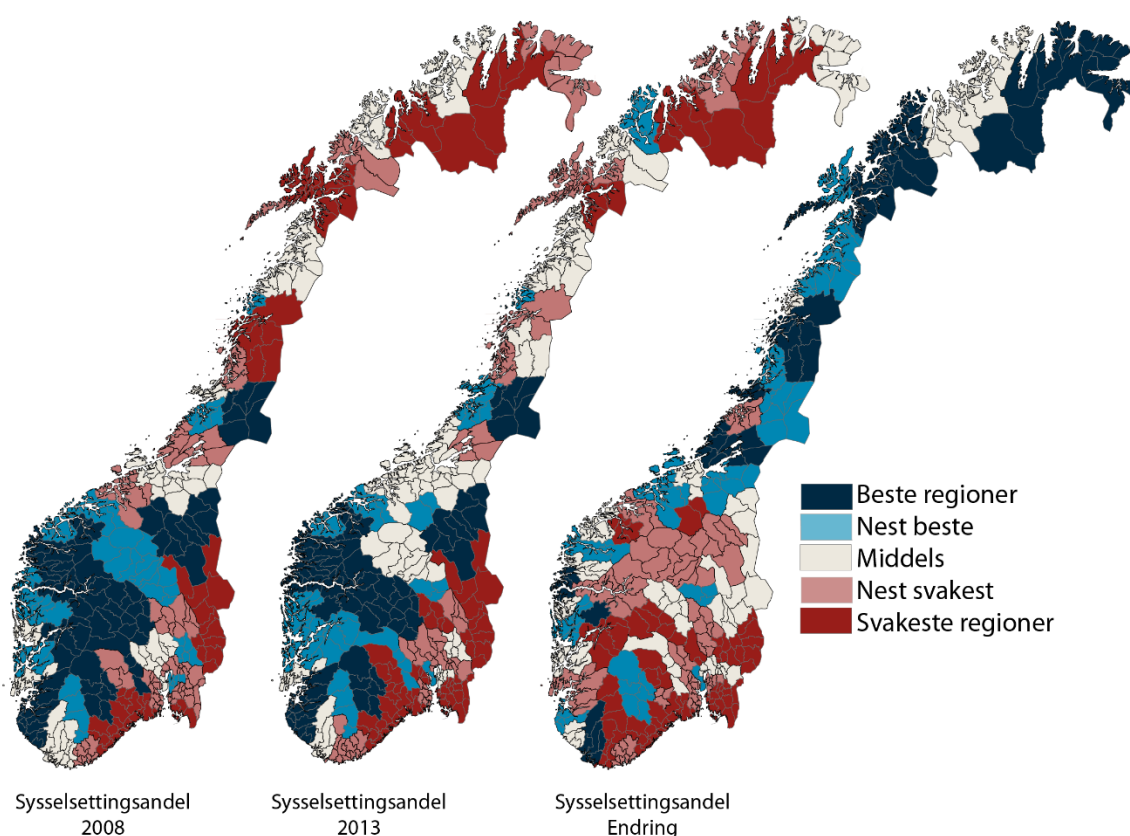
Noen regioner, særlig de som er lokalisert rundt Oslofjorden, har hatt høyere netto innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det er det vi har kalt brutto bostedsattraktivitet. Tiltrekningskraften skyldes for den stor del de strukturelle

flyttefaktorene vi gjorde rede for i kapitlet om bostedsattraktivitet. Dette er regioner som har hatt en befolkningsdrevet vekst. De røde regionene er regioner som har hatt større netto utflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. I disse regionene har veksten blitt lavere som følge av nedgang i befolkningen.

Kartet kan brukes som en illustrasjon på hvor i landet det har vært en befolkningsdrevet vekst etter 2008.

7.9 Sysselsettingsandelen

Det er ikke likegyldig om veksten på et sted er næringsdrevet eller befolkningsdrevet. I begge tilfeller øker befolkningen på stedet. Men steder som har befolkningsdrevet vekst får etter hvert en stadig lavere andel av befolkningen som er sysselsatt. Befolkningsveksten på slike steder fører til at det blir flere arbeidsplasser i skjermet sektor, men arbeidsplassveksten blir lavere enn befolkningsveksten. Steder med næringsdrevet vekst får på sin side sterkere arbeidsplassvekst enn befolkningsvekst.

Figur 103: Sysselsettingsandeler i regionene i 2008, 2013 og endringer fra 2008 til 2013. Sysselsettingsandelene er justert for variasjoner i aldersstruktur.

I kartene over ser vi at mange av regionene på Østlandet har lav sysselsettingsandel, og at dette er en tendens som har økt fra 2008 til 2013.

Kartene viser at det er et systematisk mønster, der regioner som har en næringsdrevet vekst oppnår en høy og økende sysselsettingsandel i befolkningen mens regioner med befolkningsdrevet vekst etter hvert får synkende sysselsettingsandel.

Mange regioner på Vestlandet har høy og økende sysselsettingsandel som følge av god

næringsutvikling. Mange av regionene i Nord-Norge har også økende sysselsettingsandel, men da først og fremst som følge av utflytting. Den befolkningsdrevne veksten i mange av regionene på Østlandet har dermed en pris i form av at en synkende andel av befolkningen er sysselsatt. Det gjelder spesielt regioner som Øvre Romerike og Østfold.

Selve Osloregionen har ikke hatt særlig reduksjon av sysselsettingsandelen siden 2008, men hadde i utgangspunktet en forholdsvis lav andel.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå.

ⁱⁱ I noen utregninger faller regionene som består av bare én kommune ut. Dette gjelder fire regioner, Halden og Oslo, blant annet.

ⁱⁱⁱ Vi baserer oss på at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middeleframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

^{iv} Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

^v Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{vi} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

Regioninndeling:

Akershus Vest

Bærum
Asker

Follo

Vestby
Ski
Ås
Frogn
Nesodden
Oppegård
Enebakk

Nedre Romerike

Aurskog Høland
Sørums
Fet
Rælingen
Lørenskog
Skedsmo
Nittedal

Øvre Romerike

Gjerdrum
Ullensaker
Nes (Akershus)
Eidsvoll
Nannestad
Hurdal